FLORES LEGUM CUM SUIS EXCEPTIONIBUS ET...

Thomas : de Thomasettis

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
14 I
16
Digitized by Google

Google

13-23 F. 13

Digitized by Google

Conventus S. Mari
de Victoria Urbis
XVIII 8 84 6

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORES
LEGVM
CVM SVIS EXCEPTIONIBUS ET DECLARATIONIBVS

Ex variis Legibus, Gloſſis & Doctoribus collectis quondam

Ad Admodum Reverend.

D. THOMA DE THOMASETTIS

J. U. D. & Archipresbytero Meſtrenſe;

Nunc vero in hac decima impreſſione ab integro recogniti, ac noviſſimis additionibus locupletati.

Opus omnibus utriq; Juri ſtudentib⁹, ac præſertim Legum ſcholaribus utiliſſimum, ac neceſſarium.

Indice addito.

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Apud PETRVM KETTELER 1681.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google

NAZIONALE

Digitized by Google

FLORES LEGVM CVM SVIS EXCEPTIONIBUS ET DECLArationibus, compendioſè collectis.

REGVLA I.

A Capite non licet membra recedere. *c. cum non liceat. de praſcript. c* 1. *&* 2. 12. *diſt. in cauſis de ſent. & re jud.*

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem ſi aliquid ſpeciale in capite ſit; quia tali caſu non debent membra ſicut caput facere. *ut notat. gloſſ. in cap.* 1.

Digitized by Google

de tempor. ordin. Et propterea in *cap. de eo autem. eodem tit. dicitur*, quod licet Papa conferat, & conferre poſſit extra jejunia quatuor temporum Ordines, tam minores, quam majores: Epiſcopi tamẽ majores Ordines conferre non poſſunt, niſi in Sabbatis quatuor temporũ, aut in Sabbato Sancto, vel in Sabbato ante Dominicam de Paſſione, quia illud speciale in Pontifice eſt propter plenitudinem poteſtatis ejus. 6 *propoſuit. de conceſſ. prab. Nulla enim lege ſummus Pontifex poſitiva ligatur, ejusq; perſona ſemper excepta intelligitur, c. venientes de jure jur. & not. in l. 1. ff. quod quisq; jur.* Ad minores autem Ordines, ut dicitur in *d. ff de eo.* dominicis, alijsq; feſtivis diebus licet Epiſcopis aliquos ordinare.

REGVLA II.

A digniori debet res denominari *l. quaritur.* 10. *ff. de ſtatu homi. cap.*

quod

quod in dubiis de ſenten. & re jud.

Declaratio.

Procedit regulariter; Fallit autem in matrimonio, quod quidem denominatur à matre, quę tamē nobilior non eſt. §. 1. *& ibi Doct. Inſt. de pa. poteſt.* Ideo autē ab ea potius, quam à patre matrimonium denominatur; quia majora ſuſtinet onera. *Eſt enim mater ante partum onoroſa, in partu doloroſa, & poſt partum laborioſa, c. ex litteris de conver. in fide.* ubi ob id mulieri converſæ ad fidelitatem, remanente marito infideli aſſignatur communi proles. *& notat. gl. in d. §* 1. Ob idq; etiam mater de jure communi ſuccedit filijs, ab inteſtato, & ſine liberis decedentibus, cæteris agnatis excluſis, exceptis fratribus, & ſororibus, cum quibus, ſimul ad hæreditatem vocatur. §. *ſed nec. inſti. de Senatus C. eo. con. Ter, Auten. defuncto.*

 Re-

Digitized by Google

REGULA III.

A perſona, in qua eſt compromiſſum, non eſt recedendum. *lib.* 1. C *de arb. lege diem proferre* 27. § *ſtari ff. eo l. fin* C. *de contrahen. empt. Qualem enim ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtandum erit l. qualem ff. de arb.*

Declaratio.

1. Procedit, dummodò ſententia ſit ſolemniter lata, & ſecundum ordinem juris; *l. prolatam.* 4. C. *de ſenten. interloc. om. jud.* 2. *Vel* procedit, ſi dolo arbiter careat; alias non eſt ei neceſſe ſtari. *l. arbitrorum* C. *de arbit. & not. gl. in d.* §. *ſtari.* 3 *Vel* procedit, quãdo ſententia lata eſt intra terminum compromiſſi, & de eo tantum, quod continetur in compromiſſo; quia alias nulla eſſet. *d. l.* 1. *in fi. & cap. cum dilectus, de arbit.*

REGVLA IV.

A ſententia inter locutoria non appel-

pellatur, *l. 2. C. de Epiſcop. aud. l. fin. C. de interlocut. omn. jud. cum ſim.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; fallit autem, ſi judex interloquendo, videlicet ante ſententiam diffinitivam, contra jus pronunciaverit; 2. *Vel* ſi aliquem nimis gravaverit *l. 2. ff. de appellat. reci. cap. non ſolent. 2. quæſt. 6.* 3. *Vel* procedit de jure civili: ſecus autem eſt de jure canonico, quia rationabili cauſâ expoſcente appellatur quocunque gravamine, etiam ab inter locutoria, *d. c. non ſolent, & c. ut debitus, de appel.*

Porrò jus iſtud canonicum ſervatur in foro Eccleſiaſtico; jus vero civile in foro ſæculari, quando iſta duo jura contrariãtur, ut hic. Si verò non contrarientur, utrũq; poteſt in utroque foro indiſtinctè allegari. Sed in materia ſacramẽti, & peccati jus canonicũ præfertur, & habet locum etiam in foro ſæculari: &

quando de jure civili eſt dubiũ, & de jure canonico clarũ, & è contra ut per *Doct. in c. primo, de Ope. no. nunciat.* Et propterea, quia de jure civili eſt dubiũ, an filius rogatus reſtituere hæreditatem cum conditione. detrahere poſſit *tertiam* jure naturæ & *quartam Trebellianicam*, & de eis diſponere poſſit ad libitum: de jure autem canonico clarũ eſt, & deciſum, ut eſt *tex. in cap. Raynutius, & c. Raynaldus. de teſtam.* ideo tali caſu jus canonicum habebit locum etiam in foro ſæculari.

REGULA V.

A verbis legis non eſt recedendum. *l. non aliter* 60. *ff. de leg. 3. c. ult. & ibi gloſſ. de verb. ſignific.*

Declaratio.

1. Procedit niſi conſtaret voluntatẽ loquẽtis aliter voluiſſe, ut in *dict. l. non aliter. Potior eſt enim mens dicentis, quam vox. l.* Labeo, *§. 2. ff. de ſupel.*

pel. leg. Nec ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus, inquit *text in cap. intelligentia. de verb. ſignific.* 2. Vel procedit, niſi ratio nos induceret ad recedendum, *aut* neceſſitas nulli legi ſubjecta. *l. unic. ff. de offic. Conſul. c. Marcion.* 1. *quaeſt.* 1 Unde ſi ſtatutum dicat, quod mulier non poſſit obligari, vel teſtamentum facere, ſine conſenſu, aut præſentia duorũ parentum, ſi non haberet, niſi unũ ſufficeret illum adhibere. *l. Stichum qui meus.* 6. *& ibi Bartol. ff. de leg. primo.*

REGVLA VI.

Ab initio contractus ſunt voluntatis, ex poſt facto neceſſitatis, quia non licet reſilire, *l. ſicut ab initio.* 5. *C de act. & oblig. l. in commodato.* 17. *§. ſicut ff. commod.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi de cõſenſu utriuſq; partis ab eis recedatur, ut dicitur

in l. *ſicut ab initio. Nihil enim tã naturale eſt, quam unumquodque diſſolvi eo genere, quo ligatum eſt. l. nihil ff. de regul. jur.* 2. *Vel* procedit, quando contractus jure perfecti ſunt, ut dicitur *in l. de contractu. C. de reſcindend. vend.* 3. *Vel* etiam procedit, niſi ſuperveniat fraus, & dolus; quia ſemper in actu intelligitur dolus, & fraus excepta l. *creditor.* 60. §. *Lucius ff. mand.*

Sed matrimonium quamvis cõſenſu utriusque partis efficiatur; de conſenſu tamen utriusque partis ab eo recedi non poteſt; quia, Quos Deus conjunxit, homo ſeparare nõ poteſt, & indiſſolubile manet, ut in Sacris Literis. Sponſalia autem de cõſenſu utriusque partis, & ob aliquam juſtam cauſam benè diſſolvi poſſunt, ut per *Navarr. in Manual. c. 22. num. 25.*

RE-

Digitized by Google

REGVLA VII.

Abſens Reipublicæ cauſa, ſi dam-mum patitur, debet reſtitui. *l. item hi ff. ex qui: cau. major. l. abſentia. ff. de reg. jur. Officium enim ſuum nemini debet eſſe damnoſum l ſi communis ſervus. §. quod vero. ff. de adulteriis, cum ſim.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi dolo abfuiſſet, ut dicitur *in d. l. item hi. Dolus enim nemini debet eſſe proficuus l. quod ſi dolo 22. l. is qui dolo. 69 ff. de rei vendic.* 2. *Vel* procedit, niſi etiam præſens damnum fuiſſet paſſurus. *l. item ſi verberatum §. ult. ff. eo. Caſus enim contingens liberat debitorem à culpa præcedenti l ſi alius 7. § eſt & alia. 4. ff. quod vi, aut clam. l ſi vehenda. 10. §. ſi ea conditione. ff ad l. Rhodiam. de jactu. ibi.* Conduxi navem tuam, ut in ea merces meæ portarentur: tu tranſtuliſti eas, me inſcio, in aliam

navim; navis iſta noviſſima perijt tu teneris de interitu, niſi navis tua poſtea ſimiliter perijſſet.

Et ex ijs contra communem opinionem *Doct. in l. quod te. ff. ſi cert. pet. à qua recedit, & Dec. in d. l. quod te. n.* 48. & 50. deſumi argumentũ poteſt, quod ſi debeo alicui ſervum equum, hujuſmodi, & ſum interpellatus, ut illum exhibeam, & iſte ſervus, vel equus moriatur poſt morã meã morte naturali, & erat moriturus etiam penes creditorem, nõ teneor præſtare æſtimationem ejus (niſi creditor revera erat eũ diſtracturus ante mortẽ naturalẽ ipſius) ſicut n. Reſp. debet reſarcire damnũ abſenti ejus cauſa, niſi etiam præſẽs damnum fuiſſet paſſurus: ſic debitor debet reſarcire damnum rei extinctæ creditori, niſi creditor damnum iſtud omnino fuiſſet paſſurus. Culpa enim, quæ nõ nocet, non eſt conſiderabilis *l. 2. §. ult. ff. de eo quod certo loco.*

RE-

REGULA VIII.

Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, *c. acceſſorium, de reg. jur. in 6. l. cum principale. ff. eo. c. & hoc dicimus.* 16. *q.* 7.

Declaratio.

1. Procedit in conjunctis, & ubi militat eadem ratio: ſecus autem eſt in ſeparatis, & ubi ratio eſt diverſa. *l. interpoſitas. C. de trāſact.* 2. *vel* procedit niſi acceſſorium eſſet majus, & pretioſius ſuo principali. *l. juſtiſſimè.* §. 1. *ff. de edil. edict.* Sed in legatis acceſſoria, etiam ſi pretioſiora ſuo principali exiſtant, veniunt, & accedunt. Et ideo, legatis veſtibus uxori veniunt aurea, vel argentea ornamenta dictarum veſtium. *l. & ſi non ſunt* §. *perveniamus ff. de aur. & argent, leg. Bart. in l. cum aurum. ff. eodem.*

Digitized by Google

REGVLA IX.

Actor ſequitur forum rei cap. fin. de foro compe. *l. in criminali. 5. C. de juris dict. omn. jud.*

Declaratio.

Procedit in actione perſonali; ſecus tamen eſt in reali: quia attenditur locus ubi res ſita eſt. *cap. ſanè de foro compet. l. fin. C. ubi in rem actio. Vid. Gail. 1. obs. 3? limitantem.*

REGVLA X.

Accuſatus non poteſt alium accuſare, pendente illa accuſatione. *l. neganda. C. de his qui accuſare non poſſ.*

Declaratio.

1. Procedit de pari, vel minori crimine; ſecus autem eſt, ſi de majori accuſet, ut dicitur *in d. l. neganda.* 2. *Vel* procedit, niſi ſuam, aut ſuorum injuriam proſequatur, ut ibidem dicitur 3. *Vel* etiam procedit, niſi

i per modum exceptionis obij-
t accuſanti crimen. *l*. 1. §. *ſi publico ibi gl. ff. de adult. ibi*. Si publico
dicio de adulterio maritus ſuam
corem accuſet ad effectum, ut do-
m lucretur; auditur uxor, ſi per
odum exceptionis, & defenſionis
ccuſet maritum de lenocinij cri-
iine.

REGVLA XI.

Actore non probante reus abſolvi-
ur, *l. qui accuſare*. 4. *C. de eden. l. actor*. 23. *C. de probat*. Nec tenetur
reus edere propria inſtrumenta, ad
fundãdam intentionem actoris *leg*. 1. *d. l. qui accuſare. C. de eden. Nimis enim grave eſt, quod arma ſumantur de domo adverſarij l. nimis grave. C. de teſti*. Cum nemo maximè ſeip-
ſum prodere teneatur. §. *item illud. de pœnit. diſt*. 1.

Declaratio.

1. Procedit regulariter: ſecus au-
A 7 tem

tem eſt, quando juſta cauſa intercedit, ut dicitur *in d. l. 1. in fi. ibi.* Nam quod rationes ſuas adverſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad offic. judicis pertinere ſolet. 2 *Vel* procedit, niſi actor privilegiatus ſit, *ult nequiſquã ff. de eden.* ubi Fiſco agente tenetur reus edere propria inſtrumenta etiã ad fundandam intentionem Fiſci. 3. *Vel* etiam procedit, niſi præſumptio aut ſuſpicio contra reum ſit, quia onus probandi tali caſu transfertur in reũ, *c. ut noſtrum, & ibi gl. extra, ut eccleſ. benefi. ſine dimi confe.* Et quãvis regulariter non teneatur reus edere inſtrumenta ad fundandã intentionẽ actoris, tenetur tamen ad fundandam ſuam exceptionẽ. Reus enim in exceptionibus eſt actor. l. 1 *ff. de except.*

REGVLA XII.

Actus, ſi non valet eo modo quo fit, valet eo modo, quo valere poteſt. *§ fi. inſti. de adop.*

De-

Declaratio.

Procedit, quando actus non peccat in forma: ſed ubi defectus in forma eſt, ſi actus non valet ut agitur, nec valet eo meliori modo, quo poteſt valere. *tex. nota. in cap. uni. de poſthu. præla. in* 6. *Doct. in l.* 1. *§. ſi quis ita. ff. de verb. oblig.* Et propterea, quãvis ponatur clauſula codicillaris in teſtamento; ſi non valet jure teſtamenti; valeat jure codicillorum, aut quocunque jure melius valere poterit, qua clauſula ad cautelam ſemper teſtamenta muniri deberent. *l. ſimiles. ff. de teſta. mil.* nihil tamen ipſa clauſula operabitur, ſi teſtamentum peccet in forma, ut ſi *hæredis non ſit facta mentio*, *ſi teſtator inhabilis ſit ad teſtandum*, eo quia ſi impubes prodigus, filius, familias. (niſi de bonis caſtrenſibus, vel quaſi, teſtetur) mente captus

tus, & hujuſmodi, *ut per Angel. in ſumma verbo teſtamentum, numero primo, & per Doct. in l. hac conſultiſſima C. de teſtamen.*

REGVLA XIII.

Actus agentium non debent operari ultra eorum intentionem. *l. non omnis ff ſi certum pet. c. ad audientiam de deci. cum concor.*

Declaratio.

Procedit in delictis: quia voluntas, & propoſitum delictum diſtinguunt. *l. qui impune, in princ. ff. de fur.* 2. *Vel* procedit in teſtamentis; quia voluntas teſtatoris in primis attenditur, & conſideratur. *l. in conditionibus. ff de condit. & demon.* 3. *Vel* procedit in reſcriptis, quia ſecundum intentionem Principis reſcriptum debet interpretari. *Innoc. in cap. cum Eccleſiaſticæ, de reſcript.* 4. *Vel* procedit in contractibus, quia contrahentium voluntatem magis, quam

quam verba debemus inſpicere, *d. l. non omnis*; ſecus autem eſt in quaſi contractibus ſecundum Decium *in d. l. non omnis.*

REGVLA XIV.

Actus legitimi non recipiunt diẽ neque conditionem, *l. actus legitimi ff. de reg. jur. c. actus de reg. jur. in 6. cap. biduum. v. quaſt. 6. cap. ultimo de condit. appoſ.*

Declaratio.

Procedit in actibus legitimis, qui non ſunt contractus, ſed quaſi, ut in *d. c. biduum* ubi ſententia non debet ferri ſub conditione, & prout *in dict. cap. ultimo* ubi Matrimonium non contrahitur in diem, neque ſub cõditione; Fallit autem in actibus legitimis, qui contractus exiſtunt; tales enim diem, & conditionem recipere poſſunt. Et ideo emptio, & venditio poſſunt coutrahi ſub conditione; unde valet talis emptio: emo

mo tuum equum, ſi placuerit mihi intra menſē. §. *emptio*, & *ibi doct. inſtit. de empt.* & *vend.* & *notat. gloſſ. in d. cap actus.*

REGVLA XV.

Ad ea, quæ frequenter accidunt jura ſe adaptant potius, quam ad ea quæ raro. *l. nam ad ea ff. de legi. l. jura. cum lege ſeque. C. de poſtu.*

Declaratio.

Procedit regulariter: verumtamen etiam ad ea, quæ raro accidunt quandoqne jura adaptantur §. *inſula inſti. de rerum divi.* ibi: inſula, quæ in mari nata eſt (quod raro accidit) occupantis fit. At inſula in flumine nata (quod frequenter accidit) eorum eſt, qui habent prædia vicina.

REGVLA XVI.

Ad quem ſpectat onus, & emolumen-

Digitized by Google

mentum ſpectare debet. *l. ſecundum naturam. ff de reg jur. l.* 1.*g. de inſiit. act. ſic è contra.* §. 1. *inſtit. de legi. patro tut.* facitque tritum, & vulgatum illud, Commoda qui ſentis, jungas onus emolumentis.

Declaratio.

1. Procedit regulariter; quandoque tamen ex cauſa contrarium à jure diſponitur, *ut d.* §. *1.* ubi apud unum eſt hæreditas, & apud alium tutela. 2. *Vel* procedit, niſi qui emolumentum habet, per alium onus ſuſtineat: Nam qui per alium facit, per ſeipſum facere *videtur*, *cap. qui per alium de reg. jur. in* 6. Et propterea gloſſ. notabilis *in l. continuus.* §. *ſi ab eo. ff. de verbo oblig.* dicit, quod ſi Doctor habens in feudum Caſtrum pro allegationibus, quas facere domino debebat, moriatur relicto filio non Doctore; filius tamen

tamen ſuccedet in feudum, ſi per alium deſerviat.

REGVLA XVII.

Advocatorum officium neceſſarium eſt, & laudabile. l. *laudabile. C. de advo. diverſlo judicum.* Et propterea advocati æquiparantur militibus. *l. advocati C. de advo diverſo. judiciorum*; per eos enim, ut ibidẽ dicitur tanquam per milites, *vita, & patrimonia hominum defenduntur.*

Declaratio.

Procedit regula, habetque locum ſi hujuſmodi officium ritè exerceatur (prout revera à multis exercetur) & rectè aliàs execrandum, & pernitioſum exiſtit. Advocati enim qui non ſecus ac milites, ad bella tam juſta, quam injuſta ruentes cauſas tam juſtas, quam injuſtas, & deſperatas aſſumunt, aut qui clientulos ſuos inducunt ſcienter ad movendum, vel defendendum cauſam inju-

iniquã, aut qualitercunque in ſuo vitio cauſam amittunt, omnium damnorum, atque expenſarum ad reſtitutionem tenentur. ut per Goffredum in ſua ſumma *titul. de poſthu. num. 5. & 6.*

REGVLA XVIII.

Æquitas præfertur rigori. *l. placuit C. de judi l. divus C. de reſtit. in inte. cap. ponderet* 50. *diſtin.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter, quandoq; tamen rigor, & æquitas concurrunt, & conjunguntur, ut in *cap. jurgantium de ſenten. & re judi.* 2. *Vel* procedit, niſi ex cauſa judex magis ſequeretur rigorem, ut *notat. gloſſ. in c. diſciplina 45. diſt.* 35. *Vel* etiam procedit, dum tamen ob nimiã æquitatem de juſtitiæ tramite non deviamus. Unde tritum, & vulgatum illud: *Maledicta illa pietas, quæ deſtruit juſtitiam.* Et propterea *in d. cap. di-*

ſci-

BIBLIOTECA NA. ROMA VITTORIO EMANUEL

diſciplina, dicitur: Diſciplina, vel miſericordia multum deſtruitur, ſi una ſine altera teneatur. Et paulò inferius: *Miſcenda ergo eſt lenitas cũ ſeveritate, faciendumq́; quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimio benignitate ſolvantur*. Hinc etiam David ait, *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Virga etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emoliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderate ſæviens: ſit pietas, ſed non plusquam expediat parcens*. Hæc ibi, & in cap. ſequenti dicitur: *Omnis, qui juſtè judicat, ſtateram in manu geſtat, & in utroque penſo juſtitiam, & miſericordiam portat.*

REGVLA XIX.

Affectus tantum punitur, ſicut effectus. *l. is qui cum telo. C. ad l. Cor. de ſicar. l. ſi quis non dicam rapere C. de Epiſcop. & Cleric. l. ſi quis ſervo. C. de fur.*

Declaratio.

1. Procedit in delictis attrocioribus, ac de facili trahibilibus in exemplum. 2. *Vel* procedit in foro cõſcientiæ, in quo peccata cordis, oris, & operis ejuſdem ſpeciei ſunt, & qualitatis, ſecundum *Navarr. in Man. cap. 26. n. 6.* regulariter autem affectus non punitur, niſi ſequatur effectus. *l. cogitationis. ff. de pæn. l. 1. ff. quod quisque jur.* 3. *Vel* etiam procedit, quando aliquis cogitavit delinquere, & proceſſit ad actum, ſed non perduxit ad effectum, quia non potuit: ſecus vero eſt, ſi non perduxit ad effectum, quia noluit, ut notat *gloſſ. in d.*

l. ſi

l. ſi quis non dicam rapere, & gloſſ. in c. nuper de biga.

REGVLA XX.

Affirmanti incumbit probatio, non neganti. *l. 2. C. de probat. l qui accuſare. C. de edē. l. fin. ff de rei ved.* Qui enim negat, non tenetur probare. *l. actor. C. de prob.*

Declaratio.

1. Procedit in negativa *ſimpliciter* ſecus autem eſt, ſi negativa habeat affirmativam incluſam, ut per *Abb. in cap. quoniam, de prob.* 2. *Vel triplex* eſt negativa; facti, juris, & qualitatis. Negativa facti non debet probari, ut quando nego me interfeciſſe hominē. Negativa juris debet probari ab eo, qui eam proponit, ut ſi dicam. nego hunc teſtari poſſe. Negativa qualitatis ſimiliter debet à proponente probari, ut quando dico: iſte non eſt dignus, non eſt legitimus, non eſt idoneus, ut notat

gloſſ.

n d. l 2. facitque tritum, & vul-
m illud: Qui clamat, ſui clame-
ationem reddere debet.

REGVLA XXI.

flictis non eſt addenda afflictio.
vus Marcus. in princ. ff. de offic.
cap. cum percuſſio. 7. q. 1.

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit au-
n, ſi tractetur de alterius præjudi-
. 2. *Vel* de publica utilitate 3. *Vel*
una veniat in conſequentiam al-
ius, *ut cap. ab eo, de ſequeſtr. poſſeſſ.*
fruct. ibi. Ab eo, qui appellavit à
ntentia contra eum lata, fructus
oſſeſſionis ſequeſtrari poſſunt. ſi
ſi fructus dilapidentur ab ipſo.
equeſtratio enim venit in conſe-
uentiã ſententiæ contra eũ latæ, &
actatur de alterius præjudicio.

REGVLA XXII.

Agentes, & conſentientes pari

B pæ-

Digitized by Google

NAZIONALE

pæna puniuntur, *l. jubemus: §. œconomus. C. de ſacroſanct. Eccl. cap. 1 de offic. de leg. cum ſuis concor.*

Declaratio.

1. Procedit, quando conſentiens poterat, prohibere, & non prohibuit, ut dicitur *in l. adigere. in princip. ff. de jure patron. & in l. 3. ff. de noxa. act.* Facientis enim culpam habet, qui cum poſſit corrigere, negligit emendare. *cap. facientis. 86. diſt. 2. Vel* in foro conſcientiæ, novem modis quis dicitur conſentire facienti, ſcilicet ſimpliciter conſentiendo, jubendo, cōſulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, & non manifeſtando. Unde verſus: *Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus, participans, tacens, non obſtans, non manifeſtans.* Et hi omnes, & ſinguli peccant quidem, ut delinquentes: Sed quoad reſtitutionem

Digitized by Google

nem, primi ſex tenentur reſtituere id, quod ad eos pervenit, aut cujus fuerunt cauſa, ſine qua delictũ non fuiſſet factum: Alij autem tres ſolũ tenentur, quando ad id ex officio obligantur, ut per *Navarr. in Man. c.17. num.17.*

REGVLA XXIII.

Agnatione poſthumi rumpitur teſtamentum. § 1. *inſtit. de exhared. libero in princip.*

Declaratio.

1. Procedit, quando pater cum ſilentio præterijt, ut dicitur *in d.* §. 1. *ubi gloſſ.* & Doct. 2. *Vel* procedit, niſi vivo patre poſthumus, qui erat præteritus, moriatur, quia teſtamentum reconvaleſcit. *l. poſthumus, ff. de liber. & poſthum. & notat. gl. in d.* §. 1.

REGVLA XIV.

Aliquis non cogitur aliquid emere;

NAZIONALE

re; vel vendere. *l. nec emere. C. de jur. de lib. l. invitum, & l. dudum. C. de contrahen. empt. cum ſim.*

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem ex cauſa, & quando tractatur de publico bono, & utilitate, *§. 1. inſtitut. de iis, qui ſunt ſui, vel alie. jur.* ex quo infert Bart. *in l. fin. ff. de pign. act.* quod ſi carnifex non reperiatur pro puniendo delinquente poteſt cogi vilis aliqua perſona, quæ fungatur officio carnificis; & ſi decapitandus non poſſet ire ad locum judicij, vel juſtitiæ poteſt capi equus privati, & ſuper eo duci.

REGVLA XXV.

Aliquis non debet locupletari cum alterius jactura. *l. nam hoc naturæ, ff. de condit. indeb. regula locupletari, de reg. jur. in 6. cum ſimil.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit regulariter; fallit autẽ in uſucapione, & præſcriptione, *quæ propter omnium utilitatem, & ut litium ſit finis, introducta eſt, ut de uſucap. & præſcript. per totum.* Et iſtud procedit non ſolum de jure civili; ſed etiam de jure canonico, & in foro conſcientiæ, dũ tamen præſcriptio, vel uſucapio bona fide inchoata ſit, & finita; *cum poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribat. reg. poſſeſſor. de reg. jur. in* 6. 2. Item *fallit* regula, in exceptione non numeratæ pecuniæ, quæ inter biennium continuum proponenda eſt, quo elapſo locupletatur poſſidens cum aliena jactura, ut *notat gl. in d. regula locupletari.*

REGVLA XXVI.

Aliquis non debet eſſe judex in cauſa propria, *l. penult. ff. de arbitr. l. qui juriſdict. ff. de juriſdict. om. jud. C. ne quis in ſua cauſa, per tot.*

Digitized by Google

NAZIONALE

Declaratio.

1. Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria; ſecus autem eſt, ſi ſit ſecundario, *argum. cap inſuper. de teſt. 2. Vel* procedit in juriſdictione contentioſa; ſecus tamen eſt in voluntaria, *l. ſi conſul. ff. de adopt. 3. Vel* etiam procedit in judice recognoſcente ſuperiorem *fallit* autem in Imperatore, vel alio Principe ſuperiorem non recognoſcente; quia judex in cauſa propria bene poteſt eſſe. *l. & hoc Titius, & ibi* Bart. *ff. de hæred. inſtit.* si tamen vult, poteſt Princeps judicis alterius ſe juriſdictioni ſub mittere. *l. eſt receptum, ubi gl. &* Bart *ff. de juriſdict. om. jud.*

REGVLA XXVII.

Aliquis non debet venire contra factum ſuum. *l. poſt mortem. ff. de adopt. l. per fandum. C. de ſervit. ruſtic. præd. cum ſimilib.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi quid factum ſit cõtra leges, *quia pro infecto ſemper habetur. l. 1. C. de liber. cau.* vel procedit, niſi ex juſta, & conceſſa cauſa deveniat. *arg. l. qui jurato. ff qui ſatisdict. cogan. ibi.* Qui jurato promiſit judicium ſiſti, non videtur perjuraſſe, ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit.

REGVLA XXVIII.

Aliquis non debet petere id, cuius contrarium non peteret in caſu ontrario. *l. pen. C de ſolut.*

Declaratio.

Procedit regulariter; *fallit* autem ı locatione poſſeſſionis, vel fructuum: Propter ſterilitatem eim gravem, conductori ſine cula ſua contingentem (niſi poſſit im ubertate præcedentis, vel ſeıentis temporis compenſari, vel ſi aliud in locatione ſit actum) poteſt

poteſt conductor petere, ut ei penſio, vel afflictus remittatur pro rata. *cap. propter ſterilitatem, de loca, & conduc.* Cujus tamen contrarium, in caſu contrario, magnæ videlicet ubertatis tempore, ipſe conductor non peteret.

REGVLA XXIX.

Aliquis non debet ſubire officium duorum. *cap. ſingula. 89. diſt. l. ſi plures. ff. de pact. cum ſimilib.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter, *fallit* tamen cauſa *neceſſitatis* vel *utilitatis* inſpecta. ſecundum *gloſ. in d. c. ſingula.* 2. *Vel* procedit quando officia ſunt *imcompatibilia*; ſecus vero eſt, ſi compatibilia exiſtant. Unde licet aliquis *non poſſit habere duo beneficia curata*; poteſt nihilominus habere duo beneficia ſimplicia, vel curatũ & ſimplex; (ſi unum tamen nõ ſufficiat ad honeſtè decenterque vi-

vea-

vendum) quia hujuſmodi beneficia compatibilia ſunt, ut habetur *in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 17. de reform.*

REGVLA XXX.

Aliquo conceſſo, ea omnia intelliguntur conceſſa, ſine quibus eo commode uti non poſſumus. *l. verbo victus, ff. de verbor. ſignif. l. ligatis. ff. de alimen. ligat. cum ſuis concor.*

Declaratio.

1. Procedit in materia *favorabili*, vel indifferenti, *ut in d. l. legatis*, ubi ſi maritus relinquat uxori alimēta, debet habere victum, veſtitum, lectum, habitationem, & ea, ſine quibus non poſſet commodè, & honeſtè vivere; ſecus tamen eſt in materia *odioſa*, & ſtricta *argum. l. cum hi §. qui tranſigit. ff. de tranſact.* 2. Vel procedit in conjunctis, & ubi militat eadem ratio; ſecus autem in ſeparatis, & ubi ratio eſt diverſa. *l. interpoſitas, C. de tranſact.* Re-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi juſta cauſa inter-
: , vel neceſſitas quæ nulli legi
:cta eſt, ſecundum *gl. in d. l.* 2. 2.
rocedit, quando ſolutio fit cum
tia creditoris, & damno, ut quia
t deterior, 3. *Vel* quia poſſit fieri
:ior; ſecus verò eſt, ſi ſine inju-
& detrimento ejus ſolutio fiat,
ıque cauſa ſubſit, quia aliud pro
ſolvitur. ut notant Doctores *in*
. Quod enim tibi non nocet, &
:i prodeſt, facile eſt conceden-
ı, *inquit tex. in l. ſi cui. C. de ſer-*

REGVLA XXXIII.

Allegans turpitudinem ſuam,
ı eſt audiendus. *c. inter dilectos, de*
a l. transactione. C. de transact.

Declaratio.

Procedit regulariter; *fallit* tamen
ando tractatur de ſalute animæ,
vel

AZIONALE

vel de publica utilitate, ut notat. *gloſſ. per illum tex. in c. ex tenore, de teſtib.* Et propterea ſi quis contraxit matrimonium cum ſanguinea ſua per falſas probationes, debet poſtea audiri, ſi alleget hanc turpitudinem ſuam, & vult probare contrarium, ut per *Abb. in cap. cum ſuper. de conceſſ. præbend. num* 9. 2. *Vel* procedit, niſi turpitudo ſit prius ab alio detecta, quia tali caſu eam allegare quis poſſet, *ut in l. decreto. ff. de ſuſpect. tuto. ibi.* Si tutor fuit pronunciatus ſuſpectus per judicē, poteſt allegare ſuſpicionem iſtam ad effectum, ut non teneatur in futurum.

REGVLA. XXXIV.

Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. l. *non debet. ff. de reg. jur. cum ſimilib.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit in acquiſitis; ſecus autē eſt in acquirendis, ut notatur *in d. l. non debet*. Et propterea delictū filij, licet non præjudicet, patri in ſuo uſu fructu, quia publicatis bonis filij, non publicatur peculium profectitium, in quò pater habet plenum dominium, & poſſeſſionem, *l. ult. C. de in offic. teſtamen*. præjudicat tamen, quando agitur de lucro acquirendo; negligentia enim filij non agnoſcentis bonorum poſſeſſionem intra tempus à lege ſtatutum, & ſibi & patri nocet, *l. 1. & ibi Dect. C. qui admitti. l. contra juris. § ſi filius, ff. de pact.* Sic Parochus, vel alius Sacerdos, licet in acquiſitis, Eccleſiæ nocere non poſſit; nocet tamen in acquirendis & in ijs, quæ legata ſunt Eccleſiæ, cū conditione, ut aliquid fiat, alias devolvatur legatum ad alium; ſi enim conditio a Parocho

Digitized by Google

impleta non ſit, in utroque foro, & jure tenetur Parochus hujuſmodi legatum relinquere *ex Ludovico de Beia in Reſponſio. caſ. conſc. caſu 41.*

REGVLA XXXV.

Appellatione filiorum, nepotes, & alij ex eis deſcendentes veniunt, *l. liberorum appellatione. ff. de liber. & poſthu.* cum ſuis concordant.

Declaratio.

Procedit in materia favorabili, & indifferenti; ſecus autem in materia odioſa, & ſtricta argum. *cap. odia. de regul. in 6.* Et propterea *Ioan. Andr.* quem refert, & ſequitur *Mantua in cap. ad extirpandas. de filiis præsbyt.* dicit, quod licet per illum tex. filij præsbyterorum non poſſint habere immediatè beneficium paternum, quamvis etiam extra ſacerdotium, & legitimi

i nati ſint; poterunt tamen ha-
nepotes, ex quo materia ſtricta
& odioſa, & caſus omiſſus relin-
ur diſpoſitioni juris communis
ommodiſſime. ff. de liber. & poſt-

REGVLA XXXVI.

pellatione ſervi ancilla conti-
r. *l. deteſtatio. §. ſervi ff. de ver-
gnific.* Maſculinum enim regu-
er concipit feminium, ſed non
ntra. §. *ſi quis filiabus, inſtit. qui
m. tuto. dari poſſ.*

Declaratio.

rocedit in materia favorabili,
t in legatis, donationibus,
njuſmodi; quia ſi lego ſervos,
ncillas videor legaſſe, ut di-
in d. l. deteſtatio. Sed in ma-
odioſa, & ſtricta Maſculinum
concipit feminium, ſe-
um *Por. in d. §. ſi quis filia-*

 bus

bus, & dicetur infra, regula, Maſculinum &c.

REGULA XXXVII.

Appellatione pendente nihil eſt innovandum. *l. 1. & ff. nil innovan. appell. pend. cap. paſtoralis. §. præterea de offi. deleg.* Appellationis enim remedio extinguitur pronunciatum. *l. 2. ff. de pœn.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter: *fallit* autē ex cauſa, & ſi malitiosè quis appellaverit. *cap. ad hæc 3. & ibi Doct. de appell.* Malitijs enim hominum ſemper obviandum eſt; *l. in fundo. ff. de rei vendi.* Nec debet aliquis ex ſuo dolo cōſequi lucrum, vel commodum. *l. ſi ub hoſtibus. § ſi vir. ff. ſolut. matrim.* Quapropter judex debet præſigere terminum congruentem appellanti ad appellationem proſequendam, infra quem, ſi appel-

ellationem non fuerit proſequu-
is ſic non extinguitur, neque ſuſ-
enditur pronunciatum. *c. ad aures*
e appell. 2. Vel procedit, quantum
d cauſam, à qua appellatio inter-
oſita eſt; innovatur tamen, ſi non
t innovatio contra appellationẽ.
creditum ff. man. Ex diverſis enim
on fit illatio, inquit *tex. in l. Papi-*
ianus, ff. de offic. prat. Et ſi de anima
geretur, appellatio non extingue-
et, neque ſuſpenderet pronuncia-
um, ut patet in ſententia excom-
nunicationis, ſuſpenſionis, vel in-
terdicti, ſi ab ea appelletur, ſecun-
dum *Innoc. in d. c. paſtoralis.*

REGVLA XXXVIII.

Approbatum ſemel non poteſt
amodò reprobari. *c. in iſtis. 4. diſt. l. Pomponius. de neg. geſt. l. cum mulier ff. ſolut. matrim.*

Declaratio.

Procedit regulariter; *fallit* autem quando ex nova, & juſta reprobatur cauſa, ut not. *Ioan. Andr. in d c iſtis.* Quæ enim de novo emergunt, novo ſemper indigēt auxilio, *cap. inſinuante. de offic. de leg. in 6.* Et propterea *in cap. inſinuante de præſumpt.* dicitur, quod ſi delegatus ante conteſtatam litem, ante diffinitivam ſententiam, aliquem de iis, qui coram eo litigabant, in ſuum familiarem aſſumpſerit, ab alia parte poteſt ob id removeri, & alius in eius locum ſubrogari. Res *enim periculoſa eſt, & triſtiſſimos ſolet eventus ſortiri, ſub judice ſuſpecto litigare. l. apertiſſimi. C. de iudi.*

REGVLA XXXIX.

Argumentum valet ab ethymologia vocabuli. *l. 1. ff. de tute.*

tex.

notab. in §. 1. inſtit. de teſta-

Declaratio.

ʾrocedit, & verum eſt. ſi *negati-*
umatur; ſecus autem ſi *affirma-*
:. *d. l. 1. & l. tugurij ff. de verbor.*
ific. Valet enim dicere: Non
eſtatio mentis, ergo non eſt te-
nentum. Non eſt de meo tuum,
ɔ non eſt mutuũ: at non èconn-
: Et teſtatio mentis, ergo te-
nentum. Eſt de meo tuum, ergo
tuum, quia poteſt eſſe codicil-
& poteſt eſſe donatio.
a autem huius rei aſſignatur ra-
quia cũ ethymologia ſit gene-
or ethymologato, & ſe habeat
quam genus ad ſpeciem; ideo ſi-
non valet argumentum de ge-
e ad ſpeciẽ *affirmative*, quia nõ
et dicere: Eſt animal. ergo ho-
, ſed bene *negative*, Non eſt ani-
l, ergo non homo; eadem ratio-

 ne

ne, argumentum ab ethymologia procedit quidem *negativè*, non autem *affirmativè*, ut per Doćto. in *d. §. primo*, & *in § ſi ab hoſtibus. juſti. quib. mod. jus pat. poteſta. ſol.*

REGULA XL.

Argumentum valet à contrario ſenſu. *l. 1 ff de offic. ejus. c. qualis* 25. *diſt. c. cum Apoſtolica. de iis quæ fiunt à prœla.* Unde *Exod. cap.* 32. cum dicat Dominus Moyſi; Deſcende, quia peccavit populus tuus, perinde eſt, ac ſi à contrario ſenſu ei Divina vox diceret: jam non eſt populus meus, populus, qui tali lapſus eſt peccato. Revera enim, ut dicit *gl. in d. c. Apoſtolica* propter peccatum homo recedit à Deo.

Declaratio.

Procedit, niſi ſequatur, fiatque correćtio legum, vel abſurdum ſemper evitandum. *l. nam abſurdum de bonis liberto, cum ſimil.* Re-

REGVLA XLI.

Argumentum valet à ſolitis, *l. ti conditio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. . cum ſi.*

Declaratio.

Procedit, quando ſolita ſunt, & n eſta; namque dicitur alibi: Non od fit, ſed quod fieri debet, inſpi- ndum eſt, & Non omne, quod li- , honeſtum eſt. *l. quod ſemper. ff. de u nup. c. magna de voto.*

REGVLA XLII.

Argumentum valet de contracti- s ad ultimas voluntates. *l. quæ de ato. ff. de l.* 1.

Declaratio.

Procedit, ubi militat eadem ratio n autem ſemper. Immò favora- liores ſunt ultimæ voluntates ntractibus, quia ſi lego vina, &

 vaſa

vaſa videor legaſſe. Et dominium rei legatæ tranſit *ſine traditione*, ſed dominium rei venditæ *non l. in teſtamentis*, *& ibi gl. notab. ff. de reg. jur.*

REGVLA XLIII.

Argumentum valet ab abſurdo evitando. *l. nam abſurdum de bon. liber.* Abſurdum enim ſemper evitari debet *d. l. nam abſurdum*, *& leg. conventiculam. C. de Epiſcop. & cler.*

Declaratio.

Procedit, & habet locum, niſi ſequeretur maius abſurdum; Quia abſurdum *quandoque tolleratur, ut evitetur abſurdius: leg. quotiens. ff. de reg. jur.*

REGVLA XLIV.

Argumentum valet de ſimilibus ad ſimilia, *l. non poſſunt, ff. de legi. cum ſuis concord.*

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi differant in pluribus alijs: Quia omne ſimile non eſt idem *l. quod nerva ff. de po. vel procedit*, quãdo eſt omnimoda ſimilitudo, ut notat Abb. *in cap. inter corporalia, de transla. prælat. n.* 18.

REGVLA XLV.

Argumentum valet de filio ad ſervum; Quia filius, & ſervus æquiparantur. *§. 1. inſt. quod cum eo. §. ſive autem. inſtit. de ſtip. ſervo.*

Declaratio.

1 Procedit quoad acquiſitionis actum, ambo enim, quicquid acquirunt, patri, ſive domino acquirunt, *d. § ſive autem*; ſicut, & monachus, quicquid acquirit, monaſterio acquirit, ſecundum *Innoc. in cap. cum olim de privileg.* 2. *Vel* procedit, quantum ad votum; vota

enim filiorum familias, religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, à ſuperioribus irritata non obligant. *c. puella*, *& c. fin. 20. quæſt. 2. notat Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 88. artic. 9. & Nav. in Man. c. 22. n. 23.*

REGVLA XLVI.

Argumentum valet de dote ad legitimam, *Authen. res quæ. C. communia de lega.*

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, & ubi militat eadem ratio, non autem ſemper. Immo *pater invitus tenetur dare dotem filiæ, dum vivit. Sed legitimam non, leg. 1. § ſi impuberi. in fin. ff. de colla bono. Decius in leg. de quæſtione. C. de pact. n. 14.*

RE-

REGVLA XLVII.

Argumentum de toto ad partem jure validum eſt. *l. quæ de toto. ff. rei vend.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi totius, & partis ratio diverſa, quia ubi eſt diverſa ratio, ibi diverſum jus eſſe debet. *l. interpoſitas, cap. de trāsact. vel procedit*, niſi aliud reperiatur diſpoſitum jure in parte, & aliud in toto, ut per Mynſinge. *in §. nihil autem, inſtit. de fidei com. hæredit.* 2. *Vel* procedit regulariter: fallit autem in individuis, & in falſa demonſtratione legato adjecta, quia ſi in totum ſit falſa, non vitiat legatum, ſi in parte illud evertit. *l. falſa demonſtratio. ff. de condit. & demonſt.*

REGVLA. XLVIII.

Argumentum à contrarijs valet, quia contrariorum eadem eſt diſcipli-

plina, *l.* 1. *ff. de eis, qui ſunt ſui, vel ali. jur.* §. 1. *inſtit. eod.*

Declaratio.

Procedit, quo ad cognitionem, quia uno cognito contrariorum, cognoſcitur & reliquum, ut *in dict.* §. *ibi*: Si enim cognoverimus, quæ perſonæ alieno juri ſubjectæ ſunt, ſimul intelligemus: quæ ſui juris exiſtant: Quo autem ad effectus, cõtrariorum non eadem eſt diſciplina, immo diverſa, quia ex contrarijs diverſi ſequũtur effectus. *l. inter ſtipulantem.* §. *ſacram. ff. de verb. oblig.*

REGVLA XLIX.

Argumentum à correlativis valet. *l. fin.* C. *de indic. vidui. tol. l.* 1. C. *ne liceat potentio.* Diſpoſitum enim in uno ex eis, intelligitur regulariter etiam in altero diſpoſitum eſſe, *d. l. fin.*

De-

Declaratio.

Procedit, quando correlativo-
m eſt par, eademq; ratio, ut in *d.*
n. ibi: Sicut conditio, quæ vidui-
tem inducit, in uxoribus non at-
nditur, & habetur pro non adie-
a : ita neque in maritis attẽdi de-
et, cum inter eos circa matrimo-
ium eadem militet ratio: ſecus au-
m eſt, quando correlativorum eſt
atio diverſa, ut notat *Dec. in l. hu-*
anitatis. col. 3. C. de impub. & aliis
ubſt.

REGVLA L.

Argumentum valet de conjuncto, ad amicum. *l. exigendi. C. de procur.* cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, & ubi militat eadem ratio, non autem ſemper. Imo videmus, quod jus

Digitized by Google

jus ãicitiæ tollitur, vel tolli poteſt *l. 3. §. fin. ff. de adim. lega.* jus vero agnationis, ſive agnatio ipſa, nequaquam. *l. jura. ſanguinis, ff. de. reg jur.* & propterea dicebat Bald. *in l. codicillis §. matre. ff. de leg. 2.* quod ſi quis occidat nepotem ex ſorore, eidem tamen ſuccedet. Immo etiam ſi ſororem ipſam occideret, ſucceſſione nõ privaretur in bonis ipſius ab inteſtato decedentis. Talis enim ſucceſſio, cum à cauſa naturali proveniat, per delictũ abſorberi non poteſt. Præterea conjunctus licet cõtra conjunctum regulariter teſtis eſſe non poſſit. *l. parentes C. de teſtib.* Amicus tamen pro alio amico, vel contra amicum, teſtis non repellitur ut notat. gloſſ. *in l. ſciendum. ff. de reg. jur & notatur in c. inſuper de teſtib. & atteſtatio.*

RE-

Digitized by Google

REGULA LI.

Argumentum valet à ſufficienti partium enumeratione. *cap. cum delict. de jur. patr cap. venerabilem, de elect.*

Declaratio.

Procedit, quando omnes partes ſunt ſufficienter enumeratæ: ſecus autem ſi omnes partes ſufficienter enumeratæ non ſint, quia tollitur argumentum, ut notat. *Abb. per illum text. in d. cap. venerabilem, num.* 8. Cum enim ibi arguerent quidam Principes, quod legatus Papæ, aut Gerens perſonam electoris, aut cognitoris, utroque caſu malè proceſſit rationibus, ut *in capit. venerabilem*. Papa argumentum hujuſmodi confutando adjecit, quod nec electoris, nec cognitoris Legatus perſonam geſſit, ſed denunciatoris officium

ficium exercuit: & hoc ultimum membrum fuerat omiſſum ab eis arguentibus, & ſic omnes partes ſufficienter enumeratæ non fuerant.

REGVLA LII.

Argumentum valet de matrimonio carnali ad matrimonium ſpirituale, *cap. licet. de tranſlat. Epiſc. cap. ſicut 7. quæſt. 1.*

Declaratio.

Procedit, & verum eſt, ubi militat eadem ratio, *ut in d. c. ſicut. ubi* dicitur: Sicut vir non debet uxorem ſuam demittere, ita nec Epiſcopus Eccleſiam abſq; inevitabili neceſſitate, vel Apoſtolica mutatione: ſecus verò ubi ratio eſt diverſa. *l. interpoſitas. C. de tranſact.*

REGVLA LIII.

Argumentum à minori ad majus in jure validum eſt, Authent, multo *magis,*

Digitized by Google

magis, C. *de Sacroſ. Eccleſ. cap. de inducijs*. 3. *quæſt*. 2. Si enim id, de quo minus videtur ineſſe, ineſt: ergo & id, de quo magis, ut habet *Ariſt. Topic. lib*. 2. *cap*. 4. *& notat gloſſ. per illum text. in cap. cum in cunctis de elect. ibi*: Cum in cunctis ſacris Ordinibus, ſint ætatis maturitas, gravitas morum, & litterarum ſcientia inquirenda; quanto magis in Epiſcopo hæc oportet inquiri, qui ad aliorum curam poſitus eſt? Ad idem eſt *text. in cap. ſi in laicis*. 38. *diſt. ibi*: Si in laicis vix tollerabilis videtur inſcitia; quanto magis in ijs, qui præſunt, nec excuſatione digna eſt nec venia? Ad idem etiam eſt bonus text. *in cap. tua nobis, de decim*. Si domino temporali penſio ſolvitur, vel afflictus non quidem deductis ſumptibus, aut ſemine ſeparato: quanto magis decimæ quas Deus in ſignum univerſalis dominij ſibi reddi præcepit,

pit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeverans, abſque deductione ſeminis perſolvendæ ſunt?

Declaratio.

1. Procedit, & habet locum, ſi affirmativè hujuſmodi argumentum ſumatur: ſecus autem ſi negativè, ut notat *gloſſ. in d cap. cum in cunctis*, 2. *Vel* procedit, quando minoris, & majoris eſt eadem ratio, ut in juribus allegatis: ſecus autem eſt, ſi minoris, & majoris ſit ratio diverſa.

REGVLA LIV.

Argumentum à majori ad minus in jure validum eſt, *cap. ſi Paulus. 32. quaſt. 5. c. imitare. 6. q. 1. c. quilibet, 40. diſt*, ſi enim id de quo magis videtur ineſſe; non ineſt: ergo nec id, de quo minus, ut tradit *Ariſt. Top. lib. 2. cap. 4 & notat. gloſſ. in cap. cum in cunctis. de elect.* Ad idem eſt text. in *c. clericis, de jud. ubi dicitur*: ſi lex

Im-

Imperatoris non præjudicat ſacris canonibus, diſponentibus, ut non poſſit clericus coram judice ſæculari conveniri: quanto minus conſuetudo, quæ potius corruptela in hac parte dicenda eſt, eiſdem præjudicabit?

Declaratio.

1. Procedit, & verum eſt, ſi negative hujuſmodi argumentũ ſumatur; ſecus autem ſi affirmativè, ut *notat gl. in d. cap. cum in cunctis* 2. *Vel* procedit regulariter: fallit autẽ in materia diſpenſationis, & in exorbitantibus, *ut notat Abbas in cap. licet de translat. prælat. num.* 4. Non enim ſequitur, *(dicit Abbas)* diſpenſatum eſt in majori: ergo conceſſũ, vel diſpenſatum eſt in minori. Et propterea idem *Abb. in cap. non debet, de conſang. & affinit.* dicit, quod diſpenſatio obtenta ſuper affinitate non extenditur ad publicæ hone-

ſtatis

tis juſtitiam, niſi de ea facta fuerit mentio. Et diſpenſatio obtenta de bina comeſtione in die jejunij, non extenditur ad comedenda prohibita, niſi alia juſta ſubſit cauſa relaxationis, & ille cum quo diſpenſatur, ut in die feſti laboret, non liberatur ab audienda miſſa, ſi commodè illi intereſſe poteſt, ut per *Lud. Beja in ſuis Reſp. caſ. conſ. caſu. 45.*

REGVLA LV.

Argumentum valet de clericis antiqui teſtamenti ad clericos hodiernos. *Cap. novum genus. de deci.*

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, & ubi militat eadem ratio, ut *in d. c. novum genus*, ubi talia ſunt verba: Novum genus exactionis eſt, ut clerici a clericis decimas exigant, cum nuſquam in lege Domini

ɔc legamus: Non enim Levi-
Levitis decimas accepiſſe le-
tur: ſecus autẽ eſt, ubi ratio eſt
rſa; ut notat *Abbas. in d. cap.*
um genus. Et propterea quibuſ-
ı arguentibus licitum eſſe de-
ɛ Clericis novi teſtamenti, ad
ar Sacerdotum, & Levitarum
eris teſtamenti uxores ducere,
pondet ſummus Pontifex in *cap.*
diſt. quod inter eos non eſt par,
lemq; ratio, cum alia cauſa fuerit
illis, quã in iſtis. Illis enim pro-
er ſobolis ſucceſſionem uxoris u-
s fuerat relaxatus, quia non ex a-
ı, niſi ex tribu Levi quiſquam ad
ei miniſterium fuerat præceptus
dmitti; ſed novi teſtamenti Sacer-
otes poſſunt eligi de quacunq; na-
ione, eiſq; ſacerdotium, vel mini-
terium ſine ſucceſſione eſt, & ſic
matrimoniũ illis neceſſarium non
eſt, prout Levitis, & clericis veteris
teſtamenti neceſſarium erat.

RE-

REGVLA LVI.

Benefacientibus nobis, benefacere debemus. Nam beneficii receptor naturaliter obligatur. *l. & ſi lege §. conſuluit ſenatus. ff. de pet. hæred.*

Declaratio.

Procedit de honeſtate, & conſilio, ſecus autem de neceſſitate, in foro fori, & de jure civili Obligatio enim naturalis tantum de jure civili non producit actionem. *l. juris gentium. ff. de pact. l. frater à fratre. ff. de condict. indeb. cum ſimilib.*

REGVLA LVII.

Beneficia Principum latiſſimè ſunt interpretanda. *l. fin. ff. de conſt. princ. cum ſimilib.*

Declaratio.

1 Procedit in dubio; 2. *Vel* procedit, niſi duo ſpecialia includerentur.

3. Vel

3. *Vel* niſi ratio refragetur, quia tunc beneficia Principum moderari debent ſecundum jus commune. *l ex facto, in princip ff. de vulgar. & pupilar.* 4. *Vel* procedit in beneficijs, ſecus autẽ eſt in privilegijs, Privilegia enim, cum recedant à jure communi, & omnis receſſus à jure communi ſit odioſus, *cap 1 & 2 de fil. presbyt.* ideo reſtringi oportet. *cap. odia. de regul. jur. in ſexto.* 5. *Vel* in beneficijs largiſſima fit interpretatio. *dummodo non concernant alterius damnum. l. 2. § ſi quis à principe ff. ne quid in loco public.*

REGVLA LVIII.

Beneficium Principis debet concedi *ſine alterius præjudicio. l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publ. l. nec avus. C. de eman. liber.*

Declaratio.

Procedit, quando præjudicium

Digitized by Google

magnum eſt, & conſiderabile: ſecus autem quando parvum exiſtit quia parvum præjudicium tolleratur, ut notat *gloſſ. in d. l. nec avus. & facit text. in l. reſcripta & ibi gloſſ. in verbo non lædat. de preci imper. off. ubi* reſcripta, quæ neminem lædunt, & ſupplicantibus proſũt, valent, licet aliquantulum læderent. Parũ enim pro nihilo reputatur, & parvitas rei in omni materia excuſat, *ut per Navarr. in Man. cap.* 17. *num.* 2.

REGVLA. LIX.

Beneficium juris nemini auferendum eſt. *l.* 4. *§. ſi quis condemnatus. ff. de re judic.*

Declaratio.

Procedit, niſi aliquis in jus ipſum peccaverit: *Quia fruſtra invocat auxilium legis, qui in legem committit. l. auxilium. in fin. ff. de minor.*

RE-

REGVLA LX.

Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt. *cap. ad Apoſtolicam. de reg. l. fin. §. ſi mulier. ff. ad Velleianum.*

Declaratio

Procedit, quando beneficium *perſonale* eſt, & ſingulare: ſecus autem, ſi eſſet commune, & omnium favore introductum, ut notat *gloſſ. in dicto cap. ad Apoſtolicam & facit text. in cap. ſi diligenti. de foro competen. 2. Vel* procedit, quando beneficium favorabile tantum eſt: *ſecus* autem ſi pro una parte ſit favorabile, & pro altera odioſum, ut tradit *Goffred. in ſumma. tit. de renunciat. num. 2.* Et propterea, quamvis beneficio Velleiani mulier renunciare poſſit. *l. ult. ff. ad Velleian.* quia *introductum eſt in favorem tantum mulierum*, quæ

pro alijs fide jubendo, vel promittendo ſe obligaverunt: *Macedoniani* tamen beneficio filijfamilias renunciare non poſſunt, *quia partim in eorum favorem partim verò in creditorum odium à lege introdu-ctum eſt. l qui exceptionem ff. de cond. indeb 2. Sic clerici* non poſſunt renunciare beneficio, ſeu privilegio, de quo in cap *ſi quis ſuadente diabolo* 17 *qu* 4. ubi dicitur: *Si quis ſuadente diabolo* hujus ſacrilegij reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum manus violentas injecerit, anathematis (id eſt à communione fidelium ſubmoveatur) vinculo ſubjaceat: & nullus epiſcoporum illum præſumat abſolvere (niſi mortis urgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat. Tale enim beneficium inductum eſt in favorem clericorum, & in odium laicorum.

Digitized by Google

corum, qui valdè oppidò ſunt infeſti clericis *cap. laicos. 2 quæſt. 7.* Verumtamen ſi percuſſio eſſet levis aut *pro ſe defendendo*, aut ſi inventus eſſet clericus cum uxore, matre, vel ſorore, vel ſi percutiens eſſet mulier debilis, impubes, aut ſuperior; iſtis caſibus epiſcopus, aut eis vicarius, bene abſolvere poſſet, ut notat. *gloſſ. in d. cap ſi quis ſuadente. & tradit* N*avarr. in Manual. cap. 27. num.* 91

3. *Præterea* beneficio ſuo quis renunciare non poteſt, quando ex ſua renunciatione etiam Juri alterius præiudicium generaretur. Et ideo clericus non poteſt ſimiliter renunciare beneficio ſui fori, quia ex hoc præiudicaretur Epiſcopo. *cap. non liceat, 3. q. 6. cap. clericum. 11. q. 1.*

REGVLA LXI.

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitu-

tione obtineri. *c. beneficium. de reg. jur. in 6.*

Declaratio.

Procedit, & verum eſt, quando beneficium habetur in titulum; ſed præbẽda aliqua aliquãdo aſſignatur parvulis, aliquãdo laicis, ut pulſatoribus campanæ, & hujuſmodi, & in iſtis non requiritur canonica inſtitutio, ut notat *gloſſ. in dict. cap. beneficium.* Item neceſſitatis, vel pietatis, vel impenſi obſequij cauſa, ſine canonica inſtitutione poſſidet quis eccleſiaſticos provẽtus, nec ex eo canonicus, vel beneficiatus propriè dicitur. *c. quicunq. 16. q. 1. & notat gloſſ. in d. c. beneficium. verb. obtineri.*

REGVLA LXII.

Beneficium non confertur in invitum. *l. invito. ff. de reg. jur. l. nec emere. C. de jur. deliber.*

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem quando tractatur de publica ſalute, & utilitate. *argum. l. uni. §. penult. C. de caduc. tolen.* Et propterea excõmunicatione poteſt abſolvi, & ſervis etiã invitis libertas acquiritur: cum Reipublicæ expediat homines liberos habere. *l. 2. 3. & 4. ff. de liberali cau. Angel. in ſumma. verbo abſolutio. 3. num. 7.* Et ob id Auguſtinus in cap. & qui emendar. 45. *diſt. dicit*, quod multa bona præſtantur invitis, quãdo eorum conſulitur utilitati, non voluntati, quia ſibi ipſi inveniuntur inimici. *Et gloſſ. notab. in cap. 1. 79, diſt.* dicit, quod Medicus invitum curare debet infirmum, ſicut invitus poteſt quis extrahi de domo ruitura.

REGVLA LXIII.

Benemerentibus præmia tribui oportet, *l. virtutum præmia cum ibi alleg. C. de ſtatuis, & imaginib.*

Declaratio.

Procedit; dum tamen illa præmia non concernant alterius præiudicium, & damnum, *ut in d. l. & virtutum præmia, ibi*: de licentia Principis poteſt erigi ſtatuta in honorem alicuius virtutum præmia merentis, ſed non expenſis populariũ, ſed illius, in cuius honorem erigitur.

REGVLA LXIV.

Benignior ſententia in dubio eſt præferenda. *l. ſemper. ff. de regul. jur. l. ſi pars ff. de inoffic. teſtamen. l in dubiis. ff. de regul. jur.*

De-

Declaratio.

Procedit in propriè dubio, *ut in d. l. ſi pars.* ubi quando agitur contra teſtamentum, & dubium eſt, an illud ſit validũ, necne? judex in tali caſu pro teſtamento ferre debet ſententiam. *& in d. l. in dubiis, dicitur,* quod ſi de dote agatur, pro dote in dubio ferri debet ſententia: ſecus autem eſt, ſi non ſit ita dubium, ut per *Ludov. de Beia in ſuis Reſponſ. caſ. conſ. caſu 13.*

REGVLA LXV.

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. *l. bona fides ff. de reg. jur. cap. bona fides eod. tit. in ſexto.*

Declaratio.

Procedit regulariter, quandoque tamen in pænalibus fallit, *ut §. ult. inſtitut. ſi quadr. paup. fec. di. ibi.* Si quadrupes non manſueta nocumen-

mentum in hominem fecerit, dominus ipſius arbitrio judicis condemnari debet. Si in rebus intulerit damnum, in duplum condemnabitur, & dabitur actio non ſolum ex edilicio edicto, ſed etiam de pauperie adverſus dominum ipſum. Item fallit ubi à contrahentibus actum, vel cōventum eſt, ut toties pœnæ exigatur, quoties contra actum fuerit, *ut notat gloſſ. in d. cap. bona.*

REGVLA LXVI.

Bona fides in contractibus eſt ſervanda. *l. bona fides. ff. dep. l. bonam fidem. C. de act. & obl.*

Declaratio.

Procedit regulariter, verum ſi in contractu modica ſit aliquando injuſtitia, non redditur ob id talis contractus vitioſus. De modicis. n. non eſſe curandum inquit *tex. in l. Scio. ff. de in integ. reſtit.* Quinimo de ju-

jure civili citra dimidiũ fraus tolleratur, quando non ex animo, ſed incidenter intervenit. *l. in cauſa, & ibi gloſſ. ff. de minor.* Ideo autem de lege civili dicimus, quia licet ab humanis legibus, propter imperfectos ad tollendas litigiorum occaſiones hoc permiſſum ſit: lege tamen divina, juſtè, & æqualiter omnia menſuranda eſſe cavetur. *ut per D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. ad primum,* & dicetur infra in regula, licitum eſt contrahentibus, &c. vel procedit hæc regula in contractibus bonæ fidei, qui ſunt emptio, venditio, &c. unde verſus.

Empti, conducti, mandati, depoſitique,
Pignora ciſcunda, communi, pro ſocioque
Dotis, & hæredis, tutelæ, commoda geſtor,

Præ-

Præſcriptis verbis, ſi mutat, ſive licetur.
Iſta bonæ fidei ſunt, ſtricti cætera juris.

In talibus enim exigitur, ut ceſſet dolus ad eorum eſſentiam, alias contractus eſt ipſo iure nullus, ut *notat gloſſ. in d. l. bonam fidem.* Sed in contractibus ſtricti iuris, dolus dans cauſam contractui, non vitiat ipſo iure, ſed ex eo datur exceptio. *ut per Mynſing. in §. actionum, inſtit. de act. nu.* 13.

REGVLA LXVII.

Boni iudicis intereſt lites dirimere. *l. properandum C. de judic. c, finem litibus de dolo & contu. c. jurgantium. de ſent. & re jud.*

Declaratio.

Procedit, dummodo iudex plenè ſit inſtructus; quia, ut dicit *Abb. in d.*

c. jur-

c. jurgantium: Debet judex accelerare expeditionem, ita tamen, ut *juris* ordo non prætermittatur.

REGVLA LXVIII.

Bonorum poſſeſſio, & hæreditas æquiparantur *l. 2. ff. de bon. poſ.* cum ſimilib. Sicut enim bonorum poſſeſſio tranſit ad poſteros cum onere & honore, ita etiam hæreditas. *l. 1 ff. eod.* & *ſicut* in bonorũ poſſeſſione habet locum jus accreſcendi, & ſucceſſorium Edictum: ita etiam in hæreditate. *d. l. 2.*

Declaratio.

Procedit regulariter, & in caſibus expreſſis à *jure*: fallit autem, quia ad petendam hæreditatem currit ſpacium continuum annorum triginta. *l. licet C. de jure deliberandi* Ad agnoſcendam autem bonorum poſſeſſionem; currit liberis ſpaciũ utile unius anni, cæteris vero centum

Digitized by Google

tum dierum. *l.* 2. C. *qui admitti.* Item fallit, quia hæreditas adiri poteſt ſola animi deſtinatione, & ſine ulla judicis auctoritate. *l. avia. C. de jure. deli.* Sed ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem requiritur auctoritas Judicis cum cauſæ cognitione. *l. fin. C. qui admitti.* Et ſicut hæreditas introducta eſt à jure civili, ita bonorum poſſeſſio à jure prætorio.

REGVLA LXIX.

Bonus præſumitur, qui de bono genere natus eſt. *l. quod ſi nolit.* §. *qui mancipia. ff. de edi. adic. l. cum unus. & ibi gl. ff. de alimen. leg. facitque ritum*, & vulgatum illud: Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri, & illud Horatij:

Fortes creantur fortibus, & bonis.

Ex quo Dominus, & Salvator noſter dicebat: Non poteſt arbor bona ma-

malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Et apud adagium dicitur: Filius eſt imago patris Sic èccontra: Malus præſumitur, qui de malo genere natus eſt; ut *notat. gloſſ. in d. l. cum unus.*

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio: ſecus autem eſt, quando contrarium conſtaret, prout contrarium multoties accidere ſolet. Ecce enim *Paralipp. lib. 2. cap. 11. & ſeg.* legitur, quod Roboam filius ſapientiſſimi Salomonis(ut multos alios, ac infinitos prætermittam ſilentio) fuit Rex iniquus, & pravus: Is enim legem Domini dereliquit, conſtituens ſibi Sacerdotes excelſorum & dæmoniorum, vitulorumque, quos fecerat: unde & ob pravitatem ejus Regnum Iſrael in duas diviſum eſt partes. Abias autem ejus filius fuit Rex juſtus, & bo-

nus, cuſtodivitque præcepta Domini, quæ reliquerat pater ejus. Sic Marcus Aurelius ab omnibus ſcriptoribus optimus Imperator, atque juſtus deſcribitur: Commodus autem eius filius, omni triſtitia, omnique flagitio fuit plenus.

REGVLA LXX.

Canonum ſtatuta ſunt ab omnibus obſervanda *cap. 1. & ibi Doct. de conſtit. l. leges, 1. C. de legib.*

Declaratio.

1. Procedit in ſtatutis, non abrogatis per contrarium canonem, vel conſuetudinem: illa enim ſervanda non ſunt. *c.* 1. *26. diſt. & notat gloſſ. in d. cap. 1. 2. Vel* procedit in ſtatutis continentibus præcepta, vel prohibitiones: ſecus autem in ſtatutis, quæ de conſilio loquuntur, quia talia non obligant, ut infra dicetur in regu-

Digitized by Google

regula: Conſilium neceſſitatem non inducit. 3. *Vel* canonum ſtatuta ſunt obſervanda ab omnibus ſubditis. Papa autem, & Imperator legibus non ſubjiciuntur, niſi quatenus emanant à jure Divino, vel naturali, quamvis profiteantur velle vivere ſecundum leges. *l. digna vox. C. de legi.* Judæi ſimiliter, & alij infideles ſacris canonibus non conſtringuntur, niſi in locis expresſis à jure: quia de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, inquit *text. in cap. gaudemus de divor.*

REGVLA LXXI.

Caſus fortuitus liberat debitorem. *l. quæ fortuitis. 6. l. ſi nulla* 8. C *de pignor. act. l. quod re.* 5. *ff. ſi certum pes.*

Declaratio.

1. Procedit in debitore ſpeciei: ſecus autem eſt in debitore generis.

 vel

vel quantitatis. Quia genus perire non poteſt. *l. in ratione* 30. § *incerta.* 5. *ff. ad l. falcid.* Porrò debitor ſpeciei ille dicitur, qui in ſpecie rem aliquam debet, ut puta ſervum, bovem, & hujuſmodi. Debitor vero generalis ille dicitur, qui in genere aliquid debet, ut puta decē vel centum ducatos Ideoque dicitur quod genus perire non poteſt, quia dato, quod univerſa pecunia debitoris mei amiſſa, vel conſumpta ſit: extat tamen alia pecunia ejuſdem generis, cum qua debitum mihi ſolvere poteſt. *dict.* §. *incerta* 2. *Vel* procedit, ſi ante moram debitoris res debita ſit extincta: ſecus autem ſi poſt moram ejus. *d. l. quod te. & ibi* DD. 3. *Vel* etiam procedit, ſi ſine debitoris dolo, vel lata culpa, vel facto injuſto, res debita ſit amiſſa, ut dicitur *in dict. l. ſi nulla. ibi*: Si nulla culpa, ſeu ſegnitia creditori imputari poteſt, pignorum amiſ-

amiſſorum diſpendium ad periculum ejus non pertinet: ſecus autem eſt, ſi dolo, vel lata culpa, aut facto injuſto debitoris, res debita ſit extincta: tunc enim caſus fortuitus non liberat debitorem.

REGVLA LXXII.

Caſus fortuitus non liberat debitorem. *l. quod te.* 5. *ff. ſi cert. pet.* l. ſi quis nec cauſam 2. in fi. ff. eo. §. 2.

Declaratio.

Procedit, quando debitoris mora dolo, lata culpa, vel facto injuſto res debita perijt. *d. l. quod te. & ibi Doct.* ſecus autem eſt regulariter, ut ſupra fuit dictũ in reg. præcedenti.

REGVLA LXXIII.

Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. *l. generaliter. C. de epiſc. & cler. cap. cum ceſſante. de appel. cap. & ſi Chriſtus. de jure jur.* Sic ceſſante legis ratione

Digitized by Google

ceſſat lex, vel ipſum jus. *l. fin. ff. ad Syla. cum simil.*

Declaratio.

1. Procedit, quando omnis cauſa ceſſat, videlicet impulſiva, & finalis, efficiens, & occaſionalis: ſecus vero eſt, quando ceſſat cauſa tantũ impulſiva, ut notat *gloſſ. in d. cap. & ſi Chriſtus.* Et propterea ſi ſtatutum dicat, quod uxore moriente ſine liberis, vir lucretur dimidium dotis, quamvis non exprimatur cauſa; tamen nos debemus conjecturare, cauſam principalem eſſe propter ſumptus, quos facit maritus in traducendo uxorem ad domum: unde ſi non duxit, & ſic cauſa principali ceſſante, non debet habere mediam partem dotis. Secus autem, ſi ſic lucraretur mulier, ſicut vir, qui cauſa principalis exiſtimaretur affectus maritalis, & illa impulſiva tantum, & ideo etiam ſi nõ duxiſſet, lucrare-

retur. *Hæc Ang. in ſuuma, verbo. lux nu. 4. & Abb. conſ. 1. 2.* *Vel* ceſſante cauſa, ceſſat effectus, niſi effectus eſſet impreſſus, & conſummatus, *ut* §. *affinitatis 7. inſt. de nup. ib.* Mortua uxore, quæ erat cauſa affinitatis. non tollitur affinitas jam contracta, & impreſſa cum aliqua ſua conſanguinea.

REGVLA LXXIV.

Ceſſante cauſa impedimenti, ceſſat impedimentum. *l. libertorum.* 11. §. 1. *ff. de iis, qui not. infa.* cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit, niſi eſſent duæ cauſæ, quia una ceſſante, impedimentum non ceſſat. § *affinitatis inſtit. de nup.* Et propterea, quia *duabus ex cauſis* non poteſt, quis habere in uxorem privignam, vel nurum, *Primò* quia

duas uxores quis eodem tempore habere non poteſt. *Secundo* propter affinitatem, quæ eſt inter ipſos. Ideo una ceſſante uxore, videlicet mortua, cum alia adhuc remaneat, impedimentum non ceſſat; ut dicitur *in d. §. affinitatis.*

REGVLA LXXV.

Circuitus eſt evitandus. *l. dominus teſtamento. 53. ff. de condit. indebit. l. fin. C. de adop.* Fruſtra:n. fit per plura, quod æquè fieri poteſt per pauciora *l. fin. C. de dona.*

Declaratio.

Procedit, quando circuitus eſt inutilis. Quia fieri non debet, quod factum non relevat. *l. hac ſtipulatio. §. divus. ff. ut legatorum nomin. cavea.* ſecus autem eſt, quando circuitus utilis eſſet; quia tunc evitari non debet, ut notat. *in d. l. fin.*

RE-

REGVLA LXXVI.

Civilis obligatio, civilia jura corrumpere poteſt, ſed naturalia non. *§ fin. inſtit. de legi. agnat. tu. §. ſed naturalia inſtitut. de jure natur. gen. & civ.* Jus enim naturale immutabile permanet *cap. 1. 5. diſt.* Sed jus civile per aliud jus, vel per contrariam conſuetudinem tollitur, ut dicitur in *d. § ſed naturalia.* Et propterea mater Dionyſij tyranni Siciliæ, cum conatus eſſet filius illi ſtuprum inferre, ſic fertur dixiſſe: Tyrannis quidem leges civiles immutare poteſt, ſed jura naturalia prorſus tollere nullo modo poteſt.

Declaratio.

1. Procedit quoad eſſentiam, & ſui totalitatem: quo autem ad effectus extrinſecos, & in quibuſdam, jus naturale bene tolli poteſt, ut notant *Doct. & gloſſ. in d. §. ſed natural. quidē*

Digitized by Google

Et ob id gloſſ *in c. à nobis de deci. dicit*: quod licet Papa conſtitutionem non poſſit facere, quæ jus illud naturale, & divinum, de ſolvendis decimis tolleret omnino: poſſet tamen ſuper ipſum jus diſpenſare, ſpecialiter decimas alicui remittendo. 2. *Vel* contra jus naturale regulariter diſpenſari non poteſt: fallit tamen ex urgenti, juſta, & rationabili cauſa. Unde Dominus in Evangel. *Matth. cap.* 19. excuſans Moyſem, quod contra naturæ æquitatẽ permiſerat Judæis, ut propter non ſatis juſtas offenſiones, uxores ſuas repudiarent; propter duritiam cordis eorũ, & ſic ex cauſa, hoc illis Moyſem permiſiſſe reſpondit. non quod neſcierit aliud naturalem æquitatem percipere.

REGULA LXXVII.

Clerici non poſſunt teſtari. *cap.*

re-

Digitized by Google

relatum. 2. *de teſt. cap. epiſcopi.* 12. *q.* 1 *cap. quia Ioanne.* 12. *q.* 5.

Declaratio.

1. Procedit de rebus acquiſitis intuitu Eccleſiæ, vel beneficij: ſecus autem eſt de rebus patrimonialibus, vel quaſi, videlicet de iis, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina illis provenerunt, quia de talibus bene poſſunt diſponere, ut dicitur in *dict. cap. relatum*, 2. *Vel* procedit, ſi generaliter de omnibus rebus acquiſitis intuitu Eccleſiæ, vel beneficij teſtentur: ſecus autem eſt, ſi de modica aliqua quantitate rerum mobilium diſponant, relinquendo illas pauperib⁹, aut religioſis locis, aut illis, qui viventi ſervierunt, ſive conſanguinei illi ſint, ſive alii; juxta ſervitutis meritum, ut ibidem dicitur. 3. *Vel* præterea id verum eſt, & locum habet de jure canonico: ſe-

cus

cus autem, ubi conſuetudo in contrarium eſſet, prout in Sereniſſima Republica Veneta in contrarium exiſtit; tunc enim de licentia epiſcopi, tam ad uſus pios, quam ad uſus profanos, tam de rebus patrimonialibus, vel quaſi, quã de rebus acquiſitis intuitu Eccleſiæ clerici bene poſſet teſtari, ut adverſus Navarrum ſatis efficaciter probat, & tenet *Ludovic. Molina, in primo tomo. de juſtit. & jure. tract. 2. diſput. 147.*

REGVLA LXXVIII.

Coacta voluntas eſt voluntas. *cap. merito.* 15. *q.* 1. *cap. diſplicet* 23. *q.* 4. *l. ſi mulier.* 21. §. *ult. ff. quod met. cau.*

Declaratio.

Procedit, quando coactio conditionalis eſt, ut *in d. cap. merito*: ſecus autem eſt in coactione abſolu-

luta, ut notat. *gloſſ. in cap. de Iudais*, 45. *diſt.* Porro coactio conditionalis eſt, quando, quis cogitur, ut unũ de duobus eligat, de qua in *cap. lectores.* 32. *diſt.* Ibi Lectores, cum ad annos pubertatis venerint, cogantur, aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. Et hæc coactio non excuſat in aliqua materia, & ſuſcipiens baptiſmum, vel ordinẽ, coactus hujuſmodi coactione, verum characterem ſuſcipit, ut notat *Ang. in ſumma. verbo baptiſmus.* 6. §. 9. Quinimo matrimoniũ per talem coactionem contractum tenet, niſi interveniſſet metus, qui poteſt cadere in conſtantem virum. Coactio autem abſoluta eſt quando quis totaliter cogitur ad aliquid faciendum contra voluntatem ejus, ſicut ille, qui ligatur, & hujuſmodi, de qua coactione habetur in *cap. presbyteros.* 56. *diſtinct. ibi*: Fugientes è manibus paganorum

norum, ſi comprenſi, & coacti coactione violenta dæmonib' immolaverunt, nec peccavere, nec ullo modo puniendi ſunt: nec laici propter hoc debent à promotione repelli. Et talis coactio in omni materia excuſat, & de tali dicitur Coacta voluntas non eſt voluntas *ut per Ang. verbo coactio. num. 3.*

REGVLA LXXIX.

Communis error facit jus. *l Barbarius. 3. ff. de offic. prat. l. 3. ff. de ſupellect. leg. cap. veruntamen. 3. q. 7. § ult.*

Declaratio.

Procedit, niſi communis error intollerabilis eſſet, aut nutriens peccatum, ut notat *gloſſ. in c. ecce ego in fi. 95. diſt. & facit tex. in l. quod non ratione. ff. de leg.* Et propterea in *cap. alienationes, ubi Archid. 12. q. 2. dicitur,*

tur,quod ſi quis emat rem à prælato intruſo, quique nullum titulum à ſuperiori habuiſſet; licet communiter putaretur prælatus; non tamen iſte communis error facit contractum valere.

REGVLA LXXX.

Conditio videtur adimpleta, ex quo non remanet per eum, qui vult eam adimplere. *l. dedi. §.fi.de condit. ca. da. cau. non ſecu.*

Declaratio.

Procedit, quando non remanet per eum, qui commodum inde ſentit; ſed ſtat per eum, qui onus ſentire debet, ut *in d. § fin. & in l. jure civili 24. & ibi gloſſ. in verbo ſtipulator. ff. de condit. & demonſtrat.* Ubi ſi promiſiſti mihi decem, ſi capitolium aſcendero, & tu promiſſor impedis me aſcendere, pro impleta habetur con-

conditio. Secus autem eſt, ſi per caſum fortuitum conditio adimpleri non poſſit, quia pro impleta non habetur, ut *in l. legatum. 4. C. de condit. infert.* ubi legatum relictũ mulieri ſub conditione, ſi nupſerit filio ejus; mortuo filio ante matrimonium, non debetur legatum, & conditio non habetur pro impleta; licet per eam mulierem non ſteterit.

REGULA LXXXI.

Conſilium neceſſitatem non inducit. Vel leges de conſilio loquentes non obligant. *c. ult.* 14. *q.* 1 *c. denique. §. hæc & ſi legibus.* 4. *diſt. cum ſimilib.*

Declaratio.

Procedit in conſilio perfectionis; ſecus autem eſt in conſilio reverentiæ, *ut notat gloſſ. in cap. ad aures. de ætate, & qualit. ordinan.* Conſilium perfectionis eſt, quando materia

ria non eſt neceſſitativa, ſed lex conſuluit, quod actus ſint, ut homines perfectiores reddantur. Hujus conſilij exemplum eſt in *cap. paratus. 23. q. 1. ubi dicitur*: Si quis percuſſerit te in unam maxillam, præbe ei & alterum. Et hoc conſilium non obligat ad peccatũ mortale, niſi ratione cõtẽptus, vel niſi quis ſe obligaſſet ex voti ad id, quod eſt de conſilio, *ut per Doct. in cap. 1. de conſt.* Conſilium autem reverentiæ eſt, quãdo materia eſt neceſſitativa, ſed lex utitur verbo cõſultivo propter reverentiã ejus, cui loquitur. Exemplum hujus cõſilij habetur *in c. ad aur de ætat. & qual ordin.* ubi cuidam Medico volenti promoveri ad ſacras Ordines, ſed habenti conſcientiam læſã, quod multi infirmi perierant propter ſuã culpam, conſulitur, quod abſtineat à ſacris Ordinibus. Exemplum etiam eſt *in Clement. 1. de teſti.* ubi cum Reges, & Principes ſæculàres privilegia

gia concederent Judæis, ne per teſtes Chriſtianos convinci poſſint Judæi, & Saraceni, *inquit tex.* Reges eoſdem, & Principes in Domino exhortamur, ne de cætero hujuſmodi privilegia concedant. Ibi enim ſecundum *And. Sy. in d. cap.* 1. *num.* 78. materia eſt neceſſitativa, ſed lex utitur verbo conſultivo, propter reverentiam Principum, quibus loquitur, & tale conſilium reverentiæ, ſicut dictum eſt, obligat *ut per* Doct. *in d. c.* 1. *de conſt.*

REGVLA LXXXII.

Conſuetudo eſt altera lex. *c. conſuetudo.* 1. *diſt. l. fi. de interpretatione de leg. l.* 2. C. *quæ ſit longa conſuet.* Imitatur in legem, & ejus loco ſuccedit, ubi deficit lex. *cap. cum veniſſent.* 12. *diſt.*

Decla-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando iſta quatuor concurrunt, videlicet, quando eſt rationabilis, præſcripta, de ſcien ia Principis inducta, & quando major pars populi coſuevit illa conſuetudine uti, & hoc de jure civili. Verum de jure canonico ſufficit, quod ſit rationalis, & præſcripta, *ut notat. gloſſ. in cap. fruſtra. 8. diſt. in fi.*

REGVLA LXXXIII.

Conſuetudo tollit legem. *§. ex non ſcripto inſtit. de jur. natur. gen. & civil. cum ſimilib.*

Declaratio.

Procedit, quando conſuetudo eſt rationabilis, & præſcripta; alias nõ tollit legem, eidemque præjudicare non poteſt *cap. clerici. de jud. cap. cõſuetudines.* 11. *diſtin.* Porrò ſi quæratur, quomodo conſuetudo poteſt

eſſe

Digitized by Google

eſſe rationabilis, cum ſint cōtra jus quod ſimiliter eſt rationabile? Reſpondetur, quod quando conſuetudo aliquo bono fine inſtituitur, dicitur eſſe rationabilis, licet ſit cōtra jus, quod ſimiliter eſt rationabile: quia illa uno reſpectu rationabilis eſt, iſtud alio reſpectu. Jus ſtatuit (exempli gratiâ) quod Epiſcopus tractet negotia cum conſilio Capituli. *c. novit. & c. quanto. de his quæ ſi à prælat.* & ratio eſt, quia firmius eſt conſilium plurimorū. Nam ubi cōſilia multa, ibi ſalus multa, *c. prudētia. de offic. de leg.* tamen conſuetudo poteſt introducere contrarium, *cap. non eſt de conſ. l.* 6. quæ ſimiliter rationabilis erit, ut facilius videlicet expediantur negotia.

REGVLA LXXIV.

Conſuetudo valet, ut canonici percipiant fructus, licet ſint abſentes. *c. cum omnis. extra de conſt.*

De-

Declaratio.

1. Procedit, quia agitur modico de præjudicio eccleſiæ: 2. *Vel* quia ſerviebant per ſubſtitutum. 3. *Vel* quia conſuetudo erat approbata. 4. *Vel* canonici erant abſentes ex juſta cauſa, ſive cauſa eccleſiæ. *argum. l. abſentia ff. de reg. jur.* Sed hodie per Conc. Trident. nulla eſſet talis conſuetudo, *ut ſeſſ. 24. cap. 12. de ref. or.*

REGVLA LXXXV.

Conſuetudo, quæ lædit eccleſiã, non valet. *c. primo de conſuet. authent. caſſa C. de ſacroſan. Eccl. c. clerici, de judic.*

Declaratio.

Procedit, quando multum eccleſia læditur; ſecus autem eſt, ſi parũ lædatur. Parum enim pro nihilo ſemper habetur. *l. ſcio. C. de in in-*

Digitized by Google

inte.reſtit. & dicetur infra, regula: De modicis non eſt curandum. *Et propterea Mant. in d. c. 1. dicit*: quod conſuetudo poteſt induci, inductaque valebit, quod parochus in feſto Purificationis candelas benedictas ceræ novæ laicis dare teneatur, quia modicum præjudicium talis conſuetudo Eccleſiæ affert. Immo cùm per eam animentur ferventer laici ad Eccleſiarum, atque divini cultus devotionem, amplectenda eſt, & amplianda.

REGVLA LXXXVI.

Conſuetudo, & lex valet, ut Eccleſia teneatur ad refectionem pontium, vel viarum. *l. ad inſtructiones 7. C. de ſacroſan. eccleſ.*

Declaratio.

1. Procedit, quando facultates laicorum nõ ſufficiunt; quia tali caſu (Romano tamen Pontifice conſulto)

to) Eccleſia poteſt aliquid ſolvere. *cap. adverſus. de immun. Eccleſ.* 2. *Vel* procedit de jure Codicis, vel jure antiquo. Hodie tamen ſecundum *Bart. in d. l. ad inſtructiones.* lex illa corrigitur per *Authent. item nulla communitas. C. de epiſcop. & cler.* ubi generaliter prohibetur, ne quis audeat ab Eccleſijs exigere collectas, actiones, & angarias. & *in d. c. adverſus, & in c. quamquam. & ibi. gloſſ. de cenſib. lib. 6.* talia exigentes excommunicatione feriuntur.

REGVLA LXXXVII.

Contractus ex conventione partium legem accipiunt. *l. 1. §. ſi convenerit. ff. depo. l. legem. C. de pact.* cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit, quando contractus ſunt legitimè facti, ut *in d. l. 1. & l. juris gentium. 7. §. prætor ait. ff. de pact.* ſe-

Digitized by Google

cus autẽ eſt, ſi conventiones, & pacta ſint contra leges, & ſubſtantialia contractus. *l. pacta quæ contra. 6. C. de pact. cum ſimilib.*

REGVLA LXXXVIII.

Contractus claudicare non debent. *l. litigatores ff. de arb. cum concordan.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter: aliquando tamen contractus claudicant ex cauſa. *l. ſi conveniat. C. de pact.* 2. *Vel* procedit, ubi militat eadem ratio: ſed varietas perſonarum aliquando varium jus facit. *l. pen. C. de temp. in integr. reſtit. & facit tex. in l. ſi minor. 34. §. minores. ff. de min. ibi.* Si aliquis cum minori contraxit, reſcinditur, & annullatur contractus, ſi minori expediat nunquam contraxiſſe. Sed ſi conditionem ſuam minor meliorem fe-

feciſſet, contractus tenet, & valet.

REGVLA LXXXIX.

Cui licet quod majus eſt, non debet, quod minus eſt, non licere. *l. non debet. ff. 21. de reg. jur. l. Marcellus, 15. ff. de don. cauſa mort.*

Declaratio.

Procedit, niſi is, cui majus licet, à minori ex cauſa prohibeatur à lege, *ut in l. illicitas. 6. §. Qui univerſas ff. de offic. præſ.* Ibi n. præſes provinciæ poteſt damnare in metallum quod majus eſt, & non poteſt deportare, quod minus eſt. *Et in cap. primo, de torneamen. dicitur*, quod vulnerato in torneamentis, ſi petat, pœnitentia non negatur, ſed ſi moriatur, denegatur ei Eccleſiaſtica ſepultura.

REGVLA XC.

Damnari non valet, niſi aut conuictus, aut ſponte confeſſus. *cap. primo, 2. q. 1. C. tua de cohabit. clerico.*

Declaratio.

Procedit, niſi aliquis metu tormentorum aliquid cõfiteatur dum eſt in tormentis: tali enim confeſſioni non ſtatur, niſi poſt tormenta in confeſſione adhuc perſeueret. *l. 1. §. quæſtioni. 23. ff. de quæſtio. & notat. gloſſ. in d. cap. primo.*

REGVLA XCI.

Datum ob cauſam, cauſa non ſecuta retractari poteſt. *l. 3. §. ſed ſi tibi. 2. ff. de cond. cau. da.*

Declaratio.

Procedit, quando ſtat per eum, qui accepit: ſecus autem eſt, quãdo per eum non ſtetit, quia retractari non

non poteſt. §. *ſed ſi tibi ff. de condit. cau. data, ibi.* Si dedit tibi pecuniã, ut intra certum tempus Stichum manu mittas; ſi Stichus ante id tẽpus deceſſerit, non poſſum repetere quod datum eſt, quia per te non ſtetit.

REGVLA XCII.

Deceptis, non autem decipientibus, jura ſubveniunt. *l. ſi mulier. 23. ff. ad Velleianum;*

Declaratio.

Procedit, quando deceptio magna eſt, & cõſiderabilis; ſecus autem ſi parva deceptio ſit, quia modica injuſtitia non reddit contractum vitioſum, nec conſideratur in jure, ut infra dicetur, regula, de modicis non eſt curandum.

Digitized by Google

REGVLA XCIII.

De ijs, qui foris ſunt, nihil ad nos *c. gaudemus de divor. cum concor.*

Declaratio.

Procedit, quod ad commercium habendum vel quoad pœnas eccleſiaſt. ſecus autem quo ad pœnas tēporales, quia talibus Judæi, & alij infideles conſtringuntur, & ſubjiciuntur, *ut notant Doct. in d. c. gaudemus de divort.*

REGVLA XCIV.

Delegatus ſub delegare non poteſt. *l. more majorum. ſ ff. de jurisdict. omn. jud. l. à Iudice, 5. C. de jud.*

Declaratio.

Procedit in delegato judicis inferioris; ſecus autem eſt in delegato Principis: quia ex cauſa ſubdelegare poteſt. *C. quamvis, & ibi planè per Doct. extra de offic. deleg.*

E-

REGVLA XCV.

Delictum patris filio nocere non debet, *l. adoptivum* 8. *in fin. ff. de in jus vocan. l. ſancimus*, 22. C. *de pœn. regula*; delictum unius alteri obeſſe non poteſt, *d. reg. jur. in* 6.

Declaratio.

1. Procedit in acquiſitis; ſecus autem eſt in acquirendis, *argum. c. fin. & ibi gloſſ. & Doctor.* 16. *q.* 6. 2. *Vel* procedit niſi lex in pœnam patrum filios aliquando puniret. Magis enim puniuntur patres in filijs, quam in ſeipſis, cum etiam eos plus ament, *l. iſti quidem.* 7. *ff. quod metus cau. §. fin.* Et propterea dicit *Goffred. in ſumma. tit. de fil. presb.* quod ſacerdotum filij non admittuntur ad ſacros ordines, & dignitates Eccleſiaſticas ob deteſtationem criminis paterni, quod plerumque deteſtamur in filijs, & punimus rem-

Digitized by Google

temporaliter. *l. quisquis, 5. Cod. ad l. Iul. Majeſt. §. 1.*

REGVLA XCVI.

Deſtructo principali deſtruitur acceſſorium. *l. nam quæ 2. ff. de pecu. leg. §. ſi quis ancillas*, 10. *inſtit. de leg.*

Declaratio.

Procedit in conjunctis, & ubi militat eadem ratio: ſecus autem eſt in ſeparatis, & ubi ratio eſt diverſa. *l. interpoſita.* 13. *C. de tranſact.* Et propterea Jaſõ. in additionibus *ad Por. in d. §. ſi quis ancillas*, dicebat, quod ſi legam vaccam cum vitulo, ſi non valet legatum vaccæ, ut puta, ſi vacca ſit mortua (& ſic principali deſtructo) non valet nec legatum vituli, id eſt vitulus non debebitur, cum acceſſoriè veniat vitulus ad vaccam; Nam dictio cũ acceſſoriè conjungit. Sed ſi lego *vaccam & vi-*

vitulum cum duo ſint ſeparata legata; quia dictio, *&* principaliter conjungit ſi nõ valet legatum vaccæ, vitulus tamen debebitur, cum tali caſu vitulus ad vaccam acceſſorie non veniat.

REGVLA XCVII.

De duobus malis minimum eſt eligendum, *l. quoties* 200. *cum ibi alleg. ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit in malis pœnæ, prout in damnis, periculis, & hujuſmodi: ſecus autem eſt in malis culpæ, hoc eſt in peccatis; quia nemo de malis culpæ etiam minimum eligere debet. Imo mortem potius quis debeset eligere, quam minimum veniale peccatum committere, ut ait *Scotus in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 4.* ſed quamvis de duobus malis culpæ minus eligendum, aut committendum

dum non ſit; minus tamen conſulĕdum eſt, & conſuli poteſt, poſtquã animum alicujus avertere non poſſumus aliter à malo perpetrando majori. Et propterea dicit idem Scotus, quem refert, & ſequitur *Ioann. Corradus in ſuis reſponſ. caſ. conſcien. quaſt.* 1. Licuiſſe Loth *Geneſ. cap.* 19. ad diſſuadendum execrandum *Sodomiæ* ſcelus conſulendo minus malum licere: *Nolite quaſo fratres mei, nolite malum hoc facere.* Habeo duas filias, educam eas ad vos, abutimini eis ſicut vobis placuerit. Nãque, ut Arragona ait, qui cõſulit minus malum non inducit ad illud, ſed removet à majori, quod bonum eſt, & permiſſum; malum vero quod fit tribuendum eſt facienti, & non cõſulenti, *Et Cajet. in ſummula, verbo tyrannus*, ait. Sanctè conſulitur luxurioſo, ut non adulteretur, ſed fornicetur, hoc enim minus malum erit.

RE-

REGVLA XCVIII.

De modicis non eſt curandum. *l. ſcio. 4. ff. in int. reſt. c. ad noſtram de reb. eccl. non alien. eum ſimil* Et ideo modicum damnum eccleſia ſuſtinere debet, *c. bona* 12. *q*. 2. Pro modico non retractatur venditio. *l. res bona.* 54 *ff. de contrahen. emp.* Nec pro modico datur actio de dolo. l. ſi oleum. §. fin. ff. de dolo.

Declaratio.

Procedit; niſi modica eſſent eſſẽtialia, vel multa, quia multa modica faciunt unum ſatis *l. juſtitia. Cod. de prob.* Et facit illud: Quæ non proſunt ſingula multa juvant. *d. l. juſtitia*. Et propterea *Nav. in Man. c.* 7. *n.* 139 dicit, quod qui minutatim, continuato tempore, & ſine magnis intervallis furatus eſt rem notabilem, furando quid exiguum pro quaque vice ad reſtitutionem

tene-

Digitized by Google

tenetur; quamvis ſecus eſſet; ſi non continuato tempore, ſed in magnis intervallis, puta unius menſis, vel viginti dierum; rem notabilem furatus eſſet, accipiendo quid exiguũ pro quaque vice ſine animo perveniendo ad illam notabilem ſummam, quia reſtitutioni non eſſet obnoxius. *Et in c. unum. §. fin. 25. diſt.* dicitur ebrietas, ſi aſſidua ſit, in peccatorum mortalium numerum computatur, cum alias ebrietas ſit, ſolum peccatum veniale, quando maximè non data opera quis in ipſam inciderit.

REGVLA XCIX.

Determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare. *l. jam hoc jure. 4. ff. de vulg. & pup. ſubſtit.* l. quamvis 4. C. de impub. & al. ſubſtit.

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando determinabilia ex eodem fonte, atque cauſa procedunt; ſecus vero eſt, quando ex diverſis fontibus & cauſis emanant, & quando determinandorum non eſt eadem ratio, ut plenè per *Iaſonem, in dicta lege nam hoc jure, & in lege filiam cum fratribus. 16. Cod. de collat.* Et propterea *in d. l. filiam dicitur*, quod ſi cum fratribus ſuis cohæredibus, inteſtato patri filia ſuccedat; dotem ſuam conferre tenetur, relictum autem in codicillis non. Dotem enim ob id conferre tenetur, ut æqualitas inter ipſos fratres ſervetur; relicta vero in codicillis ob id non tenetur conferre, quia collatio locum habet tantum inter ſuccedentes titulo univerſali, *l. à patre, C. de collat.* Cum itaque determinabilium non ſit par, eademque ratio, ideo nil mirum, ſi pariformiter non

determinantur, *ut per Mantuam in d. l. filiam.*

REGVLA C.

Dictum unius dictum, nullius appellatur. l. jurisjurand. Tit. 29. §. 1. C. de teſt.

Declaratio.

Procedit in teſte, qui aliquid deponit in facto, prout etiam colligitur ex verbis tituli illius, de teſtibus Omnis enim juris deciſio intelligitur ſecundum rubricam, ſub qua ſituata eſt, vulg l. Imperator. ff. 16. de in diem à die, ſecus vero eſt extra judicium in aliqua perſona bonę opinionis, & famæ Et propterea *Bald. & alij Doct. in l. de quibus. ff de leg. dicunt:* quod quando quis ſolemnis Doct. in ſuo comment. atteſtatur aliquid, & dicit ſic eſſe de conſuetudine; eſt plene probata conſuetudine, & ejus dict. ſtat. *arg l. Theopompus 14. ff. de do. præleg. & infra* dicetur, regula. vox unius. RE-

REGVLA CI.

Dies interpellat pro homine, *l. 2. C. de jure emphyt. cum ſuis concor.*

Declaratio.

Procedit, quando dies appoſita eſt in contractu, & hujuſmodi; ſi verò dies non eſt appoſita, neq; alia conditio, neq; juramentum, ſed neque petitio creditoris, debitor nunquã exiſtit in mora: Quia ubi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. *l. moram. ff. 14. de uſu & fruct.* & ſi res pereat, domino ſemper perit, ut plenius dicetur in regula, extincta re debita.

REGVLA CII.

Dignum eſt fraudem in ſuum auctorem retorqueri. *l. penul. C. de leg. auth. hoc amplius. C. de fidei com.*

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem in illis caſibus, in quibus à lege reſiſtitur, prout in teſtamentis, in donationibus & hujuſmodi. Nemo enim de rebus ſuis in ultimis voluntatibus diſponere poteſt, niſi quantum lex ipſa concedit, *toto titul. ff. & C. de teſt. & de donat.*

REGVLA CIV.

Domum ſuam unicuique reficere licet, invito altero. *l. domum* 61. *ff. de reg. jur. l. in re mandata.* 21. *C. manda.*

Declaratio.

Procedit, dum tamen non officiat alteri ædificio, in quo jus non habet, ut dicitur *in d. l. domum*, & infra dicetur, regula. Quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter.

REGVLA CV.

Donatio inter virum, & uxorem non valet, *l. 2. & 3. ff. de donat. inter vir. & uxor.*

Declaratio.

1. Procedit in donatione inter vivos: fallit autem in donatione mortis cauſa, quia talis valet, & tenet, *l. ſed interim. ff. eo. 2.* Item fallit, quando mulier donat marito, ad aliquem honorem, & dignitatem conſequẽdam. *l quod adipiſcendæ, 40. ff. eo. 3.* Fallit etiam, quando Imperator aut Rex donat Imperatrici, vel Reginæ, & è contra *l. pen. C. eo.* Et quãdo donator ob talem donationem pauperior non efficitur, ut latius per *Nav. in ſuo Man. c. 17. nu. 140.* vel donatio à principio non valet; ſed ſi non revocetur, morte confirmatur. *l. donatione. C. de bon. inter vir. & uxor.*

RE-

Digitized by Google

REGVLA CVI.

Duo contraria non poſſunt exiſtere in eodem ſubjecto. *l. ubi repugnantia. ff. de reg. jur.*

Declaratio.

1. Procedit ſimul, & eodem tempore, ac eodem ſubjecto, *ut in dicta l. ubi repugnantia.* ubi ſi quis eadem die duo teſtamenta fecerit, & in uno relinquat Titio domum, in altero vero eandem domum reliquerit Mevione, utrum teſtamentum valet, Secus autem eſt, ſi duo contraria in eodem ſubjecto diverſo tempore exiſtant. 2. *Vel* ſecundum Logicos. regula hæc procedit in habitibus moralibus; ſecus autem eſt in habitibus ſpeculativis. 3. *Vel* procedit in concreto, & in realibus: ſecus autem eſt in abſtracto, & in imaginatione.

Digitized by Google

REGVLA CVII.

Duo ſpecialia non poſſunt concurrere circa idem. *l. 1.* C. *de dot. promiſſ. c. ſing.* 89. *diſtinct.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; fallit autem quando unum venit in conſequentiam alterius. *l. ſingularia.* 15. *ff. ſi cer. pet. ibi*: Si debitor meus mutuet alteri pecuniam nomine meo, ipſe etiam liberatur. Licet ergo duo ſpecialia concurrant circa idem, primum, ut pecunia nomine meo, numerata mihi videatur ſoluta: ſecundum, ut videatur profecta de manu mea, ad manum eius, qui mutuum accepit: tamen quia unum venit in conſequentiam alterius: ideo non obſtat. 2. *Vel* procedit adhuc regulariter: fallit autem in caſibus à jure expreſſis, & privilegiatis, prout in dote, mutuo, & hujuſmodi, *l. ult.* C.

ad

*ad velle. l. in rebus.*30.C.*de jure dotium.*

REGVLA CVIII.

Dubia probatio non relevat probantem. *c. in præſentia, & ibi gloſſ. & Doct. de prob.*

Declaratio.

Procedit, quando probatio nihil concludit, ut *in d. cap. in præſentia*, ibi: ſi filius inſtitutus hæres, & rogatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine liberis deceſſerit, monaſterium intret, evaneſcit fidei commiſſum; quia non eſt dicendus ſine liberis decedere, qui monaſterium ſibi hæredem inſtituit. Nec ad invalidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætatem tempore ingreſſus, ſi ex adverſo probetur, quod bis monaſterio ſe, & ſua humiliter obtulit, & quod licet oblationis primæ tempore fuerit minor annis, & ſe-

cundæ tamen potuit major eſſe. Unde cum illa probatio ſit dubia, nec concludat quo tempore minor erat, ideo probantem non relevat, & nullius eſt valoris; ſecus autem eſt, quando probatio neceſſario alterum duorum concludit, quorum alterum ſufficit, tunc enim relevat probantem, ut *notat Abb. in d. c. i n præſentia*, ſecutus *D. Ant. in c. quia plerumque de reſcript.*

REGVLA CIX.

Ea, quæ fiunt vi, vel metu, per exceptionem regulariter irritantur. *l. metum. 9. § ſed quod 3. ff. quod met. cau.*

Declaratio.

1. Procedit, quando metus probabilis eſt, videlicet talis, qui cadere poteſt in conſtantem virum, ut eſt metus carceris, mortis, cruciatus corporis, ſtupri, ſervitutis, & hujuſmodi

modi. *l. iſti quidem, ff. eo.* Secus autem eſt ſi improbabilis metus ſit, videlicet talis, qui non cadit niſi in hominem puſillanimum, & formidoloſum, quia hic excuſat, neque vitiat contractum, *cap. dilectus, de ijs quæ vi, metusve cauſ. fiunt. l. vani timoris 184. ff. de reg. jur. 2. Vel* procedit, quando quis inducitur dolo, vi, aut metu, ad malè agendum, ſed actus vi aut metum ad bonum tendens, factus, & præſertim in ſpiritualibus, non reſcinditur. *cap. diſciplina, 45. diſt. 3. Vel* Metum paſſo regulariter, ſubvenitur; fallit autem, ſi culpa ſua quis inciderit in talem metum. Damnum enim, quod quis ſua culpa patitur, ſibi, non alijs imputare debet. *cap. damnum. de regul. jur. in ſexto.*

Digitized by Google

REGULA CX.

Ebrius, ſi deliquit, excuſatur, *c. ſanè, & c. inebriaverunt.* 17. *q.* 1. *l.* 3. *C. ad l. Cornel. de ſicar.*

Declaratio.

Procedit, quod ad delictum conmiſſum per ebrietatem; punitur tamen de ebrietate ipſa, ut in dicto *c. inebriaverunt*, ibi: Inebriaverunt Loth filiæ ejus, & ſe neſcienti miſcuerunt, quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas. *Et in d. cap. ſanè dicitur:* Sanè diximus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus; namque ſobrij cavere, per ebrietatem ignorantes committimus. Et propterea dicunt *Doctores*, quod ebrietas aſſidua eſt peccatum mortale, non ratione iterationis actuum, hæc enim nūquam facit ex ve-

veniali mortale: ſed quia non poteſt quis aſſiduè inebriari, niſi volens, & ſciens, vel notabiliter negligens in cavendo. *Ant. Nal. quaſt. prat. verbo ebrietas, in princ.*

REGULA CXI.

Ejus eſt periculum, cujus eſt cōmodum. *l. ſuper vacuam. 7. C. de tempo. in integr. reſtit. inſtit. de uſu. §. 1.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi quis teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris, ut patet in exercitore navis in caupone, ſtabulario, & hujuſmodi; Iſtorum enim eſt periculum rei amiſſæ, vel furto ablatæ in navi, vel in caupona, aut in ſtabulo, quamvis eorum commodum non ſit. *§. item exercitor. inſt. de oblig. quæ ex quaſi delict. naſc.* 2. *Vel* procedit, quando qui habet commodum, habet etiam do-

Digitized by Google

minium, quia in illis rebus, quorum dominium non tranſit in accipientem, ut ſunt res locatæ, commodatæ, & hujuſmodi: ea, quæ pereunt, regulariter ſuo domino pereunt, non autem ei, qui habet commodum nempe locatario, commodatario, & ſimilibus, niſi ſua culpa, vel dolo, vel facto injuſto perijſſent, *l. quod ſi dolo, 22. ff. de rei vend. l. ſi merces. 25. §. culpa. 4. ff. loca.*

REGVLA CXII.

Ejus eſt nolle, qui poteſt, & velle, *l. 3, ff. de reg. jur. cum ibi alleg.*

Declaratio.

Procedit ante contractum initum ſecus vero eſt poſt initum contractum, quia reſilire non licet. Ab initio enim contractus ſunt voluntatis ex poſt facto neceſſitatis. *l ſicut ab initio. 5 C. de oblig. & act.* & dictum eſt ſupra, regula, *Ab initio.*

RE-

REGVLA. CXIII.

Ea, quæ fiunt contra legem, pro infectis habentur. *l. non dubium. 5. C. de legib.*

Declaratio.

Procedit, niſi ex conſuetudine ſubſiſtant. Conſuetudo enim eſt altera lex, interpretatur legem, & derogat legi *toto tit. de conſu.*

REGVLA CXIV.

Electio jus plenum tribuit electo *Clem. 1. §. nos itaque, de jurejur.*

Declaratio.

Procedit habitu, & potentia; ſecus autem eſt actu *c. quanto. 63. diſt.* Donec enim electus a ſuperiore cõfirmatus non eſt, jus plenum habere non dicitur. *c. poſtquam, & ibi Doct. de elect.* Fieri autem confirmatio debet præmiſſa inquiſitione de

Digitized by Google

de vita, & morib. elect. Nihil enim eſt, quod magis eccleſiæ noceat, quam iſtud, quod indigni aſſumantur ad Eccleſiarum regimen. *c. nihil de elect. in 6.*

Eſt verum, ſi foret notus, quod aliâ examinatione opus non eſſet; nam quod patet expreſſè, probare non eſt neceſſe, ut tradit *Baldus conſ. de elect. in 6.*

REGVLA CXV.

Erubeſcimus quando ſine lege loquimur. *l. illam* 19. *C. de collat. l. fin. C. de conſu. lib.* 12.

Declaratio.

Procedit, niſi allegetur naturalis ratio: Quia ſufficit allegare naturalem rationem, ut jam ſine lege. *fin. ff. de pœn.*

RE-

REGVLA CXVI.

Exemplis non eſt judicandum: ſed legib. *l. nemo 13. C. de ſent. & inter loc. omn. jud.*

Declaratio.

Procedit in malis exemplis, & in practica erronea judiciorum, ut per *Archidiacon. in cap. ult. 20. diſtinct. & per Albericum in l. 1. in fin. de ori. jur.* Secus autem eſt, ſi exempla, ſeu conſuetudo, & practica judiciorum, rationabilia ſint, quia talib. judicatur, ut ait *Decius in cap. primò de conſtitut. in dict. num. 85.*

REGVLA CXVII.

Ex eo non debet quis fructus conſequi, quod niſus eſt impugnare *c. ex eo de regul. jur. in 6. l. Papinianus 8. §. meminiſſe 4. ff. de inſtitut. teſtam.*

Decla-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando cum effectu, vel ſaltem quantum in eo fuit, quis niſus eſt aliquid impugnare, ut *in d. §. meminiſſe*, ubi ſi aliquis impugnavit teſtamentum, dicẽs illud inofficioſum, & nullũ eſſe; ſi improbè id dixerit, & ſuccubuerit, quicquid ex teſtamento capiebat, perdit; ſecus autem eſt, ſi ſimpliciter proteſtetur, vel ſi inciperet agere, aut excipere, & deſiſteret, ante ſententiam, quia verba ſemper ſunt intelligenda cum effectu, *c. relatum. de cler. non reſid. & not. gloſſ. in d. c. ex eo.*

REGVLA CXVIII.

Ex nudo pacto non oritur actio. *l. jurisgen. 7. §. ſed cum nulla. 4. ff. de pact. cum ſimil.*

Declaratio.

Procedit de jure civili: ſecus autem

rem eſt de jure canonico. *c.1.de pact. in 6. cap. qualiter, & ibi Doctores de pact.* Jus enim canonicum conſiderat ſolum animæ ſalutem. Unde cũ Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolennem. *c. juramenti 22.q.5.* ideo non eſt mirum, ſi ex nudo pacto de hoc jure oriatur actio. Et ad propoſitum dicebat, Bald. *conſ. 114. ad fin. volum. 5.* quod jus canonicum non curat apices juris, ſed ſubſtantiam fidei promiſſæ ſic.

REGVLA CXIX.

Expedit Reipublicæ, ut delicta puniantur, *l ita vulneratus 5 ff. ad l. Aquil. c. ut fama de ſent. excom. Bald. conſ. 400. col. 1. vol. 1. quia,* ſicut dicitur in *c. eum, qui. de prab. in 6.*

Oderunt peccare mali formidine pœna.

De-

Declaratio.

1. Procedit in delictis gravibus, & atrocibus & in ijs, quæ probata ſunt per legitimos teſtes, per confeſſionem rei, vel per inditia, & præſumptiones violentas, *cap. 1. & 2. quæſtione ſecunda.* 2. *Vel* procedit, dum tamen conſideretur qualitas perſonæ, quia aliter proceditur cum majoribus quam cum minoribus; Varietas enim perſonarum varium jus ſemper facit. *l. pen. C. de temp. in integr. reſt.* Item locus, quia conſuetudo loci in pœnis debet attendi. *c. cum olim. de cler. conjuga.* Item tempus; quia in mutatione Regni, & hujuſmodi, rigor juris ſervari non poteſt, ut per Gloſſam in *capit. ult. de Tranſact.*

REGVLA CXX.

Extenſio de caſu ad caſum fieri non poteſt. *l. commodiſſime. 13. ff. de l. & poſthum.*

Decla-

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio inter eos adeſſet, *arg. l. illud. 5. ff. ad l. Aquil.* Et propterea pœna ob uxoricidium, extenditur ad matricidium. Et pœna ob corruptionem ſervi extenditur ad eum, qui filium familias corrupit, cum inter hos eadem militet ratio, ut notat *gl. in l. ſi quis. C. de furt.*

REGVLA CXXII.

Extincta re debita ante moram, periculum eſt creditoris, *l. quod te. 5. ff. ſi cert. peta. l. ſi Stichus. ff. de verb. obl. ibi:* Si Stichus certo die dari promiſſus, ante diem moriatur, non tenetur promiſſor.

Declaratio.

1. Procedit, niſi dolo, lata culpa, vel facto injuſto debitoris ante moram res debita extincta ſit, *leg. ſi mer-*

merces 25. §. culpa. 4. ff. loca. ibi: Culpæ conductoris id enumeratur, ſi propter inimicitias ejus vicinus arbores exciderit, *l. quod ſi dolo. 22 ff. de rei vendic. l quod nerva. ff. depo.*

2. *Vel* procedit, niſi debitor teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris, vel ex conſuetudine, aut ex aliquo particulari ſtatuto, *arg. §. item exercitor Inſtitut. de qua ex quaſi delicto naſcun.*

REGVLA CXXII.

Extincta re debita poſt moram periculum eſt debitoris, *leg. ſi quis ſolutioni. in fine. ff. ſi cert. pet. cum ſimil.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi debitor poſt moram habeat juſtam excuſationem dilationis, *lege ſciẽdum, ff. de uſu. ibi.* Debitor interpellatur dixit velle ſolvere: Sed perijt fide juſſorem: res de-

debita interea perijt debitor iſte non eſt in mora, quia *juſtam* habet differendi cauſam, & juſta dilatio liberat debitorem à mora. *Gloſſ. notab. in l. unica, ff. ſi quis jus dicen. non obtemper.* 2. *Vel* procedit, niſi res debita extincta, ſit poſt moram modici temporis, quia mora modici temporis non conſideratur in jure, *l. ſi debitorum ff. de jud.*

REGULA CXXIII.

Facta infecta eſſe non poſſunt, *l. in bello. 12. §. facta. ff. de capti. l. verum eſt, 21. ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit, niſi aliquid contra leges, vel bonos mores fiat: quia pro infecto habetur, *l. non dubium, 5. C. de legi l. pacta, quæ contra 6. C. de pact.* Paria ſunt enim aliquid non fieri vel illegitime fieri, *l. quoties, 6. ff. qui ſatis. cog.*

Re-

REGVLA CXXIV.

Facta non præſumuntur, niſi probentur, *c. cum in jure ex offic. deleg. c. cum* Ioannes *de fide* Inſtrum.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio: fallit autem, ſi cauſa urgens ſubſit aliquid præſumendi; *cap. cum tu de teſt. & notat Abb. in cap. in præſentia extra de probat.* Et propterea *in dict. cap. cum in jure, junct. ibi gl. in verb.* ſuper mandato, dicitur quod ſi aliquis delegatus mandet alicui ſic; Auctoritate qua fungor tibi injũgo ut Titium denuncies excommunicatum, & iſte cui mãdatur, de juriſdictione illius dubitet, nec ſuper hoc fidem faciat eidem; non tenetur exequi mandatum illius, neque eſt ei credendum, ſi dicat ſe delegatum, niſi de cõmiſſione conſtet. Nec ſimiliter ſententiæ delegati creditur niſi

niſi commiſſio oſtendatur. Unde ſi aliquis impetravit à Principe cauſam committi alicui, vel delegati; ſi ſententia lata fuerit pro eo à delegato, ita bene cuſtodire debet commiſſionem, ſicut ipſam ſententiam: Lapſu enim temporis, ſi conveniretur, & oſtenderet ſententiam, ſine commiſſione, non valeret ei. Si tamen ſententia redacta eſt in publicam chartam, videtur, quod ſufficiat, & erit urgens cauſa præſumendi reſcripti.

REGVLA CXXV.

Facultas probationum non eſt anguſtanda. *l. quoniam, C. de hær. & c. quoniam, ut lite non conteſt.*

Declaratio.

Procedit, quando non poſſunt haberi legitimi, & idonei teſtes: tali namque caſu, ne facultas probationum anguſtetur, quilibet etiam hæ-

reticus admittitur ad teſtificandum non quidem ad plenam probationem, ſed ad ſemiplenam, vel aliqualem probationem faciendam, *lege quoniam*, 11 *Cod. de teſtibus*. Secus autem eſt, quando legitimi poſſunt teſtes haberi, *leg. apertiſſimi.* 16. *Cod. de jud.*

REGVLA CXXVI.

Favorabiliores ſunt rei, quam auctores, *l. favorabiliores* 125. *ff. de reg. jur. l. matrem.* 17. *C. de probat.*

Declaratio.

Procedit, in fine litis, *ut in d. l. matrem*, ubi ſi judex ſit dubius, an pro reo, vel pro actore ferre debeat ſententiam, in pari cauſa in favorem rei ſententia ferri debet, & reus abſolvi, ſed in principio litis magis favemus actori, quam reo; in medio autem æqualiter, *l. de die* 8. *ff. qui ſatisd. cog.*

RE-

REGVLA CXXVII.

Favorabiliores ſunt ultimæ voluntates contractibus, *l. in teſtamentis. 12. ff. de reg. jur. l. ſi cui. 3. §. ſi vinum. ff. de trilega.*

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, ut in dicta lege ſi cui, ubi ſi lego vina, & vaſa, videor legaſſe, ſine quibus vina ſtare non poſſunt. Et dominium rei legatæ tranſit ad Legatarium poſt mortem Teſtatoris etiam ſine traditione: Sed dominium rei venditæ: non *ut per gloſſ. in dicta. lege in teſtamentis*, quandoque tamen ultimæ Voluntates, & contractus concurrunt, & adæquantur, *lege qua de legato. 46. ff. de legato primo.*

Digitized by Google

REGULA CXXVIII.

1. Fœminæ bonæ raræ ſunt, ſed malæ multæ. 2. *Vel*, Fœminæ ſunt falſæ fragiles, & corruptibiles, *lege qui teſtamento*, §. *mulier. ff. de teſtamentis*. Et propterea ſunt remotæ ab omnibus officijs publicis, vel civilibus. *lege ſecunda*, *ff. de reg. jur*. Non poſſunt eſſe judices, *lege cum prætor*. §. *non autem ff. de judic*. Non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento. *lege in teſtam*. §. *mulier. ff. de teſtam*.

Non poſſunt pro alio intervenire ut puta fide jubendo, promittendo, & hujuſmodi, *l*. 1. *ff. ad Senat. Conſult. Velle*, *niſi Velleiano* renuncient; prout renunciare poſſunt, ſicut ſupra fuit dictum in regula, *Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt*, & in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium, & ut Judex eis eligat aliqualem præſumptionem. *c. quoniam de teſt*.

Iſtis

Digitized by Google

Iſtis autem Regulis non video, quæ limitatio aſſignari poſſit; Sed cum multæ ſint Regulæ, quæ exceptiones non patiuntur, *ut notat in gloſſa, in lege omnis definitio. ff. de reg. jur.* & dicetur infra, in regula, omnis regula patitur exceptionem; hæ inter illas collocari poſſunt.

REGVLA CXXIX.

Filius ſpurius poteſt habere dignitates. *l. ſpurij, 6. ff. de decur. cum ſuis concord.*

Declaratio.

Procedit in dignitatibus temporalibus, ut ſonant etiam verba tituli, de decurio. Secus autem eſt in dignitatibus Eccleſiaſt. *c. 1. de. fil. presbyt. ibi:* Filij presbyterorum, & cæteri ex fornicatione natis ad ſacerdotium non aſcendant, & prælationẽ nullatenus habeant. Dignitas enim, & excellentia clericalis, (*ubi ibi dicun. Dd.*)

Digitized by Google

D d.) turpibus, & infamibus perſonis committi non debet, *l.* I*nfamis unica C. de infam.*

REGVLA CXXX.

Filius etiamſi legitimus non poteſt habere beneficium paternum. *c. ad extirpandas, de fil. presb.*

Declaratio.

1. Procedit in beneficio eccleſiaſtico; quia in Eccleſijs, & Eccleſiaſticis beneficijs, ſucceſſio dari non debet. *Dicto capit. ad extirpandas ibi*; Ad extirpandas ſucceſſiones mandamus, quatenus ſi qui filij presbyterorum provinciæ tuæ teneant eccleſias, in quibus partes eorum miniſtraverunt, eos ſive geniti ſint in ſacerdotio ſive non, ab ijſdem Eccleſijs non differas amovere. Secus autem eſt in beneficio ſæculari.

2. Vel procedit quando immediatè filius ſuccedit patri: ſecus autem, ſi non

non immediatè ſuccedat; *d.c.ad extirpandas.*

REGVLA CXXXI.

Factum unius alteri obeſſe non debet, *l.1. C.res inter alios acta, tertio non præjudicat l.quidam.25. §. ſi quis filium ff.ad Treb.cum ſimul.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi aliquid ad eum pervenerit, ut notat *gloſſ. in l. electio. § ſi abſente de nox. act.* 2. *Vel* procedit in acquiſitis; ſecus autem eſt in acquirēdis, ſicut ſupra fuit dictum, regula. Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA CXXXII.

Falſa latinitas vitiat reſcriptum. *c. ad audientiam. & ibi Doct. de reſcript.*

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit in reſcripto: fallit autem in teſtamentis. Falſa enim latinitas Tabellionis non vitiat teſtamentum, dummodo conſtet per ipſum de intentione teſtantis, *ut l. in legatis. C. de leg.* 2. *Vel* procedit regulariter, fallit autem, quando falſa latinitas ſalvatur, & ſalvari poteſt per figuram, ut notat *Dec. in d. c. ad audientiam.*

REGVLA CXXXIII.

Filij naturales excludunt ſubſtitutum, *l. ex facto 27. §. ſi quis rogatus, 4. ff. ad Trebellian. Gloſſa, & Doctores in cap. in præſentia, de probat.* Unde ſi teſtator dicat: inſtituo Titium hæredem omnium bonorum meorum & ſi deceſſerit ſine liberis, ſubſtituo Cajum, ſi Titius moriatur ſine filijs legitimis. & naturalibus, ſed relictis filijs naturalibus tantũ; iſti

filij

filij naturales excludunt Cajum, & capiunt hæreditatem.

Declaratio.

1. Procedit, ſicut dicitur, in filijs naturalibus; ſecus autem eſt in ſpurijs. & vulgo quæſitis; tales enim ſubſtitutum non excludunt, ut notat *Decius in dicto capitulo in præſentia.* 2. *Vel* procedit regulariter: fallit autem, ſi aliqua perſona conſtituta in dignitate, vel Eccleſia, vel alius pius locus, ſubſtitutus ſit: quia tunc à naturalibus non excluduntur, ut ibidem notant Doctores. Item fallit, ſi fæmina filia teſtatoris inſtituta ſit hæres, quia ſi decedat relictis filijs naturalibus tantum, non excluditur ſubſtitutus. Item fallit in legitimatis reſcripto Principis. *arg. l. in fundo. 38. ff. de rei vend.*

REGVLA CXXXIV.

Filius ſpurius non poteſt ordinari. *c. conſuluit. de ſe ord. c. 1. de fil. presbyt.* Dignitas enim, & excellentia clericalis, turpibus, & infamibus perſonis, quales ſunt ſpurij, committi non debet. *ca. inter dilectos. de exceſſ. Prælat. l. neque famoſis. C. de infam.* & tales etiam ſolent eſſe imitatores vitij paterni, juxta illud: Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri.

Declaratio.

Procedit, ſine diſpenſatione: ſecus autem eſt cum diſpenſatione Summi Pontificis: Summus namq; Pontifex in ijs quæ juris ſunt poſitivi, omnimodam poteſtatem habet, ut infra dicetur, regula, Papa poteſt omnia.

REGVLA CXXXV.

Frangenti fidem, fides frangi po-

poteſt. *l. ſi convenerit.* 14. *ff. pro ſoc. l. cum proponas.* 16. *C. de pactis.*

Declaratio.

Procedit, niſi quis ex juſta cauſa fidem frangere compulſus ſit. arg. *l. uni. ff. de offic. conſu. vel* procedit data paritate terminorum: Nam varietas perſonarum varium jus quoque facit. *l. pen. C. de temp. in integr. reſtit.*

REGVLA CXXXVI.

Frater fratrem accuſare non poteſt. *leg. ſi magnum. Cod. qui accuſar. non poſſ.* & ratio eſt propter conjunctionem ſanguinis, quæ eſt immutabilis. *Baldu: in Rubrica. Codico qui accuſ. non poſſ.* Frater enim dicitur quaſi ferè alter.

Declaratio.

1. Procedit, in criminibus capitalibus: ſecus autē eſt in criminibus levio-

vioribus, *ut in d. l. ſi magnum. & ibi Salic. 2. Vel* procedit regulariter; fallit autem, quando ſuam, vel ſuorum injuriam proſequitur, quia tunc frater admittitur, ſicut etiam mater, & ſoror. *l. propter. l ſi ſororem. C. eodem.* Sic etiam clericus, qui ad vindictam publicam accuſare non debet, etiam in crimine levi. *cap. ſicut Sacerdotes.* 2. *quæſtione* 7. Poteſt tamen ſi ſuam proſequatur injuriam, etiamſi veniat imponenda pœna ſanguinis: dum tamen dicat, & proteſtetur, quod non intendat accuſare, ut pœna talis imponatur; quia ſi non proteſtaretur, fieret irregularis, ſi pœna ſanguinis imponeretur. *c. prælatis. de homicid. in 6. & notat Angel. in ſumma, verb. accuſatio, nu. 3. &* 4.

REGVLA CXXXVII.

Forma illa eſt, quæ dat eſſe rei, & à qua actus denominatur. *l. Iulianus* 9. §. *ſi quis.* 2. *ff. ad exhib.* & ideo omiſſio

miſſio ejus actum vitiat, quantumvis pium, ut infra dicetur, Regula. Omiſſio formæ, &c.

Declaratio.

Procedit, niſi actus poſſit eſſe ſine illa forma, quia videtur forma quædam accidentalis, cujus omiſſio non vitiat actum, *ut in d. le.*

REGULA CXXXVIII.

Generale dictum generaliter eſt intelligendum *l. de pretio. 8. ff. de pub. in rem act. l. præſes de offic. præſi.*

Declaratio.

Procedit; niſi reſtringatur alio dicto ſpecialiter loquente. *l. quæſitum. 10. ff. de teſti.* Lex enim generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentem, *ut notat. gloſſ. d. l. de precio.*

REGVLA CXXXIX.

Generi per ſpeciem derogatur. *l. in toto.* 80. *ff. de reg. jur. l. ſervis urbanis. ff. de fun. inſtr.*

Declaratio.

Procedit, niſi lex in aliquo caſu declaret, quod derogari non poſſit, *ut l. legata.* 6. *ff. de ſuppl. legata.* ibi: Legata ſuppellectili, cum ſpecies ex abundanti enumerari ſoleant, vel per imperitiam notarij; generali legato derogari non poteſt.

REGVLA CXL.

Gloſſæ opinio prævalet communi opinioni. *Dec. in c.* 1. *de conſt. in fin.*

Declaratio.

Procedit, niſi gloſſ. auctoritatibus & rationibus convincatur, *ut per Doctor. in dicto capit.*

RE-

Digitized by Google

REGVLA CXLI.

Graviatus in uno, in alio eſt ſublevandus. *l. cum qui. 30. in princ. ff. de jurejur.*

Declaratio.

Procedit regula citeri fallit autem ſi unum veniat in conſequentiam alterius, *ut c. ab eo de ſequeſtr. poſſ. & fruct. ibi.* ſi ſententia lata ſit contra aliquem, & ab ea appellaverit, fructus poſſeſſionis, ſi diſſipentur, ab eo ſequeſtari poſſunt.

REGVLA CXLII.

Grave eſt fidē fallere. *l. 1. in princ. ff. de conſt. pec.* Nihil enim eſt quod magis fulgeat in homine, quam recta fides, *l. inter claras. 8. C. de ſum. Trin. & fide cath.* Et propterea in *c. noli 23. q. 1. dicitur*: Etiam hoſti fides ſervanda eſt. & *Pſ.* 88. dicebat David. Quæ procedunt de labijs meis non faciam irita.

 De-

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit regulariter: ſecus autem, ſi ex urgenti, juſta, & rationabili cauſa fides ſervari non poſſit. *arg. l. qui jurato.* 16. *ff. qui ſatisd. cogantur*, ibi: Qui jurato promiſit judicio ſiſti, non videtur perjuraſſe, ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit. Et propterea *in c. quemadmodum. de jur. jur. ubi gl. dicitur*. quod ſi quam promiſi in uxorem ducere, fornicata fuerit, non teneor ſervare fidem, & promiſſionem. 2. *Vel* procedit adhuc regulariter; fallit autem, ſi promiſſio ut rei illicitæ, vel impoſſibilis, vel rei exiguæ, & parvi momenti, quia talium nulla eſt obligatio, ut per *Navar. in Man. cap.* 18. *numero* 7. 3. *Vel* procedit, niſi altera pars remittat, vel pro parte non impleat id cujus cauſa promiſſio facta eſt, quia tunc ſuccedit regula, Frangenti fidem, fides frangatur eidem. *l. cum proponas.* 16. *C. de pact.*

RE.

REGVLA CXLIII.

Geminatio actuum arguit voluntatem enixam, *lege ſecunda. §. furioſus, ff. de jur. cod. Ang. per illum textum in l. in negotijs. ff. de regul. jur.* Et propterea geminatio, & reiteratio vulnerum arguit omnimodam voluntatem occidendi. *Alb. in l. etſi animi ff. de adult.* Et geminatio verborum in ultima voluntate arguit omnimodam voluntatem teſtatoris. *Iaſ. in l. cunctos populos. numer. 21. C. de ſum. Trinit.*

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem ſi ex aliqua cauſa, vel reſpectu Argumentum hujuſmodi tollatur. Et propterea dicunt Doctores, quod geminatio vulnerum non argueret voluntatem determinatam occidendi, ſi per maximam iracundiam aliquem occidiſſet. Calor enim ira-

Digitized by Google

cundiæ excuſat homicidam à pœna *legis Corn.* quia ſi quis provocatus deliquit calore iracundiæ, ordinaria pœna homicidij non tenetur, ſed alia arbitrio judicantis; cum dubium non ſit, quod ita brevis furor eſt, qui dum inordinate concutit cor hominis, ad inſaniam protrahit, ut *l. ſi adulterium*, *§. Imperatores. ff de adul.* Quæ quidem iracundia probari debet, quod fuit talis, quæ ipſum delinquentem à mente alienaverit, ut *per Iac. Nov. in ſuo tract. ad def. num. mihi* 82. *&* 83.

REGVLA CXLIV.

Hæres, & defunctus dicuntur una & eadem perſona. §. 1. *de jur. à mo. præſti. lege fin. Cod. de impuber.* Repræſentat enim hæres perſonam defuncti, & in ejus ſuccedit jus *l. nihil autem. ff. de regulis jur. §. neceſſarius. inſtit. de hæredum qualitat. & different.*

De-

Declaratio.

Procedit in caſibus illis, quæ hæreditatem reſpiciunt, *ut in dict.* § *neceſſarius*, ubi hæres adeundo hæreditatem tenetur creditoribus hæreditarijs, quantum tenebatur defunctus, & ſi vires hæreditariæ non ſufficiunt, de ſuo debet ſupplere; ſecus autem eſt generaliter, quia hæres non tenetur ex delicto defuncti in corporalibus pœnis *l. ſancimus*, 22. *Cod. de pœnis.* Quinimo hodie, ſi legitimo tempore, & forma, hæres confecerit inventarium, non obligatur creditoribus, & legatarijs, niſi quatenus vires, hæreditariæ patiuntur, & de ſuo nihil reſarcire tenetur, *lege final. Codice de jure delibera & notat Port. in d.* §. *neceſſarius.* In foro autem conſcientiæ, licet hæres non fecerit inventarium, tamen in conſcientia non tenebitur, niſi in quantum hæreditas ſe exten-

Digitized by Google

dit, quamvis jus aliter velit, quia præſumit plus eſſe in hæreditate, *ut in Authentica de hared. & Falc. id. notatur*; in eo namque foro attendimus ſolum ad veritatem, & credendum eſt confiteri de omnibus, cum agatur ſolum de præjudicio ipſius animæ; ideo ſi veritas ſit contra præſumptionem legis, non attenditur lex, ut *per Angelum in ſumma, verbo lex, num. 4.*

REGVLA CXLV.

Hæres, & Bonorum poſſeſſor æquiparantur, *l. ſecunda, §. de bonorũ poſſeſſor.* Sicut enim hæres adit hæreditatem cum onere & honore; ſic bonorum poſſeſſor: *l. 1. ff. de bon. poſſ.* & ſicut in hærede habet locum jus accreſcendi, & ſucceſſorium edictum, ſic etiam in bonorum poſſeſſore. *d. l. 2.* & dictum fuit ſupra, reg. bonorum poſſ.

De-

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, ut in ſupra dictis, differunt verò, quia hæres animo adit hæreditatem, privatim acquirit jus, & ipſo jure: ſed bonorum poſſeſſor officiũ judicis invocat, & publicè declarat animum ut *per Mynſing. inſt. de bon. poſſ. in tit. nu. 9.*

REGVLA CXLVI.

Hæreditas non adita non transmittitur. *l. uni §. in noviſſimo. C. de caduc. tol. l. quoniam. 7. C. de jur. delib.* Nemo enim plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſe habet. *l. nemo poteſt 54. ff. de regul. jur.* & nõ entium nullæ ſunt qualitates. *ejus qui in provincia, 41. ff. ſi certũ pet.*

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem ſi hæres retardavit aditionem hære-

ditatis ex neceſſitate, vel propter aliquod iuſtum impedimentum, argumento eorum, quæ dicentur infra, regula. Non valenti agere non currit præſcriptio. Et propterea *in l. ſi quis in gravi. §. eleganter. ff. ad Sylla. dicitur*, quod ſi hæreditas non adita ſit propter impedimentū Senatusconſulti, transmittitur ad hæredem, & perinde eſt, ac ſi adita fuiſſet.

REGVLA CXLVII.

Hæretici non poſſunt eſſe teſtes, *leg. quoniam*, 21. C. *de hær.* Teſtes enim debent eſſe, maximè in criminalibus cauſis, omni exceptione majores. *l. final. C de probat.* ſed tales ſunt hæretici, cum ſint damnati, infames, & excommunicati, *cap. ad abolendam de hæret.* Et propterea Divus Chryſoſtomus in *Homilia* 19. *ſuper Matthæum*, eos comparat ſimijs, ſicut enim ſimiæ imitan-

tur

tantur homines, ſed tales non ſunt, immo pravæ beſtiæ: ſic Hæretici ſimulant eſſe ſancti, ſed tales non ſunt, immo lupi rapaces, & dæmones. *Et Dameſcenus in libro tertio de Fide Catholic.* tales appellat hydras, quia ſemper pullulant veneno ſiſſima capita, & *D. Gregorius Nazianzenus in oratione prima contra Iulianum Chamaleonte* hos aſſimilat; ſicut enim Chamaleon transformat ſe in omnem colorem, præterquam in album, ſic hæretici omnẽ fidem accipiunt, præterquam veram, Catholicam, & Romanam. Quo ſit, ut olim Dux Saxoniæ, de quibuſdam ex eis dicere ſolitus erat: Neſcio quid hoc anno credant, quid vero anno proximè futuro credent, uti ſunt vicini mei Witembergenſes. Poſſuntque revera gigantibus illis ſuperbiſſimis adæquari, qui turrim Babel ædificare volebant, Deus enim confudit

labia ipſorum, adeo quod ſe mutuo intelligere non potuerint, & omnes diverſè locuti ſint.

Declaratio.

Procedit regulariter: admittuntur tamen in defectum legitimorum teſtium, non ad plenam probationem, ſed ad ſemiplenam, vel aliqualem præſumptionem faciendam, ne anguſtetur probationem facultas, *dict. leg. quoniam, & cap. quoniam, ut lite non conteſtata.*

REGVLA CXLVIII.

Homicidium caſuale non inducit irregularitatem, *c. Ioannes. de homic. cum ſuis concor.*

Declaratio.

Procedit quando ille, qui homicidium caſuale perpetravit, dabat operam rei licitæ, ut *in c. Ioannes*, ubi talia ſunt verba; Joannes Sacerdos

Digitized by Google

dos humili nobis inſinuatione mõſtravit, quod cum pulſaret campanas, ut ſigno dato conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percuſſit quendam puerum, qui, cum vulnus eſſet mortale, deceſſit. Nos igitur attendentes quod dicto ſacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, ſi caſus omnes fortuitos non prævidit, Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi conſtiterit, ita eſſe, dictum ſacerdotem ſacerdotale officium exequi permittatis. Secus ergo eſt, quando quis dat operam rei illicitæ, ut colligitur ex *dicto cap. Ioannes*, ſumpto argumento à contrario ſenſu, & facit *text. non eſt ſine culpa de reg. jur. in 6.*

REGVLA CXLIX.

Homicidium caſuale de jure civili non punitur, *l. abſentem, in fin. ff. de pæn. l. ſi putator. ff. ad l. Aquil.*

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit de jure civili, ſed de jure canonico inſpiciendũ eſt, an homicida daret operam rei illicitæ; quia tali caſu irregularis efficitur, ſicut ſupra fuit dictum 2. *Vel* procedit, niſi culpa præcedat caſum, quia tunc punitur, non pœna mortis, ſed alia minori pœna, ſecundum culpam, arbitrio judicantis. Et ideo, ſi curſu equi puer occidatur, currens non punitur pœna capitali, ſed alia mitiori, ut per *Novell. in Tractatu criminali, num. octavo.*

REGVLA CL.

Ignorantia facti excuſat, *leg. genero. 8. ff. de his qui not. infa l. 1. ff. de juris & fact. ignor. l. generali. 3. C. de tabell. lib.* 10.

Declaratio.

Procedit ignorantia facti alieni: ſe-

ſecus autem eſt ingnorantia facti proprij, quia talis non excuſat, niſi ex juſta, & probabili cauſa, *l. ſed ſi putem*, 22. *ff. de cond. indeb. l. quamquam*. 2. *ff. ad Velle. vel. ſecundum Bald. in d. l. genero*, in princ. Ignorantia facti triplex eſt: Quædam publica quando communiter omnes ignorant factum, & iſta excuſat. *l. ſemper §. in hoc edicto ff quod vi, aut clam*. Quædam privata, ſed improbabilis, quia omnes ſciunt, & unus ſe ignorare dicit, & iſta non excuſat, *cap. quanto de præſump*. ibi: latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit & *in cap. qualiter eod. tit. dicitur*. Aphrica vero qualiter mortalitate, & languoribus vexetur, quanto viciniores eſtis, credo, quod ſubtilius cognoviſtis: Vicini enim præſumuntur ſcire acta vicinorum quando facta ſunt publica, ut inferius dicetur, *regula vicini*. Quædam, &

& ultimo loco eſt privata probabilis, quando omnes adhuc faciunt, & unus ignorat, eo quia fuit abſens, vel alia juſta de cauſa. & iſta excuſat. *l. fin ff. de decre. ab ord. fac. & notatur in c. turbatur. §. notandum*, 1. *q*. 4

REGVLA CLI.

Ignorantia juris neminem excuſat. *l. juris ignorantiam*, 6. *Cod. qui admitti. l.* 1. *ff de jur. & fact. ign. l. leg. ſacratiſſima, C. de legi.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; fallit autem in perſonis privilegiatis, prout in minore, ruſtico mulieribus, & hujuſmodi, in caſibus tamen à jure tantum expreſſis, *ut declarat Baldus in l. cum allegas, col. 4. in princ. C. de uſuris.* 2. *Vel* procedit in jure claro: ſecus autem eſt in jure aliquantum obſcuro, ut per *Ludov. de Beja, in reſ.*

caſ.

caſ. conſcient. caſu 22. 3. *Vel* procedit adhuc regulariter; fallit autem in materia favorabili, & privilegiata, ut ait: *Navarr. in Manual. cap.* 16, *numero* 42. Et propterea maritus, qui fuit patrinus filij ſui, errore, aut ignorantia juris, non perdit jus petendi debitum ab uxore, nec inter eos oritur ſpiritualis affinitas; quæ impediat hujuſmodi petitionem, quia matrimonium favorabile eſt. Eſt tamen verum, quod ſi quis baptizaret filium, quem abortivit amica ejus, non poteſt exinde ducere in uxorem illam amicam, quia naſcitur compaternitas, & ſpiritualis affinitas, quæ ante matrimonium nata, illud impedit, & dirimit, ſecundum ipſum *Nav d.c.*16.*nu.*34.

REGVLA CLII.

Illius eſt interpretari, cujus eſt condere. *l. cum de novo.* 11. *C. de legi, gl. in l. non poſſunt,* 12. *ff. eo.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit in ſubſidium, & quando non poteſt ex conſuetudine & practica judiciorũ aliter haberi interpretatio legis; Secus autem ſi cõſuetudo adſit, quæ eſt optima legũ interpres. 37. *l. ſi de interpretatione, ff. de legibus.* 2. *Vel* procedit, quando commode Princeps adiri poteſt: ſecus autem eſt, ſi mora ſit periculum alatura; quia tali caſu inconſulto Principe poteſt fieri interpretatio juris Judice, *ut notat Bart. & Dec. in rub. C. qui admitti.*

REGVLA CLI.

Illud, quod favore aliquorum introductum eſt, non debet ad eorum læſionem retorqueri, *l. quod favore, 6. C. de legib.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit, niſi aliquis in legem ipſam peccaverit, quia fruſtra invocat auxilium legis qui in ipſam cõmittit, prout in regula, Beneficium juris, &c. 2. *Vel* procedit, niſi per ſe, & ſua culpa retorqueatur, quia tali caſu ſuccedit regula, Damnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputare debet, *regula damnum, de reg. jur. in 6. & dicere illud poteſt.*

Heu patior telis vulnera facta meis.

Quapropter, licet dilationes, & termini introducti ſint in favorem rei, ut rebus ſuis melius conſulere poſſit: retorquentur tamen ad ejus læſionem, & faciunt ut præſumatur contra ipſum, quando nimijs dilationibus judicium ſubterfugit, *c. nullus de præſumpt.*

REGVLA CLIV.

Imperator eſt ſolutus legibus. *leg. Prin-*

Digitized by Google

Princeps, 31. ff. de leg. l. bene à Zenone. 3. C. de quad. præſ.

Declaratio.

1. Procedit in legibus humanis, & ſimpliciter poſitivis: Secus autem eſt in lege naturali, & Divina, talibus enim Imperator, & omnes Principes ſubjiciuntur, ut *notant Doctores in capitulo primo de conſtit.* 2. *Vel* procedit, de neceſſitate: Secus autem, eſt de honeſtate, ut dicetur in Regula, Princeps.

REGVLA CLV.

Imperator eſt dominus totius mundi, *leg. deprecatio, ff. ad l. Rod. de jact. l. bene à Zenone, 3. C. de quadr. præſ.*

Declaratio.

1. Procedit de jure antiquo: Olim enim Imperator Romanus, idemq; Conſtantinopolitanus majori terrarum

narum parti, ac ferè univerſo mundo legem dabat, ut videre eſt *in princip. procemij inſtitut. civ.* Hodie autem præpedientibus peccatis Imperatorum illorum, qui à Sancta Romana Eccleſia, tanquam à tutiſſima Archa Noë, diſcedere, & exire voluerunt, translato in Germaniam Imperio, vix minori Europæ parti dominatur. 2. *Vel* ſecundum Portiū, *in* §. *1. inſtitut. de rerum diviſion.* Imperator eſt dominus totius mundi, quo ad protectionem, & defenſionem: Secus autem eſt, quo ad poteſtatem, & dominium.

REGVLA CLVI.

Incertitudo vitiat actum, *l. duo ſunt Titij* 30. *ff. de Teſtament. tut. l. Tutor. incertus*, 20. *ff. eodem.*

Declaratio.

Procedit, quando actus eſt omnino incertus, *ut in d. l. duo ſunt Titij* u-

ubi talis eſt caſus. Duo erant Titij, pater, & filius; datus eſt tutor Titius nec ex aliqua conjectura apparebat, de quo ſenſiſſet teſtator, actus iſte redditur nullus, & neuter eſt tutor: Secus autem eſt, quando actus non eſt omnino incertus, *ut ibidem not. Doct.*

REGVLA CLVII.

Incertitudo impedit condemnationem, *l. idem Pomponius 5. in fin. ff. de rei vend.* Et propterea ſi aliquis ſit interfectus ab uno de tribus, & neſcitur à quo, tunc ratione incertitudinis, omnes evadunt pœnam ordinariam homicidij: & inſuper nullus illorum irregularis cenſetur. Sãctius enim eſt nocentem damnare, *l. abſentem. 5. ff. de pœnis. Naldus in ſuis quæſt. pra. verbo irregularis.*

Declaratio.

Procedit quando actus eſt omni-

no

no incertus, & in pœnalibus, ut pœna, vel condemnatio evitetur, *ut in d. l. Pomponius.* Sed in alijs caſibus, ob incertitudinem rei aliquando ſortes mittuntur, *l. quod ſi ambo. ff. de judic.* Aliquãdo pars utramq; ſuccedit, ut in *l. dum. inter* 14. *C. de fideicom. libe.* ubi relicta libertate poſthumo naſcituro, ſi duo ſimul naſcantur uno partu, ambo libertatem conſequentur. Et ſi præmium promittatur primo ingredienti caſtrum, & duo ſimul ingreſſi fuerint, utrique præmium debetur pro æquali portione. *Nald. in pract. quæſt. verbo filius, n.* 17. *&* aliquando habet locũ officium judicis, *ut in l. inſtrumentis, C. com. utr. jud.*

REGVLA CLVIII.

Inferior non poteſt judicare majorem, *c. cum inferior. de major. & obed. c. inferior. ſedes.* 21. *diſt.*

Declaratio.

Procedit, niſi major ſubjiceret ſe juriſdictioni minoris, & ab eo judicari vellet, *cap. nos ſi incompetenter. 2. q. 47. l. eſt receptum, 14. ff. de juriſd. omn. jud.* Id enim introductum eſt in favorem majorum, cui quilibet renunciare poteſt, *c. ad Apoſtol. de regula.*

REGVLA CLIX.

Incluſio unius eſt alterius excluſio. *l. cum prætor. 12. ff. de judic. capitulo qualis. 25. diſtinct.* Sic è contra, excluſio unius eſt alterius incluſio, *d. l. cum prætor. ff. de judic. ibi*: Cum prætor unum ex pluribus judicare vetat, cæteris id committere videtur.

Declaratio.

1. Procedit, niſi unius, & alterius, eadem ſit ratio, ut notat *gloſſ. in d. l.*

cum

cum prætor. facitque text. in l. non poſſunt, 12. *ff. de legib.* 2. *Vel* procedit, niſi quid aliâ lege includatur, ut notant Doct. *in d. l. cum prætor.*

Ex ex his tollitur argumentum illud hæreticorum, aſſerentium opera ipſa ad ſalutem noſtram neceſſaria non eſſe, ſed ſolam fidem ſufficere: cum enim (inquiunt) Dominus in Evangelio dicat: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: faciatque de fide tantum mentionem; ergo opera neceſſaria non ſunt, & excluduntur, ex his, inquam, tollitur leve, & ridiculum argumentum iſtud: opera enim in multis Evangelij locis includuntur, & ad ſalutem neceſſaria eſſe oſtenduntur; Matthæi enim capitulo ſeptimo idem Salvator ait: Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, ſed qui faci &c. *eodem cap.* 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ eodem *cap.* 25. *Eſurivi, & dediſtis mihi*; eſurivi, &

non dediſtis mihi; & eodem *cap. ult.* euntes docete, ſervate omnia, quæcumque mandavi vobis, & in his, alijsque multis locis, quæ brevitatis ſtudens, omitto, ut *in dicto cap.* 1. ubi ſi in contractu venditionis, vel locationis, Eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt ad inſtar minoris adverſum talem contractum petere reſtitutionem in integrum. Prælatus enim in faciendo, & in acquiſitis cõditionem Eccleſiæ deteriorem facere non poteſt, quamvis aliud ſit in omittendo, & in acquirendis. *capit. placuit.* 16. *quæſt.* 3. Fallit autem, quia minor præſcriptione temporis ſervatur illæſus. Eccleſia autem præſcribit, & præſcribitur contra eam, *ut per Goffred. in ſumma, titul. de reſtitut. in integr. capit.* 3.

REGVLA CLX.

Modus non curatur, dummodo effe-

effectum habeamus. *l. ſi mater.* 3. *C. de inſtit. & ſubſtit.* Nihil enim refert quid ex æquipollentibus fiat. *d. l. mater, & ibi gloſſ. & l. Iul. ait. de condit. & demonſtr.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi modus ſit à lege reſtrictus, & limitatus, argum. *l. cum hi.* 8. *§. ſi prætor. ff. de tranſact.* 2. *Vel* procedit, niſi ex variatione modi variaretur effectus, ut not. *in dicta l. ſi mater.*

REGVLA CLXI.

Indefinita legis oratio æquipollet univerſali. *l. ſi pluribus.* 44 *ff de leg.* 2. notant *Doct. in cap. de eo. de temp. ord.*

Declaratio.

Procedit regulariter, & in certis caſibus, prout *in d. c. de eo.* ubi cum indefinite dicatur; unum, aut duos,

 lici-

licitum eſt Epiſcopis dominicis, aliiſque feſtivis diebus ad ordines minores ordinare, hæc indefinita legis oratio æquipollet univerſali, & perinde eſt, ac ſi dictum eſſet, quoſcunque, &c. Aliquando tamen indefinita legis oratio æquipollet ſingularitati, quando maximè ſubjecta materia unum tantum individuum complectitur, ut videre eſt apud *Port. in* §. 1. *inſtit. de exhar. libero.*

REGVLA CLXII.

Invito nemini beneficium acquiritur. *l. invito* 69. *ff. de reg. jur. l. hoc jure.* 19. §. *non poteſt. ff. de donat.*

Declaratio.

1. Procedit, quando beneficium acquiritur mihi ſolo, *ut in dicto* §. *non poteſt,* ubi dicitur; non poteſt liberalitas (id eſt donatio) nolenti acquiri: Secus vero eſt; quando mihi, &al-

& alteri beneficium acquiritur, tali enim caſu, invito beneficium datur. 2. *Vel* proceditur regulariter, ſed in illis caſibus, qui reſpiciunt publicum bonum, & utilitatem, ut excommunicatione, libertate, & hujuſmodi, ſemper invito beneficium acquiritur, ut dictum eſt ſuprà, regul. beneficium, &c.

REGVLA CLXIII.

In ambiguis ſequimur, quod eſt minimum. *c. in obſcuris, de reg. jur. in 6. l. ſemper in obſcuris, 9. ff. eo. l. apud Iulianum. 39. §. ſcio. ff. de leg. 1. c. ex parte de cenſi.*

Declaratio.

Procedit, quando medium non eſt, ut *in d. l. apud Iulianum.* ubi legato fundo, ſi duos fundos teſtator habebat, neque appareat, de quo fundo ſenſerit minimus debetur: ſed quando medium adeſt, in ob-

ſcuris media via eſt eligenda. *cap.1. de offic. cuſt. not. gloſſ. in d. c. in obſcuris.*

REGVLA CLXIV.

In contractibus innominatis locus eſt pœnitentiæ. *l. ſi pecuniam. 5. ff. de cond. cau. da.*

Declaratio.

Procedit regulariter: declaratur tamen, & excipitur in tranſactione, quæ licet ſit contractus innominatus, non datur tamen locus pœnitentiæ. *l. ſive apud acta.* 18. *C. de tranſ.* Eſt autem *tranſactio* (ut & non ſtudentes legib. quod legunt, intelligant) *de re dubia, & lite incerta nondum finita, dato aliquo promiſſo, vel retento, non gratuita pactio*: & idem eſt, quod compoſitio inter adverſarios: & litem intelligimus præſentem, vel futuram: quia etiam ante litem conteſtatam poteſt

fieri

fieri tranſactio, *ut l. eleganter.* 23. §. *ſi quis poſt. ff. de cond. ind.* & habetur in vocabulario, *utr. jur. verbo tranſactio:*

REGVLA CLXV.

In dubio benigniori interpretatio facienda eſt. *c. ult. de tranſact l. ſemper. 6. de reg. jur. 47. l. Arrianus. ff. de act. & oblig.*

Declaratio.

Procedit, quando lex habet multiplicem, vel incertum intellectum tali namque caſu ſtandum eſt intellectui benigniori, ut dicitur *in d. cap. ult.* & *licet Bart. l. qui in ambiguo. ff. de rebus dub.* dicat, legem habentem varios intellectus non poſſe allegari ad deciſionem cauſarum: hoc tamen non procedit, quando ex pluribus intellectus unus cæteris eſſe benignior, quia illi ſemper eſt ſtandũ, & ille dicitur intellectus benig-

Digitized by Google

nignior per quem receditur ab odiò & à pœna legis, promptiores enim ad abſolvendum, quam ad condemnandum ſemper eſſe debemus, *cap. non ſatis.* 80. *diſt.* Verum ſi tractetur de ſalute animæ, atque ejus immineat periculum, tunc illa dicetur interpretatio benignior, quæ tutior animæ eſt *ut per Abb. in c. cum tu. de teſti. & atteſtat.* Iu dubio enim tutior pars eſt eligenda, *c. ad audientiam, de homic.*

REGVLA CLXVI.

In judicijs debet ſervari æqualitas. *l. fin. C. de fruct. & lit. expen. c. ult.* 3 *q.* 5. Nec facienda eſt exceptio perſonarum. *c. novit. de jud. l. ſi cum dies §. ſi arbiter. ff. de arb.*

Declaratio.

Procedit, quando adeſt favorabilis paritas; alioquin, ubi non eſt favorabilis paritas, nec in judicijs ſer-

ſervabitur æqualitas. Varietas enim perſonarum varium jus quoque facit. *l. pen. C. de temp. integr. reſt. l. ſunt perſonæ. in fin. ff. de relig. & ſumpt. fune. ibi:* Cum religioſis in judicando mitius ſemper agitur: nam ſumma eſt ratio, quæ pro Religione facit.

REGVLA CLXVII.

In malis promiſſis non eſt fides ſervanda, *cap. in malis promiſſis, cap. non eſt obligatorium, de reg. jur. in 6. cap. 1. 22. q. 4.*

Declaratio.

Procedit in malis promiſſis, quæ ſervari non poſſunt ſine peccato mortali, ut *in dict. cap. 1.* ibi: Promiſi tibi quendam occidere, & caſu, quo ipſum non occiderem, tibi ſtipulanti promiſi, & juravi ſolvere centum non occidi illum, non potes agere contra me condictione ex ſtipulatu ad

Digitized by Google

ad illa centum, quia tale promiſſum eſt malum, & tale juramentum contra bonos eſt mores: Interdum etiam malè promiſſa, puta per dolum vel metum ſervantur, quando ſcilicet ſervari poſſunt ſine ſalutis æternæ diſpendio, ſi maximè juramentum interſit, ut notat *gloſſ. in dicto capit. in malis.*

REGULA CLXVIII.

In pari delicto potior eſt pars poſſidentis, *l. cum par delictum.* 154. *ff. de reg. jur. cap. in pari. eodem tit. in ſexto.* Et propterea acceptum injuſte de voluntate dantis, ita quod turpitudo verſetur ex utraque parte ut acceptum à Judice, ut iniquam ſententiam ferat, & acceptum; meretrice propter meretricium actum, non eſt regulariter alicui reſtituendum, ut notat *gloſſ. in d. cap. pari, & Nav. in Man. c.* 17. *nu,* 30. *&* 31.

De

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem quando aliquid per ſimoniacam pravitatem receptum eſt. Licet enim ex parte dantis, & ex parte accipientis turpitudo verſetur, non tamen hoc caſu potior eſt pars poſſidentis, ſed Eccleſiæ, vel pauperibus reſtitui debet, *c. veniens. de ſimon. & notat glo. in d. c. in pari.*

REGVLA CLXIX

In pœnis mitior pars eſt eligenda. *c. in pœnis, de reg. jur. in 6. cap. odia. eo tit. c. ex literis, de conſtit. cum ſuis concord.*

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio, ut *in d. c. ex literis*, ubi quidam Doct. Pariſienſ. fuit privatus à collegio aliorum Doctorum; eo quod nolebat obedire ſtatutis, & fuit privatus ſim-

ſimpliciter, non docendo in perpetuum, vel quandiù durat in illa inobedientia: Dubitatur ſi obedire velit, utrum illa pœna ſit perpetua vel temporalis, & reſpondetur, quod in dubio benignior eligitur pars, & temporalis cenſetur. Verum quando agitur de peccato, & de ſalute animæ, ejuſque periculum imminet, in dubio tutior pars eſt eligenda, *c. ad audientiam, de homic.*

REGVLA CLXX.

Judex non debet impartiri officium ſuum non requiſitus, *l. 4. §. hoc autem judicium ff. de dam. infect.*

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem quando tractatur de publico bono, & utilitate, *l. congruit. 13. ff. de offic. præſ.* Et propterea *in capit. cauſam quæ de jud.* dicitur, quod judex providere debet, ut debitæ ſolemnitates

tes in judicijs ſerventur, ſine quibus judicium redditur fruſtratorium, ne lites immortales exiſtant; tali enim caſu de publica utilitate tractatur. Quia expedit Reipublicæ ſubditos habere locupletes, eosque non vexari litibus, laboribus, & expenſis, *§. ſed major inſtit. de iis, qui ſunt ſui, vel alie. jur.*

REGVLA CLXXI.

Judex non poteſt judicare, prout ſibi videtur, *l. ſi irruptione, 8. ff. finium regundorum cum ſuis concor.*

Declaratio.

1. Procedit, dummodo opinio ſua ſit regulata ſecundũ leges, & jura *c. 1. de conſt.* 2. *Vel* procedit, quando lex ſcripta non eſt, vel conſuetudo, & practica judiciorum, & ſunt hinc inde opiniones probabiles, nec de vera, & communi cõſtat; tali namque caſu poteſt judex, prout ſibi vi-

præſumpſit enim, & excommunicationem dictare adverſus ſanctiſſimum & beatiſſimum Archiepiſc. magnæ Romæ Leonem, &c.

REGVLA CLXXIII.

Judex in cauſa propria, vel ſuorum, nemo poteſt eſſe, *l. qui jurisdictioni. 10. ff. de jurisdict. omn. jud.*

Declaratio.

1. Procedit quando cauſa eſt principaliter propria; ſecus autem, ſi ſit ſecundario: *arg. c. inſuper. de teſt. & atteſta. 2. Vel* procedit in jurisdictione contentioſa; fallit autem in voluntaria, ut ſupra fuit dictum in regula, Aliquis non poteſt.

REGVLA CLXXIV.

Judicia debent carere ſuſpicione *l. apertiſſimi. 16. C. de jud. c. inſinuante, de præſumpt.*

Declaratio.

1. Procedit, quando ſuſpicio rationabilis eſt, atque violenta, *ut in dicto capitulo inſinuante, de præſumption.* ibi: Si judex delegatus poſt conteſtatam litem, ante diffinitivam ſententiam, aliquem de ijs, qui coram eo litigabant, in ſuum familiarem aſſumpſerit, recuſari poteſt; cum res periculoſa ſit, & triſtiſſimus ſoleat eventus ſortiri, ſub judice ſuſpecto litigare, *d. l. turpiſſimi*; Secus autem eſt, ſi ſuſpicio levis exiſtat, ut ibidem notant Doct.

REGULA CLXXV.

Juramentum regulatur ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur *l. ult. C. de non num. pecun.*

Declaratio.

Procedit, quoad ſortiendam natu-

tu-

turam actus ſuper quo interponitur: Secus autem eſt, quoad validandam *auth. ſacramenta puberum. C. ſi adverſus vend.* juramentum enim non augeat obligationem, eam tamen validiorem reddit. *de auth. ſacramenta pub.*

REGVLA CLXXVI.

Juramentum præciſe obſervandum eſt. *c. ad noſtram. de jure jur. l. ſi pecuniam ubi gloſſ. de cond. ob cauſ.* Quando enim juratur, quaſi Deo teſte promittitur, ut inquit *Anchar. conſ. 226. in princ.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi ſubſit cauſa, ut ab eo licite recedi poſſit, quia in juramento ineſt tacita conditio, ſi fieri poterit, vel rebus ſic aſtantibus, *l. qui jurato 16. ff. qui ſatiſd. cog.* Et propterea in *c. quemadmodum, de*

Digitized by Google

titulus ille, *de judiciis*. Omnis enim juris deciſio debet intelligi ſecundum rubricam, ſub qua ſituata eſt, *l. Imperator. 16. ff. de in diem adject. 2.* Vel procedit auctoritate propria: nam verbum, *præſumat in dicto capit decernimus*, arguit dolum, & temeritatem contrafacientis, ſecundum *Abb. in dicto cap. decernimus*: Secus autem eſt, ſi de commiſſione ſuperioris, negotia Eccleſiaſtica tractarent, ut notat *Angel. in ſumma, verbo, Laicus in princ.* Et propterea Decius *in dicto cap.* decernimus, dicit, quod la[illegible]s poteſt eſſe œconomus generalis eccleſiæ in temporalibus. Item procurator, compromiſſarius, aſſeſſor Epiſcopi, Conſiliarius & hujuſmodi. Vicarius autem generalis non.

REGVLA CLXXVII.

Laici oppido ſunt infeſti clericis, *cap. laicos, c. laici, 2. q. 7.*

De-

Declaratio.

Procedit in aliquibus, quorum oculi, vel ex invidia, vel ex ſuggeſtione diabolica; vel etiam ex quadam hæreſi interna, & occulta excæcantur, ne illorum dignitatem videant & agnoſcant, juxta illud: *Ægris oculis odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis*: Sunt tamen multi, qui dictum illud Salvatoris conſiderantes. Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. *Et illud Pſ.* 104. Nolite tangere Chriſtos meos & in Prophetis meis nolite malignari.

Conſiderantes etiam, quod ſacerdotali dignitate nulla major. C. *cauſam matrimonij, & ibi Doctores de offic. delegat.* quodque non licet argumentum ſumere à concreto ad abſtractum, quia non valet dicere, aliqui, vel multi ſacerdotes ſũt mali; ergo ſacerdotium malum, cum multi

multi quoque reperiantur boni: ſicut non valet dicere: ex Duodecim Apoſtolis fuit unus iniquus, & proditor; ergo Apoſtolatus iniquus vel unus cum ſuis ſequacibus prævaricatus eſt Angelus, ergo natura Angelica prava; hæc, inquam conſiderantes, non ſolum clericis multi laici infeſti non ſunt, ſed debitam illis reverentiam exhibentes eos proſequuntur amore.

REGVLA CLXXIX

Laicus contra clericum teſtis non admittitur, *c. de catero. de teſti. & atteſtat. capit. cum P. Manconella de accuſ. c. 1. & 2. q. 7.*

Declaratio.

Procedit quo ad effectum plenæ probationis: Secus autem eſt, quo ad præſumptionem, vel ſemiplenam probationem faciendam; *c. ſignificaſti, de Adulteriis.* Vel procedit, quan-

Digitized by Google

quando de crimine criminaliter agitur; Secus vero eſt, ſi de crimine civiliter agatur *cap. quoniam aliqua, & ibi Abbas de teſti*. Vel procedit regulariter, fallit autem in criminibus exceptis, ut eſt crimen ſimoniæ, hæreſis, & læſæ majeſtatis: quia in iſtis criminibus admittuntur laici ad teſtificandum, & accuſandum, *capit. tanta. de ſimon. notatq; Gloſſ. in dicto c. cum P. Manconella*.

REGVLA CLXXX.

Lata culpa æquiparatur dolo. *l. quod Nerva 32. ff. depo. l. Mulier. 122. §. ſi hæres. ff. ad Trebell*

Declaratio.

Procedit regulariter, vel in caſibus expreſſis à jure, ut *in d. l. quod Nerva* ubi depoſitarius, qui non adhibuit eam diligentiam in re depoſita, quam adhibuit in ſua, tenetur ad æſtimationem rei depoſitæ amiſſæ,

non

non ſecus, ac ſi in dolo fuiſſet: fallit autem quando lex dolum requirit expreſſe, ut in adulterio, quod quidem reſpectu legis, & ad hoc, ut mulier privetur dote: & fiat quo ad totum divortium, non admittitur ſine dolo, licet fuerit, & intervenerit culpa. *l. pen. ff. de adulter. & notat. Abb. conſ. 4. n. 3.*

REGVLA CLXXI.

Legata ad pias cauſas in teſtamẽto minus ſolenni relicta legatarijs debentur, *c. relatum l. primo, & cap. cum eſſes. de teſt.*

Declaratio.

Procedit in teſtamento minus ſolenni, & imperfecto ratione ſolennitatis, *ut in d. c. relatum*, ubi valet ultima voluntas ad pias cauſas coram duobus teſtibus, nam ſeptem regulariter requiruntur, *l. hæredes palam, §. penult. ff. de teſtament-*

ment. quamvis in teſtamento ruri facto etiam quinque ſufficiant. *Angel. verbo teſtamentum, num. 4.* Fallit autem in teſtamento minus ſolenni, & imperfecto ratione voluntatis, ut *per Nald. verb. legatum num. 8.*

REGVLA CLXXXII.

Leges condere pertinet ad Principem, *l. fin. C de legi. l. 1. C. de vete. jur. enu.*

Declaratio.

Procedit in lege communi, & univerſali; ſecus autem eſt in lege particulari, vel ſtatuto. §. *ſed naturalia, inſtitut. de jure nat. gent. & civ.*

REGVLA CLXXXIII

Levis ſolennitas vitiat actum, *l. 1. ff. de liber. & poſth. cum ſimil.*

Declaratio.

Procedit, quando levis ſolennitas,

tas, quæ omittitur, accidentalis eſt: ſecus autem, ſi eſſentialis illa ſit. *l. Iulian. 9. §. ſi quis, ff. ad exhib.* Et propterea *in d. l.* 1. dicitur, quod ſi quis unicum habeat filium, velitque exhæredare illum, ſufficit ſi dicat: filius meus exhæres eſto, neque omiſſio nominis proprij vitiat exhęredationem, *cap. tali caſu ſolennitas*, quæ omittitur, ſit ſolemnitas quædam accidentalis, & levis: ſecus ergo eſt, ſi nominatim filius neceſſario exhæredari deberet, quod quidem eſt, quando plures filios quis habet, quia tali caſu nominatio perſonæ videtur ſolennitas quædam eſſentialis; cujus omiſſio vitiat actum, *ut in d. l.* 1. *& ibi Doct.*

REGVLA CLXXXIV.

Lex generaliter loquens generaliter eſt intelligenda, *l. de pretio, 8. ff. de publici. in rem act.*

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi reſtringatur alia lege ſpecialiter loquente. *l. in toto. 80. ff. de reg. jur.* generi enim per ſpeciē derogatur, *l. ſervis urbanis ff. de fundo inſtructō, cum ſimilib.*

REGVLA CLXXXV.

Lex poſitiva ſervanda eſt in foro conſcientiæ, *cap. quo jure. 8. diſt. & notant omnes in c. 1. de conſt.*

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem quādo lex poſitiva diſtingueret inter forum contentioſum, & forum conſcientiæ, & vellet unum ſervari in uno foro, & aliud in alio, *ut eſt text. in cap. tua nos de ſponſal. item fallit* in l. poſitiva injuſta, ut *per Angel. in ſumma. verbo lex. num 4.* Et propterea leges, quæ concedunt uſuras & quæ contrahentibus permittunt ſe invicem decipere, ut eſt text. *in l. cauſa 2. ff. de minor.* &

alias

aliæ hujuſmodi, non habent locum in foro conſcientiæ, ut in regula ſequenti dicetur. Item *fallit*, quando lex poſitiva ſe fundaret ſuper præſumptione: talis enim non eſt ſervanda in foro conſcientiæ, quando veritas eſt in contrarium, *ut per Abbat. in d.c.* 1.*n.*10. *& per Ang. eod. numer.* 4. Et propterea licet hæres non fecerit inventarium, tamen in conſcientia non tenebitur, niſi in quantum hæreditas ſe extendit, quamvis jus aliter vellet, *ut in auth. de hær. & Falcid. notatur*. Item fallit in lege poſitiva pœnali. pœna enim à lege poſitiva impoſita non eſt ſolvenda in foro conſcientię ante condemnationem ejus, *ut per gloſſ. not. in c. fraternitas.* 12. *q*. 2. Poſtremo *fallit*, quando ratio legis ceſſat in foro conſcientiæ, *ut notant Doctor. in l. non dubium. C. de leg. & Ang. in ſua ſumma d. nu.* 4.

RE-

Eſt verum, quod modica injuſtitia non reddit contractum vitioſum, etiamſi ſimus in foro conſcientiæ, per ea, quæ dicta ſunt ſuprà, in Regula. De modis non eſt curandum. Et *Baldus in rubric. Codice de uſuris dicit*, quod omnis obligatio relativa & quilibet contractus bonæ fidei debet habere extrema æquipollentia, & ſubjungit, vel ſaltem quaſi æquipollentia, ad hoc, ut ſubſiſtere poſſit.

REGVLA *CLXXXVII.*

Lites debent celeriter terminari. *l. properandum.* 3. *Codice de judic. capit. finem litibus, de dolo, & contumacia; capit jurgantium, de ſentent. & re judic.* Expedit enim Reipublicæ ſubditos habere locupletes, eoſque non vexari litibus laboribus, & expenſis. §. *ſed major, inſtit. de iis, qui ſunt ſui, vel alien. jur.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando judex plene eſt inſtructus; Judex enim, *ut dicit Abb. in d. cap. jurgantium*, debet accelerare expeditionem, ita tamen, ut juris ordo non perimatur, & veritas non occultetur.

REGVLA CLXXXVIII.

Manifeſta probatione non indigent. *l. ea quidem. C. de accuſ. c. manifeſta 2. q. 1. facitque tritum.* & vulgatum illud: Quod patet expreſſe probare non eſt neceſſe, *ut per Bald conſ. 370. col. 2. vol 3.*

Declaratio.

1. Procedit in manifeſto, id eſt notorio: ſecus autem eſt in manifeſto, id eſt, publico. Multa enim, (& iſta ſunt verba *Mantuæ in c. conquærente. de fil. presb.*) publica ſunt, quæ tamen verè ſemper vera non ſunt,

ſunt, juxta illud: Vanæ voces populi non ſunt exaudiendæ. Populus docendus eſt, non ſequendus. *l. decurionum* 2. *C. de pæn.* Notorium autem eſt quod nulla tergiverſatione celari poteſt, & iſtud; ſicut diximus, examinatione non indiget. 2. *Vel* procedit regulariter; ſecus autem eſt ex abundanti, vel ad cautelam, prout *notatur in d. l. ea quidem.*

REGVLA CLXXXIX.

Maſculinum concipit fœmininũ. *l. 1. ff. de verb. ſig. l. ſi ita ſcriptum ff. de leg: 2. l. qui duos 62. l. ſervis legatis. 81. ff. de leg. 3.*

Declaratio.

Procedit in materia favorabili, vel indifferẽti, *ut in d. l. ſervis legatis*, ubi ſi lego ſervos meos, & ancillas videor legaſſe. ſicut ſi lego omnia animalia bovina, & vaccina intelligun-

Digitized by Google

liguntur legata, ſecus autem in materia odioſa,& ſtricta, & præſertim ſi tractetur de irrationabili odio. *cap odia de reg. jur. in* 6. Et propterea ſi ſtatutum diceret; quod rebelles banniantur cum filijs ſuis, nõ comprehenderentur filiæ; Eſt enim odium irrationabile, quod quis puniatur ex alieno delicto *l. manumiſſis. C. de libe. & eo. liber. notatque Port. in §. ſi quis. inſtit. qui teſt. tut. dari poſſ.*

REGVLA CXC.

Media via eſt eligenda. *§. pen. inſtit. quib. ex cauſ. manumit. non licet. §. cum ex alien. inſtit. de rer. diu.*

Declaratio.

Procedit, quando jus, vel ſententia non poteſt magis adaptari ad unam partem, quam ad aliam, ut in *d. §. cum ex aliena*; ſecus autem ſi jus, vel ſententia adaptari poteſt, quia ſem-

ſemper adaptari debet; alioquin diceretur, & reverá eſſet ſententia ruſticana. *l. Neſennius, 34. ff. de neg. geſt.*

REGVLA CXCI.

Metus vitiat contractum. *l. meum ff. quod met. cau. l. præſes. 5. C. de appell. cap. ad ejus diſtinct. 5.*

Declaratio.

1. Procedit, quando aliquis per metum cogitur qui poteſt cadere in conſtantem virum, ut metus mortis, carceris, ſtupri, ſervitutis, & hujuſmodi: fallit autem, quando metus talis non eſt, vel quando ſua culpa quis incidit in illum. *l. ſi mulier 21. ff. quod met. cau.* 2. *Vel* procedit niſi novus conſenſus interveniat, quia contractus tali caſu ſubſiſtit, ut notat *gl. in d. l. ſi mulier.*

Digitized by Google

REGVLA CXCII.

Metus non reſcindit contractum. *l. ſi mulier.* 21. *ff. quod met. cau. c.* 1. *de except.*

Declaratio.

Procedit, quando in culpa quis incidit in illum. Vel quando metus improbabilis eſt, & vanus. *d. l. ſi mulier. & l. vani timoris non juſta excuſatio eſt,* 184. *ff. de reg. jur.* Vel procedit ipſo jure, ſed ope exceptionis reſcinditur, *ut not. in d. §. 2.*

REGVLA CXCIII.

Minor eſt privilegiatus. *l. 1. & tot. tit ff. de mino. C. de in integ. reſt. per totum.* Subvenitur enim, & reſtituitur minor in venditione, donatione, tranſactione, diviſione, compromiſſo. & hujuſmodi: ſi ei expediat nunquam vendidiſſe, donaſſe tranſegiſſe, diviſiſſe, aut compromiſiſſe.

l. ſi

l. ſi minor. 34. §. minores ff. de minor. Azo in ſumma. titu. C. de in integr. reſtit. min.

Declaratio.

1. Procedit in caſibus à jure expreſſis, & quoad ea, quæ geſta ſunt ab eo in minori ætate, videlicet ante 25. annum completum; Secus autem, ſi major factus ratũ habuerit; vel infra quadriennium non petierit reſtitutionẽ, *ut l. 1. & 2. C. ſi major ſacra hab. & l. ſuper vacuam, C. de tempo. in integr. reſt.* 2. *Vel* procedit, quando minor deceptus eſt in magna quantitate; ſecus autem, ſi in re modica, vel minima deceptus, ſit *arg. l. ſcio. de in integr. reſt.* Quæ autem dicatur res modica, vel minima, id judicis arbitrio, vel arbitrio boni viri relinquitur: Quæ enim indefinita relinquuntur à lege, arbitrio boni viri ſunt definienda, *c. de cauſis, de re jud.*

RE-

REGVLA CXCIV.

Major, & Eccleſia æquiparantur. *c. 1. de in integr. reſt. l fin. C. de ſacroſ. Eccleſ.*

Declaratio.

Procedit in caſibus à jure expreſſis, *ut in d. cap. 1.* ubi ſi in contractu venditionis, vel locationis, Eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt ad inſtar minoris adverſum talem contractum petere reſtitutionem in integrum. Prælatus enim in faciendo, & in acquiſitis, conditionem Eccleſiæ deteriorem facere non poteſt, quamvis aliud ſit in omittendo, & in acquirendis. *cap. placuit. 16. quæſt. 3.* Fallit autem, quia minor præſcriptione temporis ſervatur illæſus Eccleſia autem præſcribit, & præſcribitur contra eam, ut per *Goffred. in ſumma titul. de reſtitution. in integr. cap. 3.*

RE-

REGVLA CXCV.

Modus non curatur, dummodo effectum habeamus. *l. ſi mater. 3. C. de inſtit. & ſubſtit.* Nihil enim refert quid ex æquipollentibus fiat. *d. l. ſi mater & ibi gloſſ. & l. Iul. ait. de cond. & demonſtr.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi modus ſit à lege reſtrictus, & limitatus, argum. *l. cum hi. 8. §. ſi prætor. ff. de tranſact.* 2. Vel procedit, niſi ex variatione modi variaretur effectus, *ut not. in dicta l. ſi mater.*

REGVLA CXCVI.

Mors ſua cuilibet eſt nociva. *cap. mora. de reg. jur. in 6. l. mora. de uſu. cap. decimæ. 16. q. 1.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi juſtè, & ex cauſa, quis fuerit in mora: Juſta enim dila-

tio habet aliquam excuſationem, & liberat debitorem à mora, ut ſupra fuit dictum, regula. Extincta re debita, 2. *Vel* procedit, niſi mora ſit modici temporis: Mora enim modici temporis non conſideratur in jure, *l. ſi debitori.* 22. *ff. de jud.* 3. Vel etiã procedit quando aliquis interpellatus eſt à die, vel ab homine, & habuit poſſibilitatẽ dandi: tunc enim mora eſt ſibi nociva, & ſi res debita periit, quamvis etiam caſu fortuito periiſſet, *ut in dicto cap. decima* Secus autem, quando quis non eſt interpellatus à die, vel ab homine: quia ubi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri, *l. nulla.* 88. *ff. de reg. jur.*

REGULA CXCVII.

Mulier amittit dotem propter adulterium, *c. plerumque de donatione inter virum, & uxorem.* Et ſi occidatur à marito in adulterio depre-

Digitized by Google

deprehenſa, ignoſcitur marito quo ad pœnæ mitigationem, *ut per gloſſ. in cap. inter hæc 33. q. 2. per l. Graccus. C. de adulter.* quamvis de jure canonico, id ei non permittatur, & peccet mortaliter, ut *in d. c. inter hæc, & c. ſeq.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi mulier accuſet maritum, vel ei objiciat de lenocinij crimine, ſicut ſupra fuit dictum in regula accuſat. 2. Vel procedit, niſi eo tempore concubinam retineret vir; quia paria delicta mutua compenſatione tolluntur. *l. viro ff. ſolu. matr. & notat Novel. in ſua pract. crim. n. 8.*

REGVLA CXCVIII.

Multa facta tenent, quæ facienda prohibentur, *l. patre furioſo ff. de iis, qui ſunt ſui, vel alie. 46. jur. l. tutor. 1. 5 ff. de ſponſ l. judex, ff. de jud.*

De-

Declaratio.

Procedit, quando à principio actus non eſt omnino invalidus, *ut in d. l. tutor.* ubi pupillam ſuam non poteſt tutor in uxorem ducere: Si tamen ducat, matrimonium tenet: ſecus autem eſt, quando à principio actus omnino invalidus eſſet, *arg. l. ejus, qui in provincia* 41. *ff. ſi cert. pet. & l. quoties, C qui ſatisd. cog.*

REGVLA CXCIX.

Mutare opinionem quis poteſt, *ca. mutare. de reg. jur. in* 6. *l. nemo poteſt.* 75. *ff. eo.* Quin potius, juxta tritum illud Sapientis eſt mutare propoſitum. Et propterea in *Evang. Io. c.* 11. dicebat. Dominus Jeſus: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Quaſi diceret: Tempore mutato, mutatur ſæpe voluntas.

Declaratio.

1. Procedit, niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, ut in contractibus ſententia, matrimonio, & hujuſmodi, *l. ſicut ab initio. C. de act. & obl. 2. Vel* procedit niſi mutetur in alterius præjudicium & damnum, ut in d. c. mutare, & *in d. l. nemo. de reg. jur.*

REGVLA CC.

Naturalia firma ſunt, & ſolida; neque tolli, aut mutari poſſunt, §. *ſed naturalia quidem inſt. de jur. natur. gent. & civ. c. 103. diſt. cum ſimil.*

Declaratio.

1. Procedit in ijs; quæ ſunt naturalia de jure naturali, & divino; Secus autem in ijs, quæ ſunt naturalia de jure poſitivo, ut naturalia contractus, & hujuſmodi, qui tolli poſſunt ex conventione partium, *l. in emp-*

tio-

Digitized by Google

ptione. C. de pact. 2. Vel procedit quoad eſſentiam, & ſui totalitatem: quo autem ad effectus extrinſecos, & in quibuſdam, jus naturale bene tolli poteſt, ut ſupra fuit dictum in regula, civilis obligatio civilia jura corrumpere poteſt, ſed naturalia non.

REGVLA CCI.

Nec ratio, nec tempus curari debet, dum modo effectum habeamus nec aliud conſiderat lex *l. nomen filiarum, 164. §. habere. ff. de verb. ſign.*

Declaratio.

Procedit, niſi tempus ſit limitatum à lege, tunc enim licet tempus non ſit de ſubſtantia actus, eſt tamẽ de forma, qua non ſervata actus dicitur nullus, *l. cum hi. 18. §. ſi prator ff de transact.* Et propterea *in c. cum quidam. de temp. ord. privatur.* Epiſcopus poteſtate ordines conferen-

rendi, quia die quo non debuit, ordines celebravit. Qui enim facit, quod non debet, eidem obvenit, quod non credit. *c. niſi de offic. deleg.* Et ſtultus in culpa, ſapiens in pœna fiet. *d. c. niſi, & ibi Bald. n. 2.*

REGVLA CCII.

Neceſſitas nulli legi eſt ſubjecta. *l. uni. ff. de offic. conſul. c ſicut. de conſec. diſt. 1. Neceſſitate enim urgente* multa licent, quæ alias non licerent *c. diſcipulos, de conſecr. diſt. 5.*

Declaratio.

Procedit, quando neceſſitas juſta eſt, & gravis, ut *in d. c. diſcipulos, ubi* dicitur; Diſcipulos, cum per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerũt, ſecus autem eſt, quando neceſſitas non eſt talis, ut notatur *in c. quod nõ eſt, de re. g. jur. l. aliquando. ff. de offic. procons.*

RE-

REGVLA CCIII.

Neceſſitas non habet legem, *l. aliquando, 5. ff. de offic. proconſ. c. ſi quis propter neceſſitatem de fur. cum ſuis concor. ut in reg. ſuperiori.*

Declaratio.

1. Procedit, quando neceſſitas eſt extrema, vel adeo gravis, quæ judicio boni viri ad id ſufficiat; Secus autem ſi talis non eſt, *ut per Navarr. in Manual. cap.* 17. *numero nono.* 2. *Vel* procedit, quando neceſſitas eſt inevitabilis, ut *in cap. quia te.* 50. *d.* ubi quidam Epiſcopus inter anguſtias & jacula Saracenorum poſitus ut periculum evitaret, quoſdam interfecit ex illis, quæritur, utrum ſit irregularis, reſpondet ſummus Pontifex, quod non, quia neceſſitate inevitabili hoc fecit; ſecus ergo ſi talis non eſt. Sic Sacerdos Miſſam dicens aggreſſorem ſibi vim inferentem occi-

Digitized by Google

occidere poteſt, & Miſſam abſque confeſſione perficere, ob neceſſitatem inevitabilem. *Gail. lib. 2. obſ. 110 n. 12.*

REGULA CCIV.

Negligentia unius alteri nocere non debet, *l. iniquiſſimum, 5. ff. de juris, & fact. igno. l. non debet, 74. ff. de reg. jur.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; *fallit* autem quando acquiſitionis actus fundatus eſt in eo, qui negligit, ut *notat Bald. in l. generali. n. 8. C. de Episc. & cler. & facit text. in l. 1. & ibi Doctor. C. qui admitti. & l. contra juris. 28. § ſi filius, ff. de pact.* ubi negligentia filij non agnoſcentis bonorum poſſeſſionem intra tempus à lege ſtatutum, & ſibi, & parti nocet.
2. *Vel* procedit in acquiſitis; ſecus autem eſt in acquirendis, *c. placuit 16. q. 3.*

REGVLA CCV.

Nemo dat, quod non habet. Vel, Nemo plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſe habet, *l. nemo poteſt, ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit; de per ſe; ſecus autem auctoritate legis, ut patet in judice, qui dominium in alium per ſententiam transfert; quod tamen ipſe non habet, *l. 2. ff. ſi noxa cau. aga.*

REGVLA CCVI.

Nemo præſumitur fraudare eos, qui ſciunt, & conſentiunt. *l. nemo, ff. de reg. jur.* Scienti enim, & conſentienti non fit injuria, neq; dolus, *c. ſcienti. de reg. jur. in 6.*

Declaratio.

Procedit, quando ſciens, & conſentiens libere, & ſponte conſentit

ſecus autem, quando neceſſitate impulſus aliquis conſenſum præſtat; in neceſſitate enim nemo liberalis dicitur, *l. rem legatam.* 18. *ff. de adimen. leg.* Et propterea ille, qui accepit ad uſuram, quamvis in illam conſenſerit, præſumendum eſt tamen, quod neceſſitate oppreſſus id fecerit. Unde uſurarius juſtè ſe tueri, & excuſare non poteſt; ſed uſuras extortas omnino reſtituere debet, *c. quoniam de uſur.*

REGVLA CCVII.

Nemo præſumitur immemor ſalutis ſuæ *l. fin. C. ad l. Iuliam tepe.*

Declaratio.

Procedit in dubio; ſecus autem eſt, quando contrarium conſtaret, *ut in d. l. fin. ibi.* Et licet neminem juſjurandum contemnendo arbitremur immemorem ſalutis ſuæ; ſi tamen præhabita ſacramenta negligere

ligere quis auſus fuerit, quadrupli pœna feriatur, &c.

REGVLA CCVIII.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari, *ca. nemo poteſt de reg. jur. in* 6. *l. impoſſibilium, nulla eſt obligatio*. 185. *ff. de reg. jur.* Unde ab antiquis tales dantur verſus.

Ultra poſſe meum non lex me
 juſta coegit,
Nec putat eſſe reum qui totum
 poſſe peregit.

Et propterea ſi in contractu apponatur conditio impoſſibilis, talis conditio vitiat ipſo jure contractũ, ut notat *gl. in d. c. nemo, facitque text. in l. ſi ſtipuler. de verb. obl.*

Declaratio.

Procedit, quando quod promiſſum eſt, omnino impoſſibile exiſtit *ut in d. l ſi ſtipuler*, ubi ſi dare promiſi, quod dari impoſſibile eſt; vel face-

cere, quod impoſſibile eſt fieri, ut cœlum aſcendere, vel digito tangere, non tenet promiſſio; ſecus autem ſi hujuſmodi promiſſio non ſit, ut *per Doct. in d. l. ſi ſtipuler.* Verum ſi tractetur de reſtitutione, & ſimus in foro conſcientiæ, dicitur reſtituere non poſſe, & per conſequens non teneri; & non ſolum qui eſt in extrema neceſſitate; & nullo modo poteſt; ſed etiam qui commodè non poteſt, ut *per Nav. in ſuo Man. cap. 17. num. 56. & facit text. in l. nepos proculo* 125. *ff. de ver. ſignif.* Quod autem dicitur impoſſibilis conditio appoſita in contractu vitiat contractum, procedit quidem ſicut dicitur in ipſo contractu; ſed in teſtamentis, & in matrimonio ob ipſorum favorem habetur pro non adjecta, *ut in cap. ult. de cond. appo. & notat gl. in d. c. nemo.*

REGVLA CCIX.

Nemo tenetur cum ſuo damno alteri ſubvenire, *l. ſervandorum, ff. de præſcr. verb.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; fallit autem, ſi tractetur de publica utilitate, argu. *cap. ſcias* 7. *q.* 1. 2. *Vel* procedit de jure civili: ſecus autem eſt de jure canonico, & divino: unusquisque enim ſecundum poſſibilitatem tenetur, & debet proximo ſubvenire, juxta illud: Paſce fame morientem: Quisquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti. *c. paſce* 86 *diſt.* Et propterea Dominus, & Salvator noſter in Evang. *Matth. cap.* 25. ſub ſimilitudine illarum quinque Virginum, quæ oleum ſecum nō ſumpſerant in vaſis ſuis, Chriſtianis illis, qui opera miſericordiæ facere contempſerunt, in diem judicij ſe di-

dicturum minatur: Amen, Amen dico vobis, neſcio vos.

REGULA CCX.

Nemo tenetur ex conſilio alteri præſtito, *l. 2. §. fin. ff. man. §. mandatum, inſt. demand.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi conſilium fraudulentum fuerit, *l. quod ſi cum ſcires, 8. ff. de dolo ma. ibi*; Quod ſi cum ſcires Titium facultatibus labi, tui lucri gratia, affirmaſti mihi idoneum eſſe meritò adverſus te dolo judicium dabitur. 2. *Vel* procedit, niſi pro delicto perpetrando aliquis conſilium dederit, *l. is, qui opem 24. ff. de furt.* Agentes enim, & conſentientes pari pœna puniuntur, novemque modis quis dicitur conſentire, ſcilicet jubendo, conſulendo, laudando, &c. De quibus ſupra, regula eadem, Agentes,

REGVLA CCXI.

Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat, *l. ſi mater.* C. *de inſtit.* 3. *l. Iulianus.* 45. *ff. de cond. & demon.*

Declaratio.

Procedit, in non deſiderantibus certam formam: Secus autem eſt in illis caſibus, qui certam formam deſiderant, arg. *l. cum hi.* 8. *§. ſi prætor. ff. de tranſact.*

REGVLA CCXII.

Nihil eſt tam contrarium conſenſui, quam error. *l. ſi per errorem,* 15. *ff. de juriſd. omn. jud.*

Declaratio.

Procedit, in errore excuſabili, *ut in d. l. ſi per errorem*, ubi dicitur, ſi per errorem alius pro alio prætor à litigantibus aditus fuit, nihil valet, quod actum eſt coram eo. Secus vero

ro eſt, quando error inexcuſabilis eſt, *ut in l. eum, qui 18. §. injuria. ff. de inju.* ubi ſi quis putans me Lucium Titium eſſe, cum ſim Cajus Seius, injuriam mihi fecit, injuriarum actionem habeo; quia talis error inexcuſabilis eſt.

REGULA CCXIII.

Nihil actum dicitur, quoties aliquid ſupereſt agendum, *l. fin. in fine; C. de his quib. ut indi.*

Declaratio.

Procedit, quando illud, quod ſupereſt, eſſentiale eſt, & ſubſtantiale: Secus autem ſi accidentale ſit, & parvi momenti. Sicut enim parvitas rei in omni materia, ſemper excuſat, & non conſideratur, *l. ſcio. 4. de in integ. reſt.* ſic levis ſolennitas non habet actum vitiare, quando maxime accidentalis exiſtit. *l. 1. ff. de liber. & poſth.*

Digitized by Google

REGVLA CCXIV.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. *l. non debet, ff. de reg. jur. c. tua nos de eo, qui cogn. conſang. uxor. ſua.*

Declaratio.

Procedit, quando quis in culpa non fuit, *ut in d. c. tua nos*, ubi dicitur Qui cum ſorore, vel alia conſanguinea legitimæ conjugis fornicatus eſt, non poteſt exinde ab uxore exigere debitum, requiſitus tamen, ſolvere poteſt, & debet; Cum affinitas poſt matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps nō exiſtit. Secus autem eſt, quando aliquis in culpa fuit, ut colligitur à contrario ſenſu, *ex d. cap. tua nos.*

REGVLA CCXV.

Non dimittitur peccatum, niſi

prius

prius reſtituatur ablatum, *cap. peccatum, de reg. jur. in 6.*

Declaratio.

1. Procedit, quando ſubtractor habet facultatem reſtituendi: ſi autẽ eam non habeat quia inops eſt: ſi habeat propoſitum reſtituendi, cum pervenerit ad pinguiorem fortunam peccatum ei remittitur, ut *not. gl. in d. c. peccatum.* 2. *Vel* procedit, niſi is, cui facienda eſt reſtitutio, liberaliter remitteret, & donaret: quia ſatisfactum intelligitur qualitercũque ſatisfiat. *l, item liberatus in princ. ff. quib. mo. pig. vel hyp. ſolvatur.*

REGVLA CCXVI.

Non entium nullæ ſunt qualitates, *l. ejus, 41. quin in provincia. ff. ſi cert. pet.*

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit, in non ente, quod non habet aliquem effectum, & eſt penitus nullum. 2. *Vel* procedit, niſi non ens à lege habeatur pro ente, ut patet in poſthumo, qui hodie poteſt hæres creari, & inſtitui, ex quo enim tractatur de ſuo commodo, poſthumus pro jam nato habetur, *l. 7. qui in utero. ff. de ſtat. hom.*

REGVLA CCXVII.

Non eſt ſine culpa, qui rei ſe immiſcet, quæ ad eum non pertinet, *cap. non eſt de regul. jur. in 6. c. tua. de homic. cap. clerico. 50. diſt.*

Declaratio.

Procedit, quando ſciens, vel ſcire debens, & mala fide, ſe immiſcet, ut *in d. c. tua*, ubi cum quidam monachus chirurgicus alicui infirmo dediſſet medicinam juxta artem chirurgicam

rurgicam, & infirmus eſſet mortuus monachus irregularitatem incurriſſe deciditur, quia immiſcuit ſe actui, non convenienti ſuo ſtatui: cum ſciret, vel ſcire deberet, quod ars chirurgica clericis prohibita eſt, ut *notant gl. in d. c. non eſt.* Secus autem quando ignoranter, & bona fide, rei ad eum non pertinenti ſe immiſcuit. Ignorantia enim, & bona fides excuſant. *l. generali.* 3. *C. de tabell lib.* 10.

REGVLA CCXVIII.

Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit. *cap. non licet de reg. jur. in* 6. *cap.* 2. 4. *quæſt.* 4. *ibi Accuſatores*, & accuſati æqua audiantur ratione.

Declaratio.

Procedit regulariter; Favorabilior eſt tamen reus, quam actor,

quia majores habet dilationes. *l. ultim. ff. de fer.* & magis punitur contumacia actoris, quam rei ut *notat. gl. in d. c. non licet.*

REGVLA CCXIX.

Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, *c. non præſtat. de reg. jur. in ſexto. c. verum. 31. quæſt. 2. ibi:* Titius contraxit matrimonium cum Berta conſanguinea ſua, obſtante impedimento, poſtea contraxit cum alia, in qua non erat impedimentum utrum valeat iſtud ſecundum matrimonium, quæritur: & reſpondetur, quod ſic, neque primum matrimonium obſtat, quia fuit nullum, & de jure non eſt ſortitum effectum.

Declaratio.

Procedit, niſi in pœnam aliquibus aliquid prohibeatur. Unde maleficia, licet effectum non ſortiantur

à jure

Digitized by Google

à jure præſtant tamen impedimentum promovendis, & interdum matrimonio contrahendo, *cap.* 1. *&* 2. 50. *diſt. & notat gl. in d. c. non præſtat.*

REGVLA CCXX.

Non valenti agere non currit præſcriptio, *l.* 1. *& ibi Doct. C. qui admitti arg. l. abſentia.* 140. *ff. de reg. juris.* Et propterea Eccleſiæ non currit præſcriptio, quando nullum habet prælatum, vel habet inutilem ad agendum, ut quia excommunicatus ſuſpenſus, vel captivus eſt: *quia diverſitatem, de conceſ. præb.* quamvis ſecus eſſet, ſi prælatum, & non inutilem haberet, quia & ipſi Eccleſiæ in rebus immobilibus præſcriptio currit quadraginta annorum, *c. de quarta. de præſcrip.* Pupillo ſimiliter, durante pupillari ætate, præſcriptio non currit, *l. ſi cui* 3. *C. de præſcrip.* 30. *annorum.*

Digitized by Google

Sic tempore hoſtilitatis, & peſtilentiæ, quando jus reddi non poteſt vel quando aliquis fugit ab aliquo loco ex timore, & non potuit agere, præſcriptiò non currit, neque nocet, ut notat Bart. *in l. naturaliter, de uſucap. & Angelus in ſumma, verbo, Præſcriptio. num. 31.*

Declaratio.

Procedit, niſi impedimentum illius, qui non valet agere, continuum eſſet. Vel niſi culpa præceſſerit, vel, niſi per meipſum poſſim impedimentum auferre, *ut per Doct. in d. l. 1.*

REGVLA CCXXI.

Obligatio naturalis tantum, vel civilis tantum non producit actionem. *l. jurisgentium, 7. ff. de pact. l. ſi unus 27. §. pactus. ff. eod.*

De-

Declaratio.

1. Procedit, de jure civili: ſecus autem eſt de jure canonico, *c. 1. de pact. c. juramenti, 22. q 5. 2. Vel* quamvis obligatio naturalis ſola non ſufficiat ad producendam actionem: ſufficit tamen ad jam productam conſervandam; ſicut ex ſola civili non conceditur actio, attamen jam enata conſervatur, ut *per Mynſing. in §. item ſi inſt de except. num. 5.*

REGVLA CCXXII.

Oculis magis, quam auribus credendum eſt; *§ fin. inſt. de gradi. cogn. gl. in l. ſumma. S. idem Labeo. 2. ff. de aqua pluvia. arc.* facitque vulgatum illud. *Certior aure arbiter eſt oculus.*

Declaratio.

1. Procedit in Teſte; Teſtis enim magis probat, quando dicit: Scio,

Digitized by Google

quia vidi, quam dicendo: Scio, quia audivi à multis, quod verberavit talem, & hujuſmodi. Quinimo teſtimonium de auditu non eſt propriè teſtimonium, niſi in materia auditui ſubjecta, ut notat gloſſ. *in d. §. idem Labeo, & facit text. in c. teſtes. 3. q. 9.* 2. *Vel* procedit in pure naturalibus, & in ijs, quæ ſubjecta ſunt ſenſibus: ſed in ſupernaturalibus, & in ijs, quæ ſunt fidei, auribus magis, quam oculis credendum eſt. Debemus enim certiores eſſe, quod vera ſint ea, quæ de rebus fidei audimus, aut legimus, quam ſi ipſamet oculis videremus proprijs. Auditus enim in hoc nunquam decipi poteſt, ſed viſus aliquando ſic, ut tradunt Theologi *in lib 3. Sententiarum diſt.* 23.

REGVLA CCXXIII.

Odia ſunt reſtringenda, & favores convenit ampliari. *cap. odia. de regul. jur.*

Digitized by Google

jur. in ſexto. cap. quadam lex. §. quod ſcripſi. 35. quæſt. c. 3. cap. tua. de decim.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid eſt omnino odioſum, *ut in d. c. tua. ibi:* Decimæ alicujus loci fuerunt laico conceſſæ in feudum; erant aliquæ terræ ſteriles, quæ poſtea fuerunt redactæ ad agriculturam, & ſic fuerunt facta novalia: Laicus volebat percipere decimas in iſtis novalibus & deciditur, quod non poteſt, ſed ſolum percipiet decimas in terris, quæ erant arabiles tẽpore infeudationis, non autem in terris de novo redactis ad agriculturam, quia iſtud privilegium eſt reſtringendum, cum ſit odioſum, omnino. Secus autem eſt, quando aliquid pro una parte eſt odioſum, pro altera autẽ favorabile, quia tũc reſtringi nõ debet, ſed po-

Digitized by Google

potius ampliari. Exemplum eſt *in c. ſi quis ſuadent ei. 17. quæſt. 4.* Non ſolum enim manus violentas in clericum inferens, ut dicit ibi text. excommunicatus eſt: ſed etiam ratam habens percuſſionem, & non obſtans, cum commodè poſſit; *ut per Navarr. in Manual. cap. 24. numer. 20.*

REGVLA CCXXVI.

Officia promiſcuis rerum actibus perturbari non debent: *c. conſulta dualia.* 23. *C. de teſtament. cap. novit. de jud. cap. nullus de paroch.* Non æque enim convenit, quod quis ponat falcem in meſſem alienam. *l. fin. ff. de jurisd. omn. Iud.* Indecorumque eſt, ſi unum membrum velit alterius membri officio fungi. *cap.* 189. *diſt.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando officia perturbantur à ſubditis, ut *in d. cap. nullus, ubi* Epiſcopus parochum alterius ſine ipſius licentia ordinare non poteſt, nec eum aliter judicare, niſi eo domicilium tranſtulerit: Secus autem eſt, ſi ex cauſa à Principe, vel à lege perturbentur. *arg. c. venientes de jurejur. & l. principes.* 31. *ff. de legi. facitque text. in c. cum P. tabellio. de fid. inſtrum.*

REGVLA CCXXV.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. *l. ſi communis ſervus §. quod vero. ff de adul. l. videlicet. ff. ex quib. cau. majo. cum ſimil.*

Declaratio.

Procedit, quando damnum notabile, & magnum eſt; ſecus autem ſi parvum damnum exiſtat: quia parvitas

tas rei attendi, & conſiderari non debet: quinimo parum pro nihilo reputatur. *l. ſcio. de in intergr. reſtit. cum ſimilib.*

REGVLA CCXXVI.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. *l. ſi communis ſervus. §. quod vero: ff. de adul. cum ſim. ut in regula ſuperiori.*

Declaratio.

Procedit regulariter, *fallit* autem quando aliquis eſt in dolo, vel in lata culpa, quæ dolo æquiparatur. *l. quod 32 nerva. ff. depo.* Et propterea depoſitarius, qui non adhibuit, eam diligentiam in re depoſita, quam adhibuit in ſua, tenetur ad æſtimationem rei depoſitæ amiſſæ, non ſecus, ac ſi in dolo fuiſſet, ut in *dicta leg. quod nerva.* verum ſi res ſit amiſſa ob culpam levem, vel leviſſimam depoſitarij ipſe non tenetur ad

ad æſtimationem rei, ſi depoſitum actum ſit in gratiam deponentis, & nullam utilitatem ex eo depoſito habet: ſecus autem ſi factum, ſit in gratiam depoſitarii, & utilitatem conſequatur, quia teneretur de culpa levi, vel leviſſima, *ut per Viu. in comm. opin. opin* 70.

REGVLA CCXXVII.

Omnis regula patitur exceptionem, *l. omnis definitio.* 202. *ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit in illis Regulis, quæ ſub eo titulo poſitæ ſunt, & in multis alijs, prout paſſim videre eſt in hoc Opuſculo noſtro: Secus autem eſt in omnibus. Et propterea dicitur in dicta lege, omnis definitio. Parum eſt enim, &c. Quædam enim ſunt Regulæ, quæ exceptiones non patiuntur, ut illa: Fæminæ bonæ raræ ſunt, ſed malæ multæ. Et illa:

illa: Incivile eſt de lege judicare, niſi totâ perſpecta. Atque illa: Allegare inconveniens non eſt ſolvere legem. Ac illa: Sufficit ſi in paucis amici laboribus conſulamus. Nec non illa: De liquido ad non liquidum non fit compenſatio. Et: Impubes teſtari non poteſt, ut ſuis vulga. jur. cum multis alijs, de quibus *per gloſſ. in d. l. omnis defin.*

REGVLA CCXXVIII.

Omiſſio formæ actum vitiat quantumvis pium. *l. cum hi.* 8. §. *ſi prætor. ff. de tranſact.*

Declaratio.

Procedit, quando omittitur forma eſſentialis, & neceſſaria, *ut in d.* §. *ſi prætor.* ubi dicitur: Non tenet decretum prætoris, interpoſito ex abrupto, id eſt, non adhibita cauſæ cognitione, quæ eſt de forma, & ſubſtantia decreti: ſecus autem eſt, ſi actus

actus poſſit ſubſiſtere ſine illa forma, quia videtur forma accidentalis cujus omiſſio non vitiat actum. *l.* 1. *ff. de liber. & poſthum.*

REGULA CCXXIX.

Omnis receſſus à jure communi eſt odioſus, & ideo reſtringendus. *cap.* 1. *&* 2. *de fil. bresbyt. in* 6. *cum ſimil.* Et propterea ſtatuta omnia municipalia, & privilegia cum recedant à jure communi, reſtringi ſemper oportet, & ſtrinctiſſime ſunt intelligenda, ut *per Abbat. in ſuis conſ. conſ.* 1.

Declaratio.

Procedit, niſi ſit privilegium tangens jura concedentium, quia ſemper latè interpretandum eſt, ampliarique oportet, *ut per Doctor. in d. c.* 1.

RE-

Digitized by Google

REGVLA CCXXX.

Pactum nudum non producit actionem, *l. jurisgentium. 7. §. ſed cum nulla. ff. de pact.*

Declaratio.

Procedit de jure civili, ſed de jure canonico, & in foro conſcientiæ pactum obligat, quantumvis nudum: cum Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolennem. *cap. juramenti. 22. q. 5. c. 1. & ibi Doct. de pact. & colligitur ex Divo Thoma 2. 2. q. 11.*

REGVLA CCXXXI.

Pacta ſunt ſervanda. *l. jurisgent. 7. §. prætor ait. ff. de pact. c. qualiter. eod. tit.*

Declaratio.

Procedit, niſi ſint contra leges, & bonos mores; Pacta enim, quæ con-

Digitized by Google

tra leges fiunt, nullam vim habere poſſunt. *l. pacta, quæ contra 6. C. de pact. l. non dubium. 5. C. de leg.* Vel procedit, niſi ex juſta, & ſuperveniente cauſa reſcindantur. *arg. l. qui jurato. 16. ff. qui ſatis. cog.*

REGVLA CCXXXII.

Papa poteſt omnia. Vel, Papa habet plenitudinem poteſtatis. *c. propoſuit de conc. præb. c. cuncta per mundum. 9. q. 3. cum ſi.* Ei enim *Matth. c. 16.* dictum eſt à Domino ad Petrum: Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cœlis.

Declaratio.

Procedit in ijs, quę ſunt juris ſimpliciter poſitivi: ſed in ijs, quæ ſunt juris naturalis, & Divini, Summus Pontifex nullam poteſtatem habet, niſi interpretandi, ac declarandi, *c.*

ſunt

ſunt quidam. 25. *q*. 1. Quinimo contra jus poſitivum Papa diſpenſare non poteſt, quando ex illa diſpenſatione decoloraretur, & etiam deſtrueretur ſtatus univerſalis Eccleſiæ, ut puta ſi permitteret, ac diſpenſaret, quod omnes clerici poſſent uxores ducere, ut per *Doct. in cap. primo de conſtit. & in dicto c. ſunt quidam.* Et propterea *Abbas in cap. à nobis, de ſentent. excomm. num.* 3. dicit quod Papa poteſt omnia, clave tamen ſemper directa, & illa auctoritas, quodcunque ligaveris; &c. intelligitur, inquit, dummodo juſte liget.

REGULA CCXXXIII.

Par in parem non habet imperium. *l. ille, à quo*. 13. §. *tempeſtivam. ff. ad Treſb.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi par ſe ſubjiciat juris

riſdictioni alterius, paris vel etiam minoris, *l. eſt receptum*, 14. *ff. de juriſdict. omn. jud. & notat Gloſſ. in d. §. tempeſtivum.* 2. *Vel* procedit, niſi tractetur de publica ſalute, & utilitate; quia tali caſu par in parem poteſtatem habet. Et propterea, licet Papa à nemine judicari poſſit, quia parem non habet in terris. *cap. ſi Papa.* 40. *diſt. fallit* tamen, ſi de crimine hæreſis tractaretur, *ut notat gloſſ. in d. capit. ſi Papa, & facit text. in c. ſi qui Presbyteri.* 81. *diſt.*

REGVLA CCXXXIV.

Paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur. *l. viro ff. ſolut. matrimon. l. ſi duo.* 36. *ff. de dolo.*

Declaratio.

Procedit, quando partis etiam terminorum adeſt, *ut in d. l. viro.* ubi dicitur, quod ſi maritus accuſet uxorem de adulterio, ad effectum, ut

O do-

dotem lucretur, & illa è contra objiciat ei lenocinij crimen, iſta paria delicta hujuſmodi compenſatione diſſolvuntur, & vir non lucrabitur dotem. Secus autem eſt, quando terminorum paritas non adeſt: Quia varietas perſonarum varium jus quoque facit, *l. pen. C. de temp. in integ. reſt.* Et propterea *Sot. lib. 4. de juſt. & jur. quæſt. 6. art. 3.* dicit, quod ego in fama læſus, alteri famam reſtituere non teneor; ſi ille mihi meam reſtituere non vult; quando ambæ ſumus perſonæ privatæ; ea ratione, quia paria delicta, &c. ſecus ergo foret, ſi ambæ nõ eſſemus perſonæ privatæ, quia varietas perſonarum varium jus ſemper facit. *d. l. penult.*

REGVLA CCXXXV.

Paria ſunt aliquid non fieri, vel illegitime fieri, *l. quoties. C. qui ſatisd. cog.*

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi illud, quod illegitime ſit, videlicet contra leges, vel ſtatuta, ex conſuetudine juſta, & rationabili ſubſiſtat. *arg. §. ex non ſcripto. inſtit. de jur. nat. gen. & civ.*

REGVLA CCXXXVI.

Pater non poteſt præjudicare filio, *l. cere filiorum. 10. ff. de tranſact. l. non debet 74. ff. de regul. jur.*

Declaratio.

Procedit in acquiſitis: ſecus autem eſt in acquirendis: Sicut enim Prælatus præjudicat Eccleſiæ, quãdo agitur de lucro acquirendo. *c. placuit. 16. q. 3.* ſic pater præjudicat filio, ut ſupra fuit dictum in Regula. Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA CCXXXVII.

Paupertas prodeſt. *l. ſi quis ad declinandum.* 49 *§ ſi autem. & ibi glo. C. de epiſc. & cle. §. ſed, & propter paupertatem. inſt. de excu. tut.*

Declaratio.

1. Procedit in caſibus expreſſis à jure *ut in d. §. ſed, & propter,* i. dicitur, quod pauperes excuſantur à munere publico, & à tutela, vel cura; ſecus autem in omnibus caſibus. 2. *Vel* regulariter, & in caſibus à jure expreſſis paupertas prodeſt, ſed ut dicit *Cinus in d. l. ſi quis* ad declinandum à tali prodeſſe libera nos Domine.

REGVLA CCXXXVIII.

Peccati venia non datur, niſi correcto. *c. peccati venia. de regul. jur. in d. cap. legatur, 24. quæſt. 2.*

Decla-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit in venia culpæ: ſecus autem eſt in venia pœnæ. Propter ſcãdalum enim vitandum aliquando pœnæ venia etiam non correcto datur, id eſt, relinquuntur peccata impunita, *ut per gloſſ. in dicto cap. peccati venia*. Et propterea *in cap. denique 4. diſt. cum laici*, & ſæculares diebus Dominicis Quadrageſimæ cibos carnium appeterent, nec tali conſuetudine poſſent averti, cum venia, inquit text. ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne fortè pejores exiſtant, ſi tali conſuetudine prohibeãtur. Qui enim multum emungit, elicit ſanguinem, &c. *ubi gloſſ. ſuper illo verbo.* venia, intelligas, inquit, de venia pœnæ non de venia culpæ toleratur enim crimen tale propter periculum ſchiſmatis, vel ſcandali. Unde non eſt dicẽdum, quod ignoſcatur eis, licet non puniat eos pro-

pter multitudinem, vel ſcandalum. *Hæc gloſſ. in d. c. denique.*

REGVLA CCXXXIX.

Plus diviti, quam pauperi creditur. §. *fin. inſt. de ſuſpect. tut.*

Declaratio.

Procedit, cæteris paribus: *fallit* autem, ſi dives habeat aliam præſumptionem contra, ut puta, ſi ſit cognatus illius, pro quo, vel contra quã teſtificatur: quia tali caſu plus pauperi extraneo, quam diviti tali creditur: Præſumptio enim tollitur præſumptione. *l. divus. ff. de in inte. reſtit.*

REGVLA CCXL.

Plus, & minus non faciunt rem differre ſpecie. *l. fin. ff. de fundo inſtruct. & inſtrum. leg.*

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando differunt accidentaliter, *ut in d. l. fin. ubi dicitur:* Si navem cum inſtrumento emiſti, non debet tibi præſtari ſcapha navis quia cum in mediocritate, non in ſpecie, ab ea differat, ſcapha navis non eſt inſtrumentum navis: ſecus autem eſt, quando plus, & minus differunt *eſſentialiter, ut not. in d. l. fin.*

REGVLA CCXLI.

Pœna debet commenſurari ſuo delicto, *c. non afferamus.* 24. *q.* 1. *l. ſancimus.* 22. C. *de pœn.* Ubi enim magis delictum, ibi major pœna requiritur. d. c. non afferamus, & ibi not. glo.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen in illis caſib. in quibus homines

mines proniores ſunt ad peccandum magis à lege puniuntur, quamvis minus peccent, ut ſic retrahantur à tali facinore. Exemplum eſt in fornicatione notoria, Licet enim multa crimina graviora illa ſint, quia tamen facilius, & fœdius delinquitur in hoc crimine, quam in alijs; ideo major pœna à jure ſtatuitur, ut *not. gloſſ. per illum tex. in c. admonere.* 33. *q.* 2.

REGVLA CCXLII.

Pœna non debet extendi ultra ſuum caſum. *c. pœna, de pœn. diſtinction.* 1.

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio idem etiam ſuadeat. Unde pœna ob uxoricidium extenditur etiam ad matricidium, & pœna impoſita ei, qui ſervum alienum corrupit, extenditur etiam ad eum, qui filiumfa-

ſamilias corrupit, cum inter eos eadem militat ratio. *arg. l. illud. 32. ff. ad l. Aquil.*

REGVLA CCXLIII.

Pœna tenet ſuos actores. *l. ſancimus, 22. C. de pœn. §. 1. inſt. de nox. act. l. iniquum eſt enim quod factum alienum alij damnoſum ſit, ut notat glo. in d. §. 1. facitque illud Ezech. cap. 18.* Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij.

Declaratio.

Procedit in temporalibus, vel corporalibus, pœnis: *Fallit* autem in dignitatibus, & ex cauſa. Et propterea filij Presbyterorum ad ſacros Ordines promoveri non poſſunt, neque ullam prælationem habere, quia licet in culpa non ſint, propter dignitatem tamen, & excellentiam clericalem, quæ turpibus, & infami-

bus

ſcriptio longiſſimi temporis. Sed jus canonicum habet reſpectum non ſolum ad bonum commune, ſed etiam ad ſalutem animarum: Unde cum poſſidens malâ fide continuè ſit in peccato mortali, ideo noluit ut poſſeſſor malæ fidei ullo tempore præſcribere poſſit. Et iſtud jus canonicum, quia ſummus in materia peccati, ſervatur, & habet locum non ſolum in foro Eccleſiaſtico, ſed etiam in foro ſæculari, ut ſupra fuit dictum in Regula quarta: & notatur *in dicto §. poſſeſſor.* 2. *Vel* procedit regulariter: ſed præſcriptiones longiſſimi temporis, quæ procedunt ex ſola negligentia non petentis, & non ex facto poſſidentis præſcribuntur cum mala fide, ut puta, debeo tibi decem ſcuta ex aliquo contractu, tu non petis illa per ſpatium 40. annorum, iſta præſcriptio currit malâ fide, licet ſciam me eſſe debitorem tuum; ideo ſi poſtea

ſa-

bus perſonis committi non debet, & propter deteſtationem criminis paterni, quod aliquando deteſtamur in filijs, & punimus temporaliter, repelluntur à ſacerdotio & à quacunque dignitate Eccleſiaſtica. *c.1.& ibi Doct. de fil. Presb.*

REGVLA CCLXIV.

Poſſeſſor malæ fidei, ullo tempore non præſcribit. *c. poſſeſſor. de reg. jur. in 6. c. ſi virgo. 34. q. 2. cum ſim.*

Declaratio.

1. Procedit de jure canonico: ſecùs autem eſt de jure vicili; eo namque jure præſcribitur res longiſſimo tẽpore, & cum mala fide. *l. cum notiſſimi. C. de præſcriptio. 30. vel* 40 *annorum.* Cum enim jus civile non habeat reſpectum ad ſalutem animarum, ſed ſolum ad bonum commune; ideo cũ mala fide procedit præſcri-

facias me convenire, potero me tueri præſcriptione longiſſimi temporis, quia iſta præſcriptio eſt ex ſola negligentia tui creditoris: de qua *in cap. fin. de præſcript. in antiq. & notatur in principio, d. §. poſſeſſor malæ fidei.*

REGVLA CCXLV.

Poſteriora derogant prioribus *§. poſteriore. inſtit. quib. mod. teſtam. infir. l. non eſt novum. 26. ff. de legi.*

Declaratio.

1. Procedit in teſtamentis, in legibus, & hujuſmodi: quia poſteriore teſtamento facto tollitur, & rumpitur primum. *d. §. poſteriore* ſicut per leges poſteriores, ſi ſint contrariæ, tolluntur priores, *dicta lege non eſt novum, & l. ſed & poſteriores, 28. ff. de legib.* Fallit autem in ſententia, quia valet prima, non ſecunda, ab eodem, & ſuper eadem relata. *l. ju-*

dex

Digitized by Google

dex, 55. *ff. de re jud.* & *notat. gloſſ. in dicto* § *poſteriore*. 2. *Vel* procedit regula, quando poſteriora jure perfecta ſunt, alias non derogant, neque nocent prioribus, ut notatur *in dicto* §. *poſteriore*.

REGVLA CCXLVI.

Potentia propinqua actui eſt actus. Vel proximus accingi habetur pro accincto *leg. penult. ff. de milit. teſt.* Paria enim ſunt eſſe, vel de proximo ſperari, *d. l. penult.*

Declaratio.

1. Procedit impropriè, & fictè: 2. *Vel* procedit regulariter: *fallit* autem, quando lex actum ipſum requirit. argu. *l. cum hi.* 8. § *ſi prætor de tranſact.* Et propterea ſi teſtamentum dicat: Eligatur unus ſacerdos, qui ſit ſufficiens, & idoneus, non poterit eligi diaconus, quamvis vi-

P gesi-

geſimum quintum annum attingat, & in potentia propinqua ſit ſacerdos: teſtamentum enim actu ſacerdotem requirit, & à verbis legis non eſt recedendum, *leg. non aliter. 49. ff. de leg. 3.*

REGVLA CCXLVII.

Præſumptionibus non eſt judicandum, ſed clariſſimis argumentis, & probationibus, *l. fin. C. de probat.*

Declaratio.

Procedit, quando præſumptiones parvæ ſunt, & leves: ſecus autem ſi magnæ ſint; & violentæ, quia talibus judicatur, prout etiam judicavit Salomon quando ſententiam diffinitivam tulit, quod puer, de quo controverſia erat inter duas illas mulieres, illius eſſet, quæ non conſenſerat, ut in duas divideretur partes, ut in *c. afferte mihi gladium, de præ-*

ſump-

ſumpt. & originaliter in lib. 3. Reg. c. 3.

REGVLA CCXLVIII.

Princeps eſt ſolutus legibus *l. princeps. 31 ff. de legi. c. cuncta per mundum. 9. quæſt. 3. cum ſimilibus.* Aut enim leges ſunt propriæ, aut prædeceſſorum. Si propriæ proprijs legibus ligari non debet, quia nemo poteſt ſibi ipſi imperare. l. penult. ff. de recept. arbitr. &, Nemo poteſt ſeipſum ſolvere, vel ligare, *c. ult. de conſtit.* Si prædeceſſorum legibus prædeceſſorum pariter ligari non debet quia par in parem non habet imperium. *l. ille, à quo 12. §. tempeſtivum. ff. ad Trebell.* Et propterea *Albericus in l. digna vox 14. C. de legib.* ſumam do illam legem utebatur hoc carmine:

Non eſt Rex legi, ſed lex obnoxia Regi.

Declaratio.

1. Procedit in legibus humanis, & ſimpliciter poſitivis; fallit autem in lege naturali; & Divina, quia talibus Papa, & Imperator ſubjiciuntur, ut not. *Doct. in c. 1. de conſt.* Et propterea *in cap. 1. de prob. & in l. Cæſar. ff. de publ. apparet* Imperatorem obligari naturaliter ex proprio contractu locationis, vel hujuſmodi. 2. *Vel* procedit ex neceſſitate: ſecus autem eſt de honeſtate. *d. l. digna vox* 14. *C. de legi.* ubi profitetur Imperator vivere ſecundum leges; easque ſervare velle: Juſtum eſt enim principem legibus ſuis obtemperare: & pati quis debet legem, quam ipſe tulit, *c. juſtum* 9. *q.* 3. *c. pro illorum. de prab.*

REGULA CCXLIX.

Principale trahit ad ſe acceſſorium. *l. cum principalis.* 178. *ff. de reg. jur. cap. acceſſorium, de reg. jur. in* 6.

De-

Declaratio.

1. Procedit in conjunctis, & ubi militat eadem ratio: ſecus autem in ſeparatis, & ubi ratio eſt diverſa *argum. l. interpoſitas. 13. C. de tranſact.* 2. *Vel* procedit, quando acceſſorium cõtinetur in principali; ſecus autem ſi disjunctum, & ſeparatum ſit, ut notat *Ang. in ſumma, verbo Legatum, n.* 25. Et propterea *Pa. in c. Raynutius, de teſt.* quem refert & ſequitur idem Angel, in loco citato, dicit, quod ſi alicui domus ſimpliciter legata ſit, debetur etiam hortus cohærens domui: Sed ſi non cohæreat hortus non debebitur.

3. *Vel* procedit regula, niſi acceſſorium eſſet majus, & pretioſius ſuo principali *l. juſtiſſime. 44. §. 1. ff. de edi. edic.* Sed in legatis actis acceſſoria etiam pretioſiora ſuo principali exiſtant, veniunt, & accedunt ut ſupra fuit dictum, & exemplificatum

Digitized by Google

in regula, acceſſorium ſequitur ſuum principale.

REGVLA CCL.

Prior nominatus, eſt magis dilectus. *c quis de elect. in 6. l. communis ſervus. 2. ff. de ſtip. ſervo.*

Declaratio.

Procedit in materia favorabili, vel indifferenti, *ut in d c. ſi quis*, ubi dicitur, quod ſi abſens plures procuratores ad actum electionis conſtituat, & concordari nequeat, quis ipſorum debet procurator eſſe, is qui primo in inſtrumento procurationis extiterit nominatus, procurator erit. Secus autem eſt in materia odioſa. *arg. c. odia. de reg. jur. in 6.*

REGVLA CCLI.

Privilegia perpetuâ firmitate conſtare debent. *c. 1. & 2. 25. q. 2. cap. celebritatem. de conſe. diſt. 3.*

Decla-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem cauſa nova ſuperveniente, ut puta, ſi quis privilegio abutatur. *c. privilegium. 11. quæſtione 3.* Item propter delictum civium privilegium amittitur. *cap. ita nos 25. quæſt. 2.* Item per negligentiam ſpacij decem annorum. *leg. 1. ff. de nundin.* Item per contrarium factum, & cùm enorme præjudicium alteri privilegium inducit, *cap pro illorum de præb. & cap. ſuggeſtum, de deci.* Unde verſus:

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, corpus variatum.

Vt per Gloſſam, & Doctores in dicto capitulo ſugg ſtum.

REGVLA CCLII.

Privilegia non ſunt amplianda. *c.*

ſane, de privil. c. non exemplo. 16. *q.* 2. *cum ſimil.* Privilegia enim recedunt à jure communi, eſt odioſus, & per conſequens reſtringendus. *c.* 1. *&* 2. *de fil. presbyt. in* 6.

Declaratio.

1. Procedit in privilegijs; ſecus autem eſt in beneficijs, quia in iјs largiſſima fit interpretatio. *l. fin. ff. de conſtit.* 2. *Vel* procedit in privilegijs, quæ tangunt jura aliorum: Sed privilegia, quæ tangunt jura concedentium, late interpretanda ſunt, ut notat *Innoc. in cap. dilecti de donat.*

REGVLA CCLIII.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſinit poſſidere. *c. pro poſſeſſore. de reg. jur. in* 6. *l. qui dolo* 131. *ff. eodem* Dolus enim nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe *l. quod ſi dolo.* 22. *leg. is, qui dolo.* 60. *ff. de rei vend.*

De-

Declaratio.

Procedit, quando aliquis ſcienter dolo, & data opera deſinit rem poſſidere, *ut in d. l. quod ſi dolo*, ubi talia ſunt verba: Si poſſidebas rem, quam ad me pertinere aſſerebam, & poſtea ſcienter, & ad me fraudandum deſijſti illam rem poſſidere, poſſum tecum agere, ac ſi adhuc poſſideres, & tenebris ad reſtitutionem rei, ſi poſſes eam recuperare à novo poſſeſſore, alioquin ad æſtimationem ejus: Secus autem eſt, ſi non data opera, & dolo, ſed caſu fortuito res perijt, nec in mora reſtituendi fuit, *ut notat gl. in d. c. pro poſſeſſ.*

REGVLA CCLIV.

Pupillus teſtari non poteſt. *l. qua ætate. ff. de teſtament. l. fin. C. de milit. teſtament.* quod ſane procedit, etiamſi pupillus velit ad pias cauſas teſtari, *ut per Bartol. in lege prima,*

quaſt. 2. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Et ſi ſtatutum diſponat, quod pupillus poſſit facere teſtamentum hujuſmodi ſtatutum non valeret, *ut per Ang. in l. ſi quaramus ff. de teſt*. Propter imbecillitatem enim judicij id ei non permittitur; cum quidquid agat pupillus, prorſus ignoret, *ut per Dec. in leg. pupillum ff. de reg. jur.* Quo fit ut pupillus non doli capax, ſi occiderit, non teneatur pœnâ ordinariâ legis Corn. ſed aliâ leviori, *l. infans*, 12. *ff. de ſicra.*

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem quando pupillus doli capax principis licentia, ſeu indulgentia faceret teſtamentum; quia princeps id ei concedere poteſt, *Bart. in l. ſi quamvis, ff. de teſtament.*

REGVLA CCLV.

Quando acquiſitum eſt jus alicui ab

ab eo, & ſibi invito auferri non poteſt. *l. ſi. ff. de pact. regula*, id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt. *ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit quando acquiſitum eſt jus in re, & ad rem, vel irrevocabiliter: ſecus autem ſi in re tantum, & revocabiliter acquiſitum ſit: quia ab eo, & ſibi invito auferri poteſt, ut notat *gl. & Doct. in §. 1. inſtit. de act. & in l. ex hoc jure. 5. ff. de juſt. & jur.* Et propterea *Nav. in Man. c.* 17. *n.* 70. dicit, quod ille, qui facit teſtamentum mutari, aut legatum in alium transfert, quamvis mortaliter peccet, ſi id malâ intentione, & ex odio facit: non tamen tenetur ad aliquam reſtitutionem, quia hæredi, aut legatario non erat jus acquiſitũ in rem, & ad rem; neque ei cõpetebat officiũ judicis ad petendum talem rem; ſed revocabi-

liter, & in rem tantum acquiſitum jus erat, qui teſtamentum ſemper revocare poteſt, cum Ambulatoria, ſit teſtatoris voluntas uſque ad extremum *vulga. jur. reg.*

REGVLA CCLVI.

Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio. *l. oratione. ff. de ſerru. l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de inter act. l. 1. in princ. ff. de ventre inſpi.*

Declaratio.

Procedit, quando accidentaliter, & inopinato aliquid novum emergit, ut *in d. l. oratione.* ubi dicitur; Dilatio inſtrument. non eſt danda amplius quam ſemel; ſed utilitatis litigantium gratia, cauſa cognita, & maximè ſi aliquid inopinatum emergat; dilatio iterum impartiri poteſt: Secus autem ſi non accidentaliter, & inopinato, ſed culpa, aut do-

Digitized by Google

dolo alicujus aliquid novum emergat, quia dolus nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe. *l. quod ſi dolo*, 22. *ff. de rei vend.*

REGVLA CCLVII.

Quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt, *l. quæ religioſis.* 43. *ff. de rei vend.*

Declaratio.

1. Procedit reſpectu aliarum rerum inferiorum, & quæ non religioſis adhærent; ſecus autem eſt reſpectu ad ſeipſas. 2. Vel procedit in ijs, quæ religioſis adhærent, ut in lapidib. ſepulchrorum, qui dicuntur religioſi, & ideo non poterunt vendicari, quia ſunt exempti; ſecus autem eſt in ijs, quæ religioſis proxima ſunt: nam illa prophana ſunt, ut *notat glo. in d. l. quæ religioſis adhærent*

Digitized by Google

REGVLA CCLVIII.

Querela inofficioſi teſtamenti non habet locum in teſtamento militis. *l. fi. C. de inoffi. teſtam.*

Declaratio.

Procedit de jure antiquo; *hodie autem non gaudent milites privilegiis militaribus*, ſed in eorum teſtamentis, & actibus debent uti jure communi, *ut per Cyn. in l. pen. C. de juris, & fac. igno. & Bald. in l. teſtamentis. C. de teſtam.* Neque iſtud reprehenſibile judicari debet, quia ſecundum varietatem temporum ſtatuta quoque variantur humana. *cap. non debet. de conſangu. & affin.*

REGULA CCLIX.

Querela inofficioſi teſtamenti non habet locum in teſtamento fratris. *l. fratres* 20. C. *de inoffic. teſt. l.* 1. *ff. eod.*

ff. eod. Non tenetur enim aliquis fratrem hæredem inſtituere. *d. l.* 1. *ff. eod.*

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem ſi aliqua perſona turpis, & infamis inſtituta ſit hæres: quia talis ſu teſtamentum fratris querelari poteſt (niſi teſtator ſimiliter eſſet infamis) §. *ſoror autem. inſtit. de inoff. teſtam.*

REGVLA CCLX.

Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur. *l. qui occidit.* 30. §. *pen. ff. ad l. Aqui. c. de cætero. de homi. c. ſtudent.* 50. *diſt.*

Declaratio.

1. *Procedit*, quando cauſam propinquam dedit, ut *in d. cap. de cætero*, ubi cum quidã Diaconus ad homicidium perpetrandum conſilium, & opem

opem dediſſet, in irregularitatem incurriſſe deciditur; ſecus autem eſt quando cauſam remotam dedit, ut *notat glo. in d. ca. de catero.* 2. *Vel* procedit impropriè, & fictè, ut ſonat verbum, *videtur, l.* 1. *§. dejeciſſe. ff. de vi. & vi arm.*

REGVLA CCLXI.

Quicquid acquirit filius, patri acquirit. *l. placet.* 77. *ff. de acqu. hared.* *§.* 1. *inſtitu. per quas perſo. non acqui.*

Declaratio.

1. Procedit in filio, qui in patris eſt poteſtate; ſecus autem in emancipato. *dict.* §. 1. 2. *Vel* procedit niſi bona ſint caſtrenſia, vel quaſi, quia in iſtis pater nihil habet, & ad libitum filius diſponere poteſt. *l.* 1. §. *ult. ff. ad Mace. & notatur in d. §.* 1.

RE-

REGVLA CCLXII.

Qui non poteſt per ſe, non poteſt per alium, *l. neque per ſe. 13. C. de hared. inſtit.*

Declaratio.

1. Procedit, quando prohibetur ratione delicti. 2. *Vel* procedit, niſi ex diſpenſatione legis, qui non poteſt per ſe, per alium poſſit, *ut in capitulo ſuffraganeis, extra de electione.* ubi Metropolitanus confirmatus, licet nondum receperit pallium, & ſic per ſeipſum conſecrare non poſſit; poteſt nihilominus electum, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, per quos ſuffraganeos conſecrare.

REGVLA CCLXIII.

Quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter. *l. in re mandata. 21. C. manda. cum ſimil.*

Digitized by Google

Declaratio.

1. Procedit, niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, ut in ultimis voluntatibus, in quibus non poteſt. Teſtator de ſuis rebus diſponere, niſi quantum leges ipſæ permittunt. *l. nemo poteſt. ff. de legibus.* 2. *Vel* procedit, dum tamen alterius conditionem deteriorem non faciat, *l. Domum ſuam. ff. de Regulis jur. ibi.* Domum ſuam unicuique reficere licet; dum tamen alteri ædificio non noceat; in quo jus non habet.

REGVLA CCLXIV.

Qui peccat juris auctoritate, non peccat. *cap. qui peccat. 23. quæſtione quarta, cap. dixit, 14. q. 5.*

Declaratio.

Procedit, quando peccat auctoritate juris canonici; ſecus autem, quando peccat auctoritate juris civilis.

civilis. Cum enim multæ ſint leges civiles, quæ fovent, & nutriunt peccatum, ut leges, quæ concedunt præſcriptionem cum mala fide, contra regulam. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, *de reg. jur. in 6.* Item, quæ permittunt deceptionem inter contrahentes uſque ad dimidium juſti pretii. *ut eſt tex. in l. in cauſa. 2. de mino.* Item quæ nolunt valere legata ad pias cauſas, niſi per tot teſtes probentur, *contra c. relatum* 1. *de teſtam.* Item, quæ concedunt uſuras contra *c. ſuper eo, de uſu.* Ideo qui peccat harum legum vel ſimilium, auctoritate, peccat, *ut per Angel. verb. lex. nu.* 4. *in fin.*

REGVLA CCLXV.

Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. *c. qui per alium, de regul. jur. in 6. l. quod juſſu alterius.* 180 *ff. eo.*

De-

Declaratio.

1. Procedit impropriè, & fictè, ut ſonat verbum, videtur *l.* 1. § *dejeciſſe videtur ff. de levi. & vi arma* 2. vel procedit, niſi aliquid in me reſideat, vel niſi onus perſonale ſit, ut eſt onus recitandi divinum officium, & hujuſmodi; quia in alienos humeros transferre, & per alium illud perſolvere non poſſum, ut colligitur *ex D Thom. quod l.* 6. *quæſt.* 5. *art.* 2. *& Syl. verb hora.* §. 3.

REGVLA CCLXVI.

Qui potuit prohibere, & non prohibuit, particeps delicti cenſetur. *c. ſicut dignum, de ſenten. excommun. glo. in l. culpa,* 36. *ff. de reg. jur.* Et propterea, ſi delictum ſit commiſſum in conſpectu alicujus, qui erat armatus, & ſine periculo vitæ poterat impedire, ne homicidium ſequeretur, illius facinoris particeps

exiſti-

exiſtimatur, *ut per gloſſ. in d l. culpa.*

Declaratio.

Procedit, quando alia aliqua conjectura concurrit, ut puta, ſi ante delictum erat cum delinquente & poſt factum aſſociavit ipſum in aliquo loco: ſecus autem, ſi nulla alia conjectura cõcurrat, cum nullus teneatur, ſi commode poteſt lege charitatis, *gloſſ. in d. l culpa, & notat Novell. in tract. ad defen. numero. 99.*

REGVLA CCLXVII

Qui prior eſt tempore, potior eſt in jure, *cap. qui prior de regul. jur. in 6 l. quoties 15. C de rei vendicat.*

Declaratio.

1. Procedit regulariter; Fallit autem in legibus, in teſtamentis, & hujuſmodi, quia poſteriora revocant priora, *ut notat Gloſſa in dicto ca-*

capitulò qui prior. 2. *Vel* procedit, quando ſunt cætera paria, ut in dicta *l. quoties ubi dicitur*. Si plures ſint creditores alicujus debitoris, & vendantur res ipſius debitoris, debet eſſe prior in credito conſequendo, qui prior exiſtit creditor in tempore: Secus autem eſt in ijs, quæ par jus non habent: Privilegia enim conſiderantur non ſolum ex tempore, ſed ex cauſa *l. privilegia ff. de privileg. credi.* Et propterea quia dos eſt privilegiata. *tot. titu. de jure dot.* creditrix dotalis præfertur alijs creditoribus, quamvis anteriores exiſtant, præterquam filij experiori matrimonio, qui agunt ſimiliter de dote materna, cum enim & ipſi privilegiati ſint; concurrentib⁹ privilegijs utimur jure communi, ut *per Azor. in tit. C. qui potiores in pignore habeant.*

REGVLA CCLXVIII.

Qui ſuo jure utitur, nemini facit injuriam. *cap cum eccleſia. de elect. l. injuriarum.*13*.ff. de injuriis.*

Declaratio.

Procedit, quando legitime, & debito modo utitur. Secus autem eſt, ſi animo nocendi faciat, vel ſi debitum modum excedat, ut *notat gloſſ. in d. c. cum eccleſia.* Et propterea *in l.* 1. *ff. de aqua plu. arcen.* dicitur, quod non licet mihi ita rigare ruſticum prædium meum, quod noceat vicino prædio. *& in l. domum. ff. de regul. jur.* dicitur, quod non licet alicui ita reficere domum ſuam, quod noceat alteri ædificio, in quo jus non habet

REGVLA CCLXIX.

Qui totum dicit, nihil excludit. *l. Iulianus ff. de leg.* 1. *gl. in l. à procuratore. C. manda.*

Decla-

Declaratio.

Procedit regulariter: Generalis tamen locutio reſtringitur ſemper ad habilitatẽ, *l. ut gradatim*, 11. §. *& ſi lege, ff. de mun. & honor.* Et propterea quamvis in *capitulo cum ſis, de auct. & uſu pallij dicatur*; Ubicunque Archiepiſcopus diebus ſolemnibus Miſſam celebret, uſum Pallij, per quod plenitudo Pontificij deſignatur, poterit exercere. Non tamen extra provinciam pallio uti poterit, ſed quod dicitur, ubicũque, reſtringi oportet, videlicet infra quamlibet Eccleſiam ſuæ provinciæ, *ut notat glo. in d. c. cum ſis.*

REGVLA CCLXX.

Qui tacet conſentire videtur, *c. qui tacet. de reg. jur. in 6. l. 2. § voluntate. ff. ſolu matr. c. nonne de præſumpt.* ibi. Nonne benè dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium

nium habes: Reſpondit Jeſus; Ego dæmonium non habeo. Duo quippe ei illata fuerunt: unum negavit, alterum tacendo conceſſit.

Declaratio.

1. Procedit, quando quis tacet in actu honorabili, vel concupiſcibili, *ut in d. ca. nonne, & in d. l. 2. ubi pater agens* de dote filiæ de ipſius voluntate agere videtur, ſi filia non contradicat: Sed in actu vituperabili, & præjudiciali; in quo eſſet verecundum, aut damnoſum loqui, vel contradicere, tacens plerunque diſſentire videtur. *l. filiusfamilias. §. invitus. ff. de procur.* 2. *Vel* procedit regulariter; interdum tamen qui tacet, nec conſentit: nec contradicit, ut dicitur *in cap. is, qui tacet, de reg. jur. in 6. & in c. anteriorum. 2. q. 6.* ubi tacens, & non contradicens illico ſententiæ contra eum latæ, non habe-

tur pro conſentiente; cum ſciat ſuũ jus juvare, & infra decem dies appellare poſſe. 3. *Vel* procedit adhuc regulariter; fallit autem in illis caſibus, in quibus conſenſus expreſſus requiritur, ut *notat gloſſ. in d. cap. is, qui tacet.*

REGULA CCLXXI.

Qui vult conſequens, vult & neceſſarium antecedens *l. ad rem. ff. de procura: l. legatis. ff. de aliment. lega.*

Declaratio.

1. procedit in conjunctis, & ubi militat eadem ratio, *ut in d. l. ad rem ff. de procur.* ubi mandatum habens ad aliquam cauſam, ad ea etiam habere cenſetur, per quæ ad cauſam illam pervenitur. Secus autem in ſeparatis, & ubi ratio eſt diverſa *arg. l. interpoſitas. 13. C. de tranſact.* 2. *Vel* procedit in materia favorabili,

li, aut indifferenti, *ut in d. l. legatis*. ubi ſi maritus relinquat uxori alimenta, veſtitum etiam, lectum, & habitationem, intelligitur legaſſe & ea, ſine quibus non poſſet comodè, & honeſtè vivere. Secus autem eſt in materia odioſa, *argum. cap. odia, de reg. jur in 6.*

REGULA CCLXXII.

Quod ab initio non valet, tractu temporis non reconvaleſcit. *l. 1. §. puberis. ff. como. c. placet. de conver. conjug.*

Declaratio.

Procedit, quando ab initio actus omnino invalidus erat, *ut in dicto capitulo placet*, ubi ſi maritus ingrediatur religionem, eamque profeſſus ſit, inſcia ejus uxore: eidem reclamanti, & contradicenti reſtituendus eſt: nec eadem uxore mortua, tenetur iterum religionem intra-

Digitized by Google

re, quia ingreſſus religionis à principio omnino invalidus erat: Secus autem eſt, ſi à principio actus omnino non invalidus eſſet, quia tractu temporis reconvaleſcit. Et propterea *in capitulo ſecundo, de regul.* dicitur, quod ſi aliquis poſt legitimos annos, videlicet poſt decimumquartum, vel hodie ex præſcripto Concilij Tridentini, poſt decimum ſextum, per vim Monaſterium ingrediatur, nec ipſe, aut parentes ejus infra annum ad Epiſcopum vel Pontificem reclamaverint tranſacto anno in religione permanere debet; quia ab initio talis ingreſſus omnino non invalidus erat.

REGVLA CCLXXIII.

Quod alicui gratioſè conceditur trahi non debet ab alijs in exemplum, *cap. quod alicui de regul. jur. in ſexto. l. quoniam. 23. C. de Epiſcop. & Cler.*

Quæ

Quæ enim à jure communi exorbitant, & diſcordant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda *capitul. quæ à jure. de reg. jur. in ſexto.*

Declaratio.

1. Procedit, quando alicui gratioſè aliquid eſt conceſſum à Principe *ut in d. c. quod alicui. & ibi gloſſ.* quæ tale ponit exemplum; Papa diſpenſavit cum aliquo licentiato ſuper pluralitate beneficiorum, & appoſuit cauſas, quæ illum movebant ad diſpenſandum, dicens: quia legiſti jura canonica in tali ſtudio, tecum diſpenſamus; ſi alius licentiatus ſimiles, vel alios fructus facit, non poterit extendi gratia iſtius ad illum, quia quod alicui gratioſè conceſſum eſt à Papa, ad cauſas ſimiles non debet extendi; Secus autem eſt, ſi eſſet conceſſum aliquid à jure communi, *ut notat gl. in d. c. quod a-*

Digitized by Google

licui. 2. *Vel* procedit in privilegio: privilegium.n.conceſſum uni, non extenditur ad *alios. c. contra morem.* 100. *diſt*: *fallit* autem in jure. Jus enim uni conceſſum ad alios extenditur, ut *notat gloſſ. in cap. hinc eſt etiam* 16. *q.* 1.

REGVLA CCLXXIV.

Quod de uno negatur, de alio cõceſſum eſſe videtur. *cap. qualis* 25. *diſt*: *l. cum prætor*, 12. *ff. de jud cum ſimil.* Sic è contra: Quod de uno conceditur, de alio negatur, *l. maritus.* 21. *C. de procur. l. cum ita, in fin: C. de cond. & demonſtr.*

Declaratio.

1. Procedit niſi ſequatur correctio, vel abſurdum, quod ſemper debet evitari. *l. nam abſurdum*, 7. *ff. de bonis liber.* 2. *Vel* procedit regulariter, *ut in dict. l. cum prætor.* ubi ſi prætor unum ex pluribus judicare vetet, cæ-

teris

teris id committere videtur: Secus autem ſi in prohibitis, & permiſſis eadem militet ratio. *arg. l non poſſunt 12. ff. de legi. & notat gloſſ. in dict. l. cum prætor.*

REGULA CCLXXV.

Quod favore aliquorum introductum eſt non debet ad eorum læſionem retorqueri. *l. quod favore. 6. C. de leg: ca: quod ob gratiam. de reg. jur. in 6.*

Declaratio.

Procedit, niſi ſua culpa retorqueatur: quia tunc ſuccedit regula, Damnũ, quod quis ſua culpa patitur, ſibi non alijs, imputare debet. *c. damnum. de reg. jur. in 6* Et propterea quamvis termini, ac dilationes introductæ ſint in favorem, & commodum rei; retorquentur ad ejus læſionem, & faciunt, ut præſumatur contra illum, quando multis dila-

dilationibus iudicium ſubterfugere contendit *cap. nullus, & ibi Gloſſ & Doctores extra de præſump.*

REGVLA CCLXXVI.

Quod in nullius bonis eſt, prius occupanti conceditur. § *. fera, & ibi gloſſ. inſtit. de rerum diviſ.*

Declaratio.

Procedit, ſi id venire poteſt in hominum commercium, ut feræ, volucres, piſces, & huiuſmodi; ſecus autem in iis, quæ venire non poſſunt in commercium hominum, ut ſunt res ſanctæ religioſæ; & ſacræ; talia enimlicet in nullius bonis exiſtant; cum Divini ſint juris: prius tamen occupanti minimè conceduntur. §. *nullius inſtit. eo.*

REGVLA CCLXXVII.

Quod juſtè fit pœnam non meretur. *l. Graccus*, 4. *C. ad l. Iul. de adult.*

ult:§. injuria. inſtit. ad l. Aquil.

Declaratio.

Procedit, quando quod fit, juſtum eſt juſtitia legali, & morali, *ut in d. l. Graccus*, ubi occidens adulterum, cumuxore in adulterio deprehenſum, non punitur, ut homicida: ſicut occidens latronem non punitur Aquil. lege, quando non poteſt aliter evitare periculum, *d. §. injuria* ſecus autem eſt, quando quod fit, juſtum eſt juſtitia tantum legali, videlicet juſtum eſt, non honeſtum, quia, non omne quod licet honeſtum eſt, &, non quod fit, ſed quod fieri debet; inſpicitur. *l. quod ſemper de ritu nupt. c. magna. de voto.*

REGVLA CCLXXVIII.

Quod maior pars facit, omnes facere videntur; quia maior, & totum æquiparantur. *l. quod major.* 19. *ff. ad munic. l. aliud,* 160. *§. 1. ff. de reg. jur.*

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: *fallit* autem in illis caſibus, in quibus conſenſus omnium neceſſarius eſt, *ut in l. ſi autem. 10. ff. de aqua plu. arc.* ubi talia ſūt verba: Si autem plures ſint ejuſdem loci domini, unde aqua ducitur omnium voluntatem eſſe ſequendā non ambigitur. Quod enim omnes tangit, ab omnibus debet probari, *ut c. ubinam, & ibi gl. diſt. ibi.* Ubinam Legiſtis Imperatores antéceſſores veſtros ſynodalibus conventibus interfuiſſe, niſi forſan quando de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt, quæ omnium communis eſt?

REGVLA CCLXXIXVI.

Quod non eſt rectè factum, per Principem confirmari poteſt *l. adoptio non jure facta, 38. ff. de adop.* Ipſe enim auctoritate ſua dat robur

actu

actui invalido. *l. omnium, 19. C. de teſtam.*

Declaratio.

1. Procedit, de plenitudine poteſtatis? Secus autem eſt de poteſtate ordinaria, ut per *Felinum in capitulo ea, quæ, circa finem de re judic*: 2. *Vel* procedit quando non eſt rectè factum, Ut in dicta *lege Adoptio non jure facta*; Ubi dicitur, quod ſi Adoptio nō jure facta ſit, ut puta ſi facta ſit ſine Teſtibus, vel ſine Scriptura, vel ſi facta ſit non adhibitis iis, de quorũ præjudicio tractatur. utputa, non adhibito filio, ejusq; conſenſu adhibito, quando aliquis adoptatur nepos, *ut in l. ſequenti. & in l. cum nepos adoptatur ff. eo*: talis adoptio à Principe confirmari poteſt: ſecus autem eſt ſi factum omnino ſit nullum. *arg. l. ejus qui in provincia, 41. ff. ſi certum petatur.*

RE-

REGVLA CCLXXX.

Quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt. *leg. quod noſtrum. ff. de reg. jur.*

Declaratio.

Procedit, niſi auctoritate legis alterius fiat *ut in §. cum aliena: inſtit. de rer. diu. ibi*, Faciens bonæ fide vinum, vel oleum, & huiuſmodi, ex alienis uvis, olivis, & id genus: eius rei dominus efficitur: ſed tenetur ad æſtimationem ejus, *ut notat gl. in d. §. cum aliena.*

REGVLA CCXXXI.

Quod Papa facit, & nos facere debemus. *c. in cauſis. de ſent. & re jud.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi quid faceret, vel contra jus, vel contra bonos mores: quia

quia tali caſu immitandus non eſſet
2. *Vel* procedit quando aliquid facit, & vult omnes alios illud ipſum facere ut *in d. cap. in cauſis*, ubi talia ſunt verba; In cauſis, quæ ſummi Pontificis in judicio deciduntur, & ordo juris, & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſervandus: cum in ſimilibus caſibus, cæteri teneantur ſimiliter judicare; ſecus autem eſt; ſi in ſignum privilegij ſibi aliquid reſervavit. *cap. de eo: de temp. ord* & dictum fuit ſupra, in regula, A capite non licet membra recedere.

REGVLA CCLXXXII.

Quod quis invitus patitur, non affert ei præjudicium: *c. ad ejus.* 5. *diſt. c presbyt.* 50. *diſt.*

Declaratio.

1. Procedit, quando coactio abſoluta eſt, & violenta, *ut in dicto cap. presbyt.* ibi: Sacerdotes, qui fugientes

è manibus paganorum, comprehẽſi ab eis, & coacti coactione violenta dæmonibus immolaverunt; nec peccaverunt, nec peccavere, nec ullo modo puniendi ſunt. Secus autem, ſi talis non ſit, ut *notat gloſſ. in d. c. presbyteros.* 2. *Vel* procedit, niſi intervenerit culpa illius, qui aliquid invitus fuit paſſus. *argum c. damnum*, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputari debet *de reg. jur. in 6.* 3. *Vel* procedit in contractibus, & quaſi: ſed in ordinib: ſi aliquis mutiletur per vim, mutilatio affert præjudiciũ, & promoveri non poteſt, ſicut per vim corrupta inter virgines conſecrari non poteſt. *c. ex poſuiſti de corpo. vit. c. ille. 32. q. 5.*

REGVLA CCLXXXIII.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. *cap. quod ſemel. de reg. jur in 6. c. horrendus. 32. q. 5.*

Decla-

Declaratio.

1. Procedit regulariter : fallit autem ex cauſa ſuperveniente, vel de novo ad notitiam veniente: Quæ enim de novo emergunt, novo etiam indigent auxilio. *cap. inſinuante. de offic. de leg. in 6. 2. Vel* procedit adhuc regulariter : *fallit* autem in illis caſibus, in quibus diſplicentia permiſſa eſt, ut in teſtamento, & hujuſmodi, teſtamentum enim ſemper mutari poteſt, cum deambulatoria ſit hominis voluntas, uſque ad ſupremæ vitæ exitum. *cap. ultima voluntas. 13. quæſt. 2. 3. Vel* etiam procedit in ijs, quæ ſcienter: & liberanter placent; ſecus autem in ijs, quæ per errorē facti, vel per vim, aut per juſtum metum, placuerunt. Errantis enim conſenſus nullus. *l. ſi per errorem 15. ff. de juris. omn. jud. & Metus reſcindit contractum. l. metum ff. quod met. cauſ.*

REGVLA CCLXXXIV.

Quod ſuo non licet nomine, nec alieno licebit. *c. quod alicui. de reg. jur. in 6. c. ſicut. 46. diſt.*

Declaratio.

Procedit, in maleficijs, *ut in d. c. ſicut* ubi talia ſunt verba; ſicut nomine ſuo non poteſt clericus exercere uſuras, & fœnus, ita nec alieno nomine debet. Indecens enim eſt crimen ſuum commodis alienis impendere; Secus autem eſt in alijs caſibus, *ut in c. 1. de procura: in 6.* ubi laicus, qui momine proprio non poteſt cauſam ſpirtualem tractare, tractat tamen alieno, ut *notat gloſſ. in dict. cap quod alicui.*

REGVLA CCLXXXV.

Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, facile eſt concedendum. *l. ſi cui. ff. de ſerv: l. quod te ff. de evict.*

De-

Declaratio.

Procedit, quando nihil, vel parum nocet, ut in dicta *lege ſi cui*, ubi ſi alicui conceſſa ſit ſervitus per partem fundi, in qua prædium nihil, vel parum incommodatur, non licitum eſt variare. Secus autem ſi multum nocet, argumen: *l. prima, ff. de offic. ejus.* Vel procedit, niſi tractetur de præjudicio tertij, vel de publico bono, vel de animæ ſalute, *argum. c. ſuggeſtum. de deci. &c. ut fama. de ſent. excom.*

REGVLA CCLXXXVI.

Ratihabitio retro trahitur, & mandato comparatu, r *c. ratihabitionem. de regu: jur: in 6. l. hoc jure 152. §. dejecit ff. eo. c. ſi quis. de ſenten. excommun. in 6.*

Declaratio.

1. Procedit, quando aliquid factum eſt nomine meo, videlicet

Digitized by Google

mea contemplatione, & ego ratum habeo, tanquam geſtum nomine meo, *ut in d. ca. cum quis*, ubi talis eſt caſus. Cum quidam clericus intuliſſet mihi injuriam, quidam Titius meus familiaris, volens mihi complacere, abſque mandato meo talem clericum verberavit; Poſtea cum ſciviſſem iſtud factum, mihi placuit, & ratificavi, eum receptavi, & magis amicum habui; Quæritur nunquid ego ſum excommunicatus ac ſi mandaſſem illum clericum percuti, & reſpondetur, quod ſic. Secus autem eſt, ſi aliquid mihi placet, quod non eſt factum nomine meo, ut dicitur *in d. c. ſi quis. in fi.* 2. *Vel* procedit, niſi tale ſit factum, quod ad initio mandari non potuit, & is condere qui ratum habuit. 3. *Vel* niſi actus requirat præſentiam, quia ratihabitio nihil operatur. *§. tutor. inſtitut. de auctorit. tutor. juncto: §. Neque tamen, eodem titul.*

titulo ibi : Neque hæreditatem adire, neque bonorum poſſeſſionem petere, neque fidei commiſſum pupillus ſuſcipere poteſt, niſi tutoris auctoritas intercedat. Hanc autem auctoritatem debet præſens tutor interponere, cum ex poſt facto ejus ratihabitio non valeat.

REGVLA CCLXXXVII.

Rei ſunt favorabiliores actoribus *l. favorabiliores.* 2.*ff.*125.*de reg.jur.l. matrem.*17.*C.de probat.*

Declaratio.

Procedit in fine litis, *ut in d.l. matrem*, ubi dicitur, quod ſi Judex ſit dubius, in pari cauſa debet ferre ſẽtentiam in favorem rei, & ipſum abſolvere. Proniores enim ad abſolvendum, quam ad condemnandum ſemper eſſe debemus. *c. non ſatis*, 80. *diſt. ſecus eſt in principio litis*, quia magis favemus actori, quam

reo, & in medio æqualiter. *l. de die. ff. qui ſatisd. cog. & ibi Gothon. gaill. obs. 22. n. 4. & obs. 31. n. 12.*

REGVLA CCLXXXVIII.

3. Remota cauſa, removetur effectus, cap. *cum ceſſante de appella. l. generaliter. 52. C. de Epiſc. & Cler.*

Declaratio.

Procedit, niſi effectus eſſet *impreſſus, & conſummatus. ut in §. ergo non omnes inſtit. de nup:* ibi: Finita adoptione, non finitur, nec removetur prohibitio præcedentis cognationis, jam contractæ, & impreſſæ.

REGVLA CCLXXXIX.

4. Remittenti jus ſuum, amplius non datur regreſſus. §. *ſi quis itaque, inſti. de bonorum poſſeſſio* ibi: Si quidem delatam ſibi bonorum poſſeſſ. repudiaverit, ſtatim cæteri admittuntur ad illam, illo perpetuo ſecluſo.

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa, ut puta, ſi quis jus ſuum remittendo, ſit deceptus, vel ſi ignorantia facti remiſerit. Deceptis enim non autem decipientibus jura ſemper ſubveniunt. *l. ſi mulier.* 16. *ff. ad Velleiia.*

REGVLA CCXC.

5. Res furtiva, ubique reperta condici, & vendicari poteſt *l.* 2. *&* 5. *C. de fur.* Facitque indicium contra illum, qui habet ipſam rem furtivam, quod ipſe eam ſurripuerit, *ut in dicta l.* 2.

Declaratio.

Procedit, quando à veris dominis res furtiva condicitur, atque repetitur; ſecus autem ſi ab alijs, *ut in d. l.* 2. Et quo ad indicium, quod habens rem furtivam, eam ipſe ſurripuerit

puerit, iſtud non procedit, ſi oſtendat a quo eam habuerit, vel ſi talis eſt perſona gravis, vel honeſta, ac præſertim ſi bonæ famæ, & conditionis exiſtit, *ut Ang. in l. 2. C. de q. & facit text. in d. l. 5.*

REGVLA CCXCI.

6 Res inter alios acta tertio non præjudicat: *l. 1. & tot. tit.* C. *res inter alios acta.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi ex ſententia lata contra aliquem fiat jus generale, quia alijs præjudicabit, *ut notat gl. in l. 2. C. quibus res judic. non noc.* 2. *Vel* procedit, niſi cauſæ ſint connexæ, *ut in c. tantis* 81. *diſt.* ubi ſententia lata contra malè promotum, præjudicat ordinatori, quia & ipſe deponitur, ſi ſcienter illum malè promoverit.

RE-

Digitized by Google

REGVLA CCXCII.

7. Reſiduum rei extinctæ non pertinet ad creditorem *l. mortuo bove. 49. ff. de leg. 2.*

Declaratio.

Procedit in legatis, ut patet *in d. l. mortuo bove*, ubi talia ſunt verba: Mortuo bove, qui legatus fuerat neque corium, neq; caro debetur; ſecus autem eſt in contractibus, ut *ibidem not: Doctores.*

REGVLA CCXCIII.

8. Scienti, & conſentienti non ſit injuria, neq; dolus. *c. ſcienti. de regu. jur. in 6. l. nemo præſumitur. ff. eo l. 1. ff. de act. empt.*

Declaratio.

Procedit, quando ſponte & libero animo conſentit: ſecus autem, ſi per vim, aut metum; vel importuni-

ratem, ſeu perſuaſionem doloſam, quis conſenſum præſtitit, ut ſupra fuit dictum in regula nemo præſumitur. Et propterea *Nav. in Man. c. 16. n 16.* dicit, quod ſi aliquis habuit rem cum virgine, ſine dolo, & deceptione ipſius, quia illa ſponte, vel leviter rogata conſenſit, non tenetur in foro conſcientiæ eam ducere vel dotare: ſed ſecus dicendum eſt in foro fori, & quando graviter importunè rogata fuiſſet, vel quando illa conſenſit, & voluit perſuaſione, doloſa, ut eſt etiam ten: *in l. unica. C. de rapt virg*

REGVLA CCXCIV.

Semel cauſa approbata, ſive vera ſit, ſive falſa, amplius retractari non poteſt § *eadem lege inſt: quib. ex cauſ. manumit: non licet.*

Declaratio.

Procedit in materia favorabili, ut in

in d. §. eadem lege. ubi ſi ſervus manumiſſus ſit ex aliqua cauſa à Judice approbata, favore libertatis non retractatur manumiſſio, ſi tractu temporis reperiatur injuſta, quæ prius juſta videbatur cauſa: ſecus autem eſt regulariter, *ut notat gloſſ. in d. §. eadem.*

REGVLA CCXCV.

Semel Deo dicatum ad uſus, humanos amplius non eſt transferendum. *c. ſemel. de regul jur. in 6. c. nulli 12. q. 2.*

Declaratio.

Procedit, quando transfertur ad uſus humanos, videlicet ſeculares, & ſeculariam perſonarum: ſecus autem eſt, ſi transferatur, ut transferri poteſt, ad uſus clericorum, & perſonarum Eccleſiæ. *c. ligna. de conſec. diſt.* 1. *ibi:* Ligna vetuſta Eccleſiæ non debent ad aliud opus jungi: ſed

igni ſunt comburenda, vel in uſus religioſorum convertenda.

REGVLA CCXCII.

11. Semel malus ſemper præſumitur malus, *c. ſemel de reg. jur. in* 6. *c. parvuli.* 22. *q.* 5.

Declaratio.

1. Procedit in eodem generali, ut *in d. c. parvuli*, ubi ſi aliquis in certa cauſa productus in teſtem juravit deponere meram, & puram veritatē ſine aliqua falſitate, & poſtea depoſuerit falſum, & ſic pejeraverit; in aliam cauſam non debet in teſtem produci: ex quo enim ſemel pejeravit, præſumitur, quod ſemper pejerabit. 2 *Vel* procedit in dubio ſecus autem eſt, ſi conſtiterit, quod ſe emendaverit, & quod bonus exiſtat, *ut notat Gloſſ. in d. c. ſemel.*

RE-

REGVLA CCXCVII.

12. Sententiæ judicium non habẽt vim legis. *l.u.t. & ibi gl.* C. *de leg.*

Declaratio.

Procedit, ſicut dicitur, in ſententijs Judicium, decreta tamen Principum, & eorum ſententiæ, vim legis habent, ſi definitivæ fuerint. *l. nemo.* C. *de interloc. om. jud.* Sed interlocutoriæ non habent vim legis, niſi & ipſæ inſertæ ſint in corpore juris, ut *per Doctor. in c. in cauſis. de ſent. & re jud.*

REGVLA CCXCVIII.

13. Sententia debet eſſe conformis libello. *c. licet, de ſimon. l. ut fundus. ff. commun. divid.*

Declaratio.

1. Procedit in judicijs ordinarijs, ut *in d. l. ut fundus*, ubi talia ſunt verba;

ba: ubi fundus hæreditarius fundo non hæreditario ſerviat, arbiter diſponere non poteſt: Quia ultra id, quod in judicium deductum eſt, excedere poteſtas judicis non poteſt. Secus autem eſt in judicijs ſummarijs, 2 *Vel* procedit, niſi libellus eſſet incertus. Quia Judex debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper incerto libello. *§. curare. inſtit. de action.*

REGVLA CCXCIX.

Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa, *l. 1. & toto tit: C. de prohibita ſequæſtra.*

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in caſibus à jure permiſſis, & ex cauſa, *ut in cap. ab eo : de ſequeſtr: poſ. & fruct. ibi*: Ab eo, qui appellavit à ſententia contra eum lata fructus poſſeſ-

ſeſſionis ſequeſtrari poſſunt, ſi ipſi fructus dilapidentur ab ipſo.

REGVLA CCC.

14. Si vinco vincentem te, multo magis vinco te. *l. de acceſſionibus 14. ff. de diver. & tempor: præſcript.*

Declaratio.

Procedit, quando ſunt termini pares: ſecus autem ſi diſpares eſſent, ut *per gl. & Port: in §. 1. inſtit. de Senatus con: Tert:* Et propterea licet avus præferatur patri defuncti, & pater matri; non tamen avus præfertur matri, quando inter eos ſolos de hæreditate agitur, ſed mater ſuccedit filio, ſi pater non adſit, *ut in d. §. 1.* Nec poteſt avus dicere matri: Si vinco vincentem te, id eſt, ſi præferor patri, qui tibi præfertur; multo magis debeo tibi præferri, quia ut dicit *ibi gloſſ. & Doct.* non ſunt

ter-

termini pares, rationibus, ut per eos.

REGVLA CCCI.

115. Sine culpa non eſt aliquis puniendus. *c. ſine culpa. de reg. jur. in 6. l. ſi putator 31 ff. ad l. Aquil.*

Declaratio.

Procedit regulariter, & quando nulla omnino interfuit culpa, *ut in d. l. ſi putator, ubi talis eſt caſus.* Titius putabat frondes alicujus arboris exiſtentis in ſuo fundo; Accidit, quod aliquis tranſeundo ſub illa arbore fuit occiſus, quæritur, utrum putator debeat Aquilia lege puniri, & reſpondetur, quod non, ſi arbor ipſa erat in medio ſui fundi, ubi non poterat cogitare, quod ibi aliquis tranſitum faceret: ſecus autem eſt, quando aliqua intervenit culpa, vel quando cauſa ſubeſt, *ut dicitur in d. c. ſine culpa, & facit text. in c. ſi cujus 34. diſt. ibi* Titius contraxit matrimo-

monium cum vidua corrupta, niſi efficiatur bigamus, quæritur, & reſpondetur, quod ſic, & per cõſequẽs ad ſacros ordines promoveri non poterit, & non punitur ex culpa ſua; ſed quia ſubeſt juſta cauſa, videlicet propter defectum Sacramenti.

REGVLA CCCII.

16 Socius criminis teſtificari non poteſt, *cap. venientes. de teſti. & atteſta. l. apertiſſim.* 16. *C. de jud.*

Declaratio.

1. Procedit ad effectum plenę probationis: Secus autem eſt, quo ad ſemiplenam probationem, vel ad quandam præſumptionem, faciendam, *cap. quoniam de teſtibus, & atteſta.* 2. *Vel* procedit quando de crimine criminaliter agitur. Secus autem eſt, ſi de crimine civiliter ageretur, ut notat *Abbas per illum text. in dicto capit. quoniam.* Ubi

talia

Digitized by Google

talia ſunt verba: Quoniam aliqua nobis de perſona Epiphanij Presbyteri ſunt facinora nunciata, neceſſe eſt, ut cuncta diligentius perſcruteris, & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa aliquid ſcire ſenſeris, huc feſtines adducere, quatenus eccleſiaſtica diſtrictione liquidè poſſint quæ vera ſunt aperiri.

REGVLA CCCIII.

Solennitates juris in judicijs prætermittendæ non ſunt *c. cauſam. quæ de jud.*

Declaratio.

1. Procedit in ſolemnitatibus neceſſarijs, & eſſentialibus, *ut in d. cap.* cauſam quæ ubi judex providere debet, ne Monachi litigent coram eo ſine auctoritate, & aſſenſu Prælati eſt de ſolennitate judicij, cũ ſine ipſa judicium fruſtratorium reddada-

datur, *d. cap. cauſam.* Secus autem eſt, ſi ſolennitates neceſſariæ, & eſſentiales non ſint. 2. Vel procedit, niſi æquitas, aut neceſſitas contrarium ſuadat. Neceſſitate enim urgente multa, licent, quæ alias non licerent. *leg. unica ff. de offic. conſul.*

REGVLA CCCIV.

17. Solutum indebitè condictio indebiti repeti poteſt, ne quis locupletetur cum aliena jactura. *l. nam hoc natura.* 14. *ff. de cond. indeb.* cum ſimil:

Declaratio.

1. Procedit, quando aliquid ſolutum eſt per errorem. Errantis enim conſenſus nullus eſt. *l. non idcirco.* 9. *C. de jur. & facti ignoran.* 2. Vel procedit, quando quod ſolutum eſt, erat in debitum naturaliter, & civiliter; ſecus autem eſt, ſi naturaliter ant-

Digitized by Google

tantum, vel civiliter tantū, indebitum erat, quia repeti non poteſt, ut per Doctor: *in l. 1 ff de cond indebit.* Obligatio enim naturalis tantum, vel civilis tātum, quamvis non ſufficiat ad producendam actionem. *l. jurisgentium. 7. ff. de pact.* ſufficit tamen ad jam productam conſervandam, *ut per Mynſing. §. item ſi inſt. de except. nu. 5.*

REGVLA CCCV.

Sortitur quis forum ex quatuor cauſis: ratione contractus, ratione domicilij, ratione delicti, & ratione rei ſitæ, *capitulo de foro compet.*

Declaratio.

Procedit, in actione perſonali; ſecus tamen eſt in reali quia ſolum attenditur ubi res ſita eſt. *cap. ſane de foro compet.*

RE

Digitized by Google

REGVLA CCCVI.

Spoliatus de facto ante omnia eſt reſtituendus. *l ſi quis* 7. C. *ad l. Iul. de vi pub. c ſolicite de reſtit. ſpol. c. reintegranda* 3. *q.* 1.

Declaratio.

1. Procedit, quando ſpoliatus iſta duo probat, ſcilicet ſe canonicè poſſediſſe, & eo tunc ſpoliatum fuiſſe, alias non reſtituitur. *c. conſtitutus. de ſil. Presb. & notat Dec. in conſil.* 25 *nu.* 1. *&* 2. 2. *Vel* procedit regulariter, *fallit* autem quando notoriè conſtaret de non jure ſpoliati, vel de jure ſpoliantis, ut per *Imol. in l. natural. § nihil. ff. atque poſſ.* 3. *Vel* procedit, niſi ſpoliatus peteret reſtitutionem conjugis, & probationes ſuper conſanguinitate incontinenti probãdæ offerrentur judici, quia tunc impedirent reſtitutio: *c. in litteris de reſt. ſpol.* Item *fallit* quando ab uxore obiici-

objicitur ſævitia viri. *cap. ex tranſmiſſa. titulo eodem.* Multas alias fallentias ponit Jacobus Nou: in fin. libri in practic: criminal.

REGVLA CCVII.

Subtilitas reprobatur. *c. dilecti de judi: l. ſi fidejuſſor. 29. §. quadam. ff. man:* Maximè enim ab æquitate diſceditur, cum ſuperſtitiosè adhæretur ſubtilibus juris, *ut per Mynſinger in §. quod ſi naturali inſtit. de rer. div. nu: 7. & facit text: in c. 1. de dolo, & contum.*

Declaratio.

Procedit, in cauſis Eccleſiaſticis, & propoſitione actionis, *ut in d. cap. 1.* ubi talis eſt caſus: Reus vocatus ad judicium non venit, & factus eſt contumax: judex propter contumaciam pronunciavit actorem mittendum eſſe in poſſeſſionem rei petitæ, ſed etiam propter potentiam rei

rei, ſive dolum, non poteſt nanciſci poſſeſſionem: tandem imminente fine anni, reus ne poſſeſſionem poſt annum amittat, offert cautionem ſtandi juri: quæritur qua pœna ſit puniendus, qui non paruit juſſioni judicis, & reſpondet Summus Pontifex, quod in Eccleſiaſticis perſonis & cauſis rigor juris non requiritur; ſed cum juſtitia propter hoc, quod non paruit judici, non pericliterur admitti debet reus, cum per cautionem ſtandi in judicio ſe adſtringit. Secus autem eſt in ordine juris, qui non inſubtiliter fieri debet. *c. in cauſis, de ſent. & re jud.*

REGVLA CCCVIII.

Subrogatum ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur *l. ſi eum.* 10. *§. injuriarum. ff. ſi quis caut.*

Declaratio

Procedit, regulariter, & quando

militat eadem ratio: ſecus autem eſt ubi ratio eſt diverſa, & in caſibus expreſſis à jure, *ut in d. §. injuriarum*, ibi: *Injuriarum actio hæredi non competit*; quamvis enim hæc ſtipulatio judicio ſiſtendi cauſa facta ad hæredem tranſeat, tamen in hac cauſa danda non eſt.

REGVLA CCCIX.

Tacitum aliquando habetur pro expreſſo. Vel tacens conſentire videtur. *l. eum quid. 3. ff. ſi cert. pet. c. nonne de præſumpt.*

Declaratio.

Procedit, quando agitur de re meritoria, & concupiſcibili, *ut in d. c. nonne*, ubi dicitur: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes. Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo. Duo quippe illata fuerunt: unum alterum tacendo conceſſit: Samaritanu

canus enim interpretatur cuſtos, & DEus eſt cuſtos, & verus paſtor animarum noſtrarum: Secus autem eſt ſi ageretur de re vituperabili, & oneroſa, ut eſt ſervitus, procuratoris officium, & hujuſmodi, quia tali caſu; Tacens habetur pro contradicente, ſecundum Innocentium *in capit. In Geneſi. de elect.* Vel procedit, niſi conſenſus expreſſus neceſſarius ſit, ut ſupra adhuc dictum fuit in regula, Qui tacet conſentire videtur.

REGVLA CCCX.

Tempus non curatur, dummodo effectum habeamus *l. nomen filiarum.* 164. §. habere. ff. de verborum ſignif.

Declaratio,

Procedit, niſi tempus ſit limitatum à lege, quia tali caſu attendi debet ut *in capit. cum quidam. de temp.*

ordin: ubi privatur quidam Epiſcopus auctoritate ordines conferendi, quia die, quo non debuit ordines celebravit. Non enim majores ordines conferri poſſunt ab Epiſcopis; niſi in Sabbatis quatuor temporum & in Sabbato ſancto, & in Sabbato ante Dominicam de Paſſione. *cap. de eo, de temp. ord.*

REGVLA CCCXI.

Teſtator, poteſt aliquem extraneum, & penitus ignotum hæredem inſtituere. *l. extraneum.* 11. *C. de hæred. inſtit.*

Declaratio.

1. Procedit ſicut dicitur in extraneo, ac penitus ignoto; Secus tamen eſt in incerto; Quia incertitudo vitiat teſtamentum. *§. incerta inſtit. de leg.* 2. *Vel* procedit dummodo non privet filios, ſua debita legitima, quæ

quæ eſt tertia pars hæreditatis, ſi ſunt quatuor, vel pauciores; ſi vero quinque, vel plures, medietas totius hæreditatis; Teſtamentum enim patris in quo filius eſt præteritus, non valet §.1. *inſtit. de exhæred. libero.* Et ſi inſtituantur in minori parte, quam ſupra diximus, nihilominus ad ſupplementum agent. *l. omnimodo 32. C. de inoffic. teſtament.* Verum ſi pater habeat juſtam cauſam, quã debet ſcribere in teſtamento, poteſt filium exhæredare: ut puta ſi filius patrem verberaverit, vel ejus vitæ inſidiaverit, vel cum noverca rem habere tentaverit, vel ſi aliam gravem ei injuriam fecerit, ut *in §. cauſas, authent*: ut cum de appellatione cognoſcitur.

REGVLA CCCXII.

Teſtimonium mulieris eſt mutabile, & ideo non teſtificatur. *c. forus, de verb. ſign.*

Declaratio.

1. Procedit, quando de crimine criminaliter agitur: tunc enim non admittitur de jure canonico, niſi i[n] criminalib[us] exceptis, ſcilicet in ſi monia *c. tanta de ſimon.* ſecus autem eſt, quando de crimine civiliter agitur, quia mulier admittitur, nõ quidem ad effectũ plenæ probationi[s] ſed in ſubſidium, & ut judex ex ea e[li]ligat aliqualem præſumptionem. *c. quoniam aliqua de teſti* 2. *Vel* procedi[t] de jur. Canon: *ut in d. c. forus, ſed d[e] jure civili mulier admittitur in ci vilib. & crim. n. cauſis* prætterquam in teſtam. *§. teſtes inſtit. de teſtam.* *qui teſtam. §. mulier, ff. eod. & nota Ang. in ſumma verb. teſt. nu.* 5.

REGVLA CCCXIII.

Teſtis conſanguineus eſſe no[n] poteſt. *l. teſtis* g. & 24. *ff. de teſt. c. i tem. teſtis* 4. *q.* 3.

Decl

Declaratio.

Procedit regulariter; *fallit* autem ſi ageretur de correctione, vel prohibitione peccati, vel de illuminatione fidei, quia in iſtis ubi affectio carnalis communiter nihil operatur valet teſtimonium, ſicut Chriſtus etiam teſtimonium perhibuit de patre, ut notat *Panorm: in c. in omni de teſtim.* Item *fallit quando factum eſt tale, quod per alios probari non poteſt.* Unde pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij, *c. transmiſſa, qui filij ſint leg.*

REGVLA CCCXIV.

Teſtis criminoſus eſſe non poteſt *c. ſuper eo, de teſt. l. fin. C. de prob.*

Declaratio.

1. Procedit, quando crimen grave eſt, & notorium: ſecus autem ſi leve, & occultum ſit; quia alias nullus

poſſet

poſſet eſſe legitimus teſtis: Cum nemo hodie ſine crimine vivat, & ſepties in die cadat etiam juſtus. *c. ſepties. de pœnit. diſt* 3. 2. *Vel* procedit quando quis perſeverat in ipſo crimine: Eſt enim ſpecies, ſeu præſumptio cujuſdam hæreſis, in peccato perſeverare. *c. ſciendum* 8. *q.* 1. At ubi non probatur perſeverantia, non aggravatur tantum peccatum: Quinimo non omittit nomen juſti, qui ſtatim poſt peccatum ſurrexit, *d. c. ſepties. & notat Abb. in capit. teſtimonium de teſti.*

REGVLA CCCXV.

Teſtis familiaris eſſe non poteſt. *l. pen. ff. de teſt* §. *in teſt. inſtit. de teſt.* Teſtis enim ſuſpectus eſſe non debet. *l. apertiſſimi.* C *de ju.*

Declaratio.

1. Procedit in familiari exiſtente in familia vel poteſtate alicujus, *ut*

in

in d. § in teſt. Secus autem eſt in familiari id eſt amico: quia talis poteſt eſſe teſtis, ut notat glo. *in l. ſciendum ff de reg. jur.* 2. Vel procedit, niſi familiaris, id eſt de familia eſſet laudabilis, & approbatæ vitæ; quia talis ſimiliter poteſt eſſe teſtis, ut *not. Port. in d § in teſtib.* Et propterea dicit *Bald.* quam refert, & ſequitur *Port. in d. § in teſtib.* quod licet dapiferi, & hujuſmodi viles perſonæ non poſſint eſſe teſtes pro dominis ſuis; Cancellarius tamen Poteſtatis item ſcriptor, & ſcolaris, poſſunt teſtificari, cum ſint, vel præſumantur perſonæ honeſtæ, & laudabilis vitæ.

REGVLA CCCXVI.

Teſtis in cauſa propria nemio poteſt eſſe. *l. nullus.* 10. *ff. de teſt. cum ſimil. & l.* 10 *C. eod.*

De-

Declaratio.

1. Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem, ſi ſit ſecundario, *ut in c. inſuper, de teſt: & atteſt. ibi;* Inſuper ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis veſtræ Eccleſiæ ferre teſtimonium, dummodo unus ex vobis, vel duo, ad agendum, vel reſpondendum, inſtituantur, quorum teſtimonium, in cauſis, in quibus actores, vel reſponſales inſtituti ſunt, non debet admitti. 2. *Vel* procedit regulariter: quandoq; tamē quis teſtificatur in cauſa propria attentis circumſtantijs perſonarum & cauſæ, *ut in c. fin. de jurejur. Et propterea Bart. in l. admonendi. ff. de jurejur. dicit*, quod quando actor ſcit plene veritatem, ut puta de mutuo à ſe facto, & eſt perſona honeſta, ſi habet pro ſe unum teſtem bonum, defertur ei juramentum, & facit probationem perfectam.

RE-

REGVLA CCCXVII.

9. Teſtis in teſtamento mulier eſſe nō poteſt, *l. qui teſtam.* §. *mulier, & ibi Doct. ff. de teſt.* §. *teſtes, inſtit. eo. & habet locum etiam de jur. canon. ut per glo. in c. forus. de verb. ſignif. circa fin:*

Declaratio.

Procedit in teſtament.; *fallit* autem in codicillis, in quibus mulier poteſt eſſe teſtis, *ut notat gloſſ. ab omnibus recepta in l. fin. C. de Codic.* Item *fallit* in teſtamento condito ad pias cauſas, ut *per Abb. in c. cum eſſes. de teſtam.* Item fallit in teſtam. inter liberos condito, in quo mulier poteſt eſſe teſtis, ſecundum communem opin: quam refert, & ſequitur *Viis. in ſuis commun. opin. opin.* 382. Item *fallit* in teſtam: militis, ſed iſtud poteſt eſſe verum de jure antiquo, nam hodie

Digitized by Google

die milites privilegijs militaribus non gaudent, ut dicitur ſupra, reg. 258.

REGVLA CCCXVIII.

Ubi electa eſt induſtria perſonæ, non admittitur ſubſtitutus. *c. ult. de offic deleg. glo. in l. artifices de ſolut.*

Declaratio.

Procedit, quando ex qualitate facti vel ex verbis committentis apparet electam eſſe induſtriam perſonæ Ex qualitate facti, ut ſi Doctor ſit conductus ad legendum, non poterit legere per ſubſtitutum (niſi conſuetudo in contrarium eſſet, vel niſi eſſet infirmus, aut neceſſario abſens) quia electa videtur induſtria perſonæ. Ex verbis, ut ſi dicatur: perſonaliter exequaris, Vel confidentes de induſtria, ſeu circumſpectione tua, vel hujuſmodi. Nam per hoc ſatis patet committentem ele-

gifle

giſſe induſtriam perſonæ, & tunc commiſſarius, vel quilibet alius, non poterit vices ſuas committere alijs, quamvis etiam commiſſarius, delegatus ſit principis. Secus autem eſt, quando ex qualitate facti, vel rem vel ex verbis, iſtud non apparet; quia admittitur ſubſtitutus, *ut not. Abb. in d. c. ult.*

REGVLA CCCXIX.

Ubi eſt eadem ratio, ibi idem jus eſſe debet. *l. illud. 32. ff. ad l. Aquilam cum ſimil.*

Declaratio.

Procedit, ubi eſt eadem ratio, vel alia major, ſive æqualis, *ut in d. l. illud.* ubi talia ſunt verba; ſicut in furto facto à familia, omnes reputantur pro uno, & unum furtum cenſetur, unicaque æſtimatio præſtatur; ſic & in damno dato ab eadem, quia ſubeſt eadem ratio. Secus autem ubi

ordin: ubi privatur quidam Epiſcopus auctoritate ordines conferendi, quia die, quo non debuit ordines celebravit. Non enim majores ordines conferri poſſunt ab Epiſcopis; niſi in Sabbatis quatuor temporum & in Sabbato ſancto, & in Sabbato ante Dominicam de Paſſione. *cap. de eo, de temp. ord.*

REGVLA CCCXI.

Teſtator, poteſt aliquem extraneum, & penitus ignotum hæredem inſtituere. *l. extraneum.* 11. *C. de hæred. inſtit.*

Declaratio.

1. Procedit ſicut dicitur, in extraneo, ac penitus ignoto; Secus tamen eſt in incerto; Quia incertitudo vitiat teſtamentum. *§. incerta inſtit. de leg.* 2. *Vel* procedit dummodo non privet filios, ſua debita legitima, quæ

quæ eſt tertia pars hæreditatis, ſi ſunt quatuor, vel pauciores; ſi vero quinque, vel plures, medietas totius hæreditatis; Teſtamentum enim patris in quo filius eſt præteritus, non valet §.1.*inſtit.de exhæred.libero.* Et ſi inſtituantur in minori parte, quam ſupra diximus, nihilominus ad ſupplementum agent.*l.omnimodo 32. C. de inoffic.teſtament.* Verum ſi pater habeat juſtam cauſam, quã debet ſcribere in teſtamento, poteſt filium exhæredare: ut puta ſi filius patrem verberaverit, vel ejus vitæ inſidiaverit, vel cum noverca rem habere tentaverit, vel ſi aliam gravem ei injuriam fecerit, ut *in §. cauſus, authent*: ut cum de appellatione cognoſcitur.

REGVLA CCCXII.

Teſtimonium mulieris eſt mutabile, & ideo non teſtificatur.*c.forus, de verb. ſign.*

Declaratio.

1. Procedit, quando de crimine criminaliter agitur: tunc enim non admittitur de jure canonico, niſi in criminalib exceptis, ſcilicet in ſimonia *c. tanta de ſimon.* ſecus autem eſt, quando de crimine civiliter agitur, quia mulier admittitur, nō quidem ad effectū plenæ probationis ſed in ſubſidium, & ut judex ex ea eligat aliqualem præſumptionem. *c. quoniam aliqua de teſti* 2. *Vel* procedit de jur. Canon: *ut in d. c. forus, ſed de jure civili mulier admittitur in civilib. & crim. in. cauſis* præterquam in teſtam. *§. teſtes inſtit. de teſtam. l. qui teſtam. §. mulier, ff. eod. & nota Ang. in ſumma verb. teſt. nu.* 5.

REGVLA CCCXIII.

Teſtis conſanguineus eſſe non poteſt. *l. teſtis g. &* 24. *ff. de teſt. c. item. teſtis* 4. *q.* 3.

Decl.

Declaratio.

Procedit regulariter ;*fallit* autem ſi ageretur de correctione, vel prohibitione peccati, vel de illuminatione fidei, quia in iſtis ubi affectio carnalis communiter nihil operatur valet teſtimonium, ſicut Chriſtus etiam teſtimonium perhibuit de patre, ut notat *Panorm: in c. in omni de teſtim.* Item *fallit quando factum eſt tale, quod per alios probari non poteſt.* Unde pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij, *c. transmiſſa, qui filij ſint leg.*

REGVLA CCCXIV.

Teſtis criminoſus eſſe non poteſt *c. ſuper eo. de teſt. l. fin. C. de prob.*

Declaratio.

1. Procedit, quando crimen grave eſt, & notorium: ſecus autem ſi leve, & occultum ſit: quia alias nullus poſſet

poſſet eſſe legitimus teſtis: Cum nemo hodie ſine crimine vivat, & ſepties in die cadat etiam juſtus. *c. ſepties. de pœnit. diſt.* 3. 2. *Vel* procedit quando quis perſeverat in ipſo crimine: Eſt enim ſpecies, ſeu præſumptio cujuſdam hæreſis, in peccaro perſeverare. *c. ſciendum* 8. *q.* 1. At ubi non probatur perſeverantia, non aggravatur tantum peccatum: Quinimo non omittit nomen juſti, qui ſtatim poſt peccatum ſurrexit, *d. c. ſepties. & notat Abb. in capit. teſtimonium de teſti.*

REGVLA CCCXV.

Teſtis familiaris eſſe non poteſt. *l. pen. ff. de teſt* § *. in teſt. inſtit. de teſt.* Teſtis enim ſuſpectus eſſe non debet. *l. apertiſſimi.* C *de ju.*

Declaratio.

1. Procedit in familiari exiſte nte in familia vel poteſtate alicujus, *ut in*

in d. § in teſt. Secus autem eſt in familiari id eſt amico: quia talis poteſt eſſe teſtis, ut notat glo. *in l. ſciendum ff de reg. jur.* 2 Vel procedit, niſi familiaris, id eſt de familia eſſet laudabilis, & approbatæ vitæ; quia talis ſimiliter poteſt eſſe teſtis, ut *not. Port. in d. § in teſtib.* Et propterea dicit *Bald.* quam refert, & ſequitur *Port. in d. § in teſtib.* quod licet dapiferi, & hujuſmodi viles perſonæ non poſſint eſſe teſtes pro dominis ſuis; Cancellarius tamen Poteſtatis item ſcriptor, & ſcolaris, poſſunt teſtificari, cum ſint, vel præſumantur perſonæ honeſtæ, & laudabilis vitæ.

REGVLA CCCXVI.

Teſtis in cauſa propria nemio poteſt eſſe. *l. nullus.* 10. *ff. de teſt. cum ſimil. & l.* 10 *C. eod.*

De-

Declaratio.

1. Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem, ſi ſit ſecundario, *ut in c. inſuper. de teſt: & atteſt. ibi;* Inſuper ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis veſtræ Eccleſiæ ferre teſtimonium, dummodo unus ex vobis, vel duo, ad agendum, vel reſpondendum, inſtituantur, quorum teſtimonium, in cauſis, in quibus actores, vel reſponſales inſtituti ſunt, non debet admitti. 2. *Vel* procedit regulariter: quandoq; tamē quis teſtificatur in cauſa propria attentis circumſtantijs perſonarum & cauſæ, *ut in c. fin. de jurejur. Et propterea Bart. in l. admonendi. ff. de jurejur. dicit,* quod quando actor ſcit plene veritatem, ut puta de mutuo à ſe facto, & eſt perſona honeſta, ſi habet pro ſe unum teſtem bonum, defertur ei juramentum, & faciet probationem perfectam.

REGVLA CCCXVII.

9. Teſtis in teſtamento mulier eſſe nõ poteſt. *l. qui teſtam. §. mulier, & ibi Doct. ff. de teſt. §. teſtes, inſtit. eo. & habet locum etiam de jur. canon. at per glo. in c. forus. de verb. ſignif. circa fin:*

Declaratio.

Procedit in teſtament.; *fallit* autem in codicillis, in quibus mulier poteſt eſſe teſtis, *ut notat gloſſ. ab omnibus recepta in l. fin. C. de Codic.* Item *fallit* in teſtamento condito ad pias cauſas, ut *per Abb. in c. cum eſſes. de teſtam.* Item fallit in teſtam. inter liberos condito, in quo mulier poteſt eſſe teſtis, ſecundum communem opin: quam refert, & ſequitur *Viis. in ſuis commun. opin. opin. 382.* Item *fallit* in teſtam: militis, ſed iſtud poteſt eſſe verum de jure antiquo, nam hodie

giſſe induſtriam perſonæ, & tunc commiſſarius, vel quilibet alius, non poterit vices ſuas committere alijs, quamvis etiam commiſſarius, delegatus ſit principis. Secus autem eſt, quando ex qualitate facti, vel tem vel ex verbis, iſtud non apparet; quia admittitur ſubſtitutus, *ut not. Abb. in d. c. ult.*

REGULA CCCXIX.

Ubi eſt eadem ratio, ibi idem jus eſſe debet. *l. illud.* 32. *ff. ad l. Aquilam cum ſimil.*

Declaratio.

Procedit, ubi eſt eadem ratio, vel alia major, ſive æqualis, *ut in d. l. illud.* ubi talia ſunt verba; ſicut in furto facto à familia, omnes reputantur pro uno, & unum furtum cenſetur, unicaque æſtimatio præſtatur; ſic & in damno dato ab eadem, quia ſubeſt eadem ratio. Secus autem u-

bi non eſt tanta, vel ubi ratio eſt diverſa, ibi diverſum jus eſſe debet. *l. interpoſitas.* 13. *C. de transactio.*

REGVLA CCCXX.

8. Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. *l. de pretio ff. de publ. in rem actio.*

Declaratio.

Procedit, niſi ratio nos induceret ad diſtinguendum, *arg. c. Marcion.* 1. *q.* 1. *& l. labeo.* 7. *ff. de ſuppl. leg.* Et propterea Angel. in ſumma verb. *Ludius, n.* 5. *dicit.* quod quamvis *in cap. Epiſcopus.* 35. *diſt.* prohibeatur clericis alearum ludus; nec diſtinguat text: inter ludentes magnam ſummam pecuniæ, cum ſcandalo, & cõtinuo, & inter ludentes in aliquo modico ſine ſcandalo, & cauſa recreationis: tamen nos diſtinguere poſſumus, quod in hujuſmodi ludis recreationis cauſa, clericus non pec-

peccat mortaliter. Cum ratio maxime prohibitionis ceſſet, *arg. l. fin. ff. ad Sylla.*

REGVLA. CCCXXI.

Ubi nulla petitio, ibi nulla mora eſt: l. dicitur, fieri. *leg. mora. ff. de uſu. l. nulla*, 88. *ff. de reg. jur.*

Declaratio.

1. Procedit, niſi dies interpellet pro homine, *capit. ultimo, de locat. l. magnam.* 12. *Codic. de contrahend. ſtipul.* Si vero dies non eſt appoſita obligationis, ſed nec alia conditio ſit, requiritur monitio, ſeu petitio. *ut in d. l. mora. & tradit: Bald. in l. non ignorat. C. de fructibus, & lit: expenſ.* 2. *Vel* procedit, niſi aliquis juraverit ſe ſoluturum: Juramenti enim religio debet ſtimulare ſine interpellatione animum debitoris ad ſolvendum. Et ideo cum juraverit, etiamſi interpella-

tus non ſit conſtituitur in mora, ut *per Decium, in l. quod te. ff. ſi certum petatur. num. 43. 3. Vel* procedit in debitore ex contractu, vel quaſi: ſecus autem eſt in debitore ex maleficio, vel furto; Fur enim ſemper eſt in mora, & quandocunque res furto ablata perit; ſuo ſemper periculo perit, & tenetur ad æſtimationem *l. ſubtract. 9. C. de fur.*

In foro autem conſcientiæ, ſi aliquis, verbi gratia, furatus ſit equũ, & iſte equus moriatur morte naturali penes furem, & moriturus erat etiam in manibus Domini, nec eum Dominus diſtracturus erat ante mortem naturalem ejus, non tenetur fur ad aliquid reſtituendum, ubi enim nullum eſt damnum, nulla debet reſtitutio eſſe, cum reſtitutio ſit actus juſtitiæ ſpecialis cõmutativæ, qua redditur alicui, quod ſuũ eſt, vel quod ei debetur de bonis animi corporis, honoris, vel pecuniæ

ut

ut *per Navarr. in Manual. capitulo decimoſeptimo, numero ſexto*, & facit, quod dictum eſt ſupra, regula abſens Reipublicæ cauſa, quicquid in contrarium Cajet: dicat.

REGVLA CCCXXII.

Verbum, debet, importat neceſſitatem, *c. debent*, 11. *q*. 2. *l. ſæpe. ff. de offic. proc.*

Declaratio.

Procedit, quando ſubjecta materia eſt neceſſitativa, & lex loquitur de præcepto, ut in dicto *cap. debent*. ubi dicitur: quando Epiſcopus facit ſolennem excommunicationem duodecim Sacerdotes circumſtare illum debent, tenentes candelas ardentes in manibus ſuis, & in fine anathematis eas debent projicere, & pedibus conculcare; Secus autem eſt, quando materia non eſt neceſſitativa, & lex loquitur de conſilio, *ut*

Digitized by Google

in cap.1. de ſponſ. impub : ibi. Filium nondum adultum poteſt pater in matrimonium tradere, qui poſtquam venerit ad legitimam ætatem factum patris ratum habere debet: Ubi cum materia non ſit neceſſitativa, & lex tantum de conſilio loquatur, verbum, *debet*, non importat neceſſitatem, &, *ut dicit ibi gloſſ*. filius factum patris debito honeſtatis, non autem neceſſitatis, ratum habere debet.

REGULA CCCXXIII.

Verbum, videtur, eſt verbum fictionis. *l.1. dejeciſſe autem videtur. ff. de vi, & vi armata.*

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoq; tamen ſignificativum eſt veritatis, ac præſertim, quando à Principe approbatum eſt, ut *in c. præterea. de tranſact.* ubi talis eſt caſus: Vacat ali-

aliqua Eccleſia, contentio eſt inter laicos, & aliquos religioſos ſuper præſentatione rectoris, venerunt ad talem tranſactionem, ut laici habeant præſentationem, religioſi participiant ab Eccleſia majorem penſionem, quam recipere conſueverũt: vel novam, cum nihil antea percipiebãt: quæritur an talis tranſactio teneat, & reſpondet ſummus Pontifex, quod talis tranſactio ſimoniaca videtur; & ideo de jure non tenet, cum non liceat tranſigere de re ſpirituali, interventu pecuniæ. Unde licet regulariter, *verbum videtur*, ſit verbum fictionis; *in d. tamen. c. præterea*, & in alijs text. hujuſmodi, verbum *videtur*, non eſt verbum fictionis, quia non ficté, & impropriè ſimonia eſt tranſigere de re ſpirituali, interventu pecuniæ, imo revera, & propriè, ſimonia eſt, ut notatur in d. *c. præterea, & in l. naturaliter in princ. ff. de acquir. poſſ.*

REGVLA CCCXXIIII.

Verba ſunt intelligenda cum effectu. *l. nomen filiarum.* 164. § *habere. ff de verb. ſignif. c. in cunctis.* & *in c. perpetuo, de elect. in 6.*

Declaratio.

Procedit regulariter, *ut in d. c. cum in cunctis,* & *in d. c. perpetuo,* ubi dicitur quando pœna apponitur à jure ipſo facto propter aliquod delictum: nunquam eſt locus illi pœnæ niſi delictum ſit conſummatũ quantumcunque inchoatum ſit: ſicut (exempli gratia) qui ſagittam, vel gladium immittit in clericum, non incidit in excommunicationem, niſi ſagitta, vel gladius clericum attingat, quamvis ob parvum affectum mortaliter peccaverit, ut colligitur *ex c. ſi quis ſuadente.* 17. *q.* 4. Secus autem in illis caſibus, in quibus tantum punitur affectus, ſicut

cut effectus, ut ſupra fuit dictum in regula. Affectus tantum punitur, &c.

REGULA CCCXXV.

Vicini præſumuntur facta vicinorum ſcire. *c. quoſdam, &c. quanto de præſumpt.*

Declaratio.

Procedit, quando factum publicum eſt: tunc enim vicini, magis quam alij, præſumũtur facta vicini ſcire, *ut in d. c. quoſdam, de præſump. ibi. Aphrica vero qualiter mortalitate, & languor. vaſtetur, quanto viciniores eſtis, credo, quod ſubtilius cognoviſtis, & in d. c. quanto dicitur: Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinqua pervenit:* ſecus autem eſt, quando factum eſt occultum, quia vicini excuſantur ignorantiam illius facti allegantes, *ut per Doct. in d. c. quanto.*

Digitized by Google

REGULA CCCXXVI.

Vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittunt *l. ut vim. 3. de juſt. & ju.* c. ſig. de homicid.

Declaratio.

Procedit, quando vis, vi repellitur ob neceſſariam defenſionem ſui corporis, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut per Doctor. in *d. l. ut vim, & in d. c. ſignificaſti.* Ad hoc autē, ut quis dicatur vim vi repuliſſe, cū moderamine inculpatæ tutelæ, tria neceſſario conſideranda ſunt: *primum* qualitas, qua quis ſe defendit; quia ſi verberares me cum pugno, non debeo me defendere cum enſe, vel gladio. *Secundo* qualitas temporis, quia ſi verberaſti me hodie cultello, non debeo cras te aggredi cum alio cultello, vel enſe, quia hoc fieret ad vindictam, non defenſam. Tertiū quod vis

vis inferatur ob neceſſariam tutelam ſui corporis; Quia ſi me aggrediaris, & abſque dedecore poſſum arripere fugam, non debeo te occidere, ſed aliter evadere. *l. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter ff. ad leg. Aquil. Doctores omnes. in dicta l. ut vim.*

REGVLA CCCXXVII.

Violentia, & importunæ preces æquiparantur. *cap. 1. & 2. de adult.* Quinimmo, Doloſa perſuaſio plus eſt, quam violenta coactio, ut per gloſſam *in cap. ſcienti. de regul. jur. in 6.*

Declaratio.

Procedit in materia, quæ non ſit odioſa, & in caſibus à jure expreſſis, *ut in d. c. 1.* ubi tantum tenetur ducere, & dotare, qui ſeduxit virginem, & dormivit cum illa per importunas preces, quantum

ſi eam per vim rapuiſſet. Secus autem eſt, quando tractatur de pœna corporali, vel de excommunicatione, quæ eſt maxima pœnarum *cap. corripiantur. 23. q. 5.* tali namque caſu verba ſunt propriè intelligenda, & iſta duo non æquiparantur. Et propterea qui non rapuiſſet mulierem per vim abſolutam, non eſſet excommunicatus excommunicatione illa, de qua in *Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform* Raptus enim propriè dicitur, quando mulier rapitur per vim, ut per *Graff. um in ſuis conſ. pagina mihi 571. & 574.*

REGVLA CCCXXVIII.

Vox unius, vox nullius *c. veniens in fine, de teſtib c. cum à nobis. eod tit. c. quoniam, de probat. add. l. 9. §. 1. cod. de teſtib. nota.* Bart. *in l. admonendi ff. de jurejur. dicit*, quod quando actor ſcit plenè veritatem, ut puta de

mutuo

mutuo à ſe facto, & ex perſona honeſta; ſi habet pro ſe unum teſtem bonum, deferatur ei juramentum & faciet probationem perfectam. *vid. Reg. 316.*

Declaratio.

1. Procedit in teſte, quia non in unius tantum, ſed in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, ut in Evang. *& c. cum eſſes. de teſtam. & cit. c. cum à nobis de teſtib.* 2. *Vel* procedit regulariter: ſunt tamen multi caſus, in quibus vox unius tantum valet, ut in Papa. *d. c. cum à nobis* Item de conſuetudine curiæ ſtatur dicto Cardinalis, de ijs, quæ dicta, vel acta ſunt coram eo. Item in ijs, in quibus nullum paratur præjudicium, & ubi agitur de impedimento peccati; & ideo unus impedit matrimonium contrahendum, unus probat, utrum aliquis ſit baptiza-

ctus, & unus teſtificatur utrum Eccleſia fuerit conſecrata, *ut per gloſſ. in c. nuper nobis. verbo, Iuratus, in fine de teſt.* Item *vox unius valet de conſenſu partium, & quando teſtator mandavit ſtari ſuper aliquibus dicto alicujus; quem dicit informatum eſſe de ſua intentione, ut per Angelum in verb. Teſtis, num: 24. add. l. 14. ff. de dote preleg. ubi caſus è de teſtatore.*

REGVLA CCCXXIX.

12. Utilitas publica eſt præferenda privatæ, *cap. bona, de poſtu: prelat: l. uni. §. penult: C. de caduc: toll: c. ſcies 7. q. 1.*

Declaratio.

Procedit, quando in communi utilitate privata etiam includitur, ſicut fit in Prælatura, & hujuſmodi: alias quilibet debet propriam utilitatem præferre communi, *arg. c. dun*

duæ ſunt 19. *q.* 2. *& notat glo. in d. c. bona.*

REGVLA CCCXXX.

Utile per inutile vitiari non debet. *l. qui teſtamento.* 37. *ff. de excuſ. tut. c. turbat.* 37. *diſt.*

Declaratio.

Procedit regulariter, *ut in d. c. turbat.* ubi cum quidam prohiberent Chriſtianis ne legerent libros Gentilium: Beda reprehendit eos, dicens quod bene poſſunt legi ſine peccato, ſi utilia inde ſumantur, ad inſtar Moyſis & Danielis, ac etiã D. Pauli, qui in Epiſtola prima ad Titum interſeruit illud Epimenidis Poetæ:

Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

Et in Epiſt. 1. ad Corinth. interſeruit illud Meandri.

Semper bonos mores corrumpunt colloquia prava.

Fallit

Fallit autem, quando in jure invenitur expreſſum, quod utile per inutile vitietur, ut *in cap. puta 3. quæſt. 9.* cum ſuis concordantibus. ibi. Si teſtis admiſceat vero aliquid falſitatis, ejus teſtimonium non valet; ſed tota teſtimonij fides partis mendacio deſtruitur.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM,

Quæ in his Regulis interſertæ ſunt.

A.

ABſurdum evitari debet. Regula 43.

Abſurdum tolleratur, ut abſurdius evitetur. ibid.

Advocati qui cauſas injuſtas defendunt, damnorum, & expenſarum ad reſtit. tenent. reg. 17.

Advocati, quare æquiparantur militibus. reg. 17.

Actus, qui opponitur actui Summè bono, Summè malus eſt. reg. 160

Adoptio non jure facta à Principe confirmari poteſt. reg. 297.

Affectus, quando punitur ſicut effectus. reg. 19.

Alearum

Digitized by Google

Alearum ludus, an prohibitus, & quomodo clericis. reg. 320.

Appellationis remedio, quando extinguitur, vel non, pronunciatum. reg. 37.

Arbitri ſententia quando non eſt neceſſe ſtari. reg. 9.

Appellatione filiorum, quando non cōprehendentur filia. reg. 180.

Aliud pro alio, quando ſolvi poteſt. reg. 32.

Amicus pro alio amico teſtis eſſe poteſt reg. 50.

Ars Chirurgica Clericis prohibita eſt reg. 217.

Actus legitimi, quando recipiunt diem. reg. 140

B.

Beneficia curata ſunt imcompatibilia ſimplicia non. reg. 29.

Baptizans filium proprium, non poſſit petere debitum ab uxore. reg. 151

Baptizans filium quem abortivit amica ejus, an poſſit ducere eam in uxorem. reg. 131.

B

Beneficij receptor naturaliter obligatur ad antidora. reg. 56.

Beneficium principis ſine alterius præjudicio. reg. 58.

C.

Caſus contingens liberat debitorem à culpa præcedenti. reg. 7.

Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni juris communis. reg. 35.

Clauſula, ſi non valet, &c. quando aliquid operatur. reg. 12.

Clerici veteris Teſtamenti, quare uxores ducebant. reg. 55.

Clerici non poſſunt renunciare beneficio fori. & quare. reg. 60.

Clerici, an poſſint teſtari de rebus acquiſitis intuitu Eccleſiæ. reg. 77.

Clerici non poſſunt exercere artem Chirurgicam. reg. 217.

Clerici ludendo, an, & quando peccent mortaliter. reg. 320.

Contrahentium voluntatem magis, quam verba debemus inſpicere. reg. 13.

Con-

Conſentiens, quando punitur ſic agens. reg. 22.
Contractus bonæ fidei, quid dicuntur. reg 66.
Conſuetudo, an valeat, ut clerici teſtentur de rebus Eccleſiæ ad uſus non pios. reg. 77.
Conſuetudo, an valeat, ut clerici teneantur dare candelas benedictas in feſto Purificationis. reg. 88.
Contractus initus cum minori, quando eſt validus, vel non. reg. 85.
Confirmatio fieri debet præmiſſa inquiſitione de vita, & moribus electi. re. 114.
Concurrentibus privilegiis utimur jure communi. reg. 267.
Conditio, quando dicitur adimpleta. reg. 80.

D

Debitor ex contractu poſt moram, an teneatur præſtare æſtimationem equi, ſervi, vel hujuſmodi, ſi equus mortuus, ſit morte naturali, & erat

erat periturus etiam penes creditorem. reg. 7.

Decima perſolvenda ſunt ſemine non ſeparato. reg. 53.

Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolennem. reg. 118.

Debitor ante moram, quando tenetur ad æſtimationem rei extinctæ. reg. 121.

Deambulatoria eſt hominis voluntas uſq; ad ſuprema vitæ exit. reg. 283.

Doctor conductus ad legendum, an poſſit legere per ſubſtitutum. reg. 318.

Dolus nemini debet eſſe proficuus reg. 3.

Donatio uxoris, quãdo valet. reg. 105.

Dos eſt privilegiata. reg. 267.

Deflorans virginem, quando in conſcientia non tenetur eam ducere, vel dotare. reg. 293.

Depoſitarius, quando tenetur de culpa levi, vel leviſſima. reg. 226.

E.

Epiſcopi non poſſunt extra jejunia

quatuor

quatuor temporum Ordines majores conferre. reg. 1.

Excommunicatus, an poſſit invitus abſolvi. reg. 62.

Ebrietas, quando eſt peccatum mortale. reg. 98.

Expedit reipublicæ ſubditos habere locupletes. reg. 170.

Eccleſia præſcribit, & præſcribitur. reg. 194. & 220.

Excommunicatio ſolennis quomodo fertur. reg. 322.

Ebrius non punitur de delicto commiſſo in ebrietate, ſed de ebrietate. 310.

F.

Fœminæ ſunt remotæ ab omnibus officiis publicis. reg. 128.

Fœminæ non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento. reg. 128.

Fœminæ, quando poſſunt pro alio intervenire. reg. 128.

Fœminæ in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium. reg 128.

Filius rogatus reſtituere hæreditatem ſi

ſi ſine liberis deceſſerit, detrahit tertiam de jure natura, & quartā Trebellian. reg. 4.
Filius quando prajudicat patri. re. 34
Fides quādo non eſt ſervanda. re 142.
Fides ſola non ſufficit, ſed opera eſſe neceſſaria, contra hareticos probatur. reg. 159.
Frater non tenetur fratrem haredem inſtituere. reg. 259.
Fruſtra invocat auxilium legis, qui in legem committit reg. 59.
Fraus citra dimidium de jure civili tolleratur. reg. 06.
Frater quando poteſt accuſare fratrem. reg. 136.

G.

Generalis locutio reſtringitur ad habilitatem. reg. 269.
Geminatio percuſſionum, quando arguit voluntate occidendi. reg. 143.

H

Haretici ſunt infames, & excommunicati. reg. 147.

Digitized by Google

INDEX.

Hæretici æquiparantur Chamæleonti, &c. reg. 147.

Hæreditas tranſit cum honore, & onere. reg. 68.

Homicidium caſuale, quando punitur. reg. 149.

I.

In neceſſitate nemo dicitur liberalis. reg. 260.

Iudex quando debet accelerare expeditionem. reg. 67.

Iudex quando impartitur officium ſuum non requiſitus. reg. 170.

Iudex quando poteſt recuſari, ut ſuſpectus reg. 175.

Ius naturale immutabile permanet. reg. 76.

Ius poſitivum per aliud ius, vel per contrariam conſuetudinem tollitur. reg. 11.

Ius canonicum conſiderat ſalutem animæ. reg. 1.

Ius canonicũ non conſiderat apices iuris, ſed ſubſtantiam fidei datæ. r. 118.

Iu-

Digitized by Google

Iuſta dilatio habet aliquam excuſationem. reg. 196.
Iuſtum eſt Principem legibus ſuis obtemperare. reg. 122.
Iuſta dilatio liberat debitorem à mora. reg. 122.
Incertitudo, quando vitiat, vel impedit. reg. 157.

L.

Laicus, an poſſit eſſe vicarius generalis Epiſcopi. reg. 177.
Laicus quando teſtificatur contra clericum. reg. 179.
Legata domo, an debetur hortus. reg. 249. (311.
Legitima quomodo intelligitur. reg.
Lex. civ. quando non habet locum in foro conſcientiæ. reg. 264.
Lex poſitiva, quando eſt ſervanda in foro conſcientiæ. reg. 183.
Legatis veſtibus uxori, an veniant aurea vel argentea ornamenta dictarum veſtium. reg. 8.
Lex Imperatoris non præjudicat ſacris canonibus. reg. 54.

Digitized by Google

INDEX.

Leges de conſilio non obligant reg. 81.

Lex generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentem. reg. 138.

Locupletati cum alterius jactura, quando poteſt. reg. 25.

Legata relicta in teſtamento minus ſolenni, quando debentur, vel non reg. 181.

M.

Matrimonium quare denominatur à matre reg. 2.

Mater quare ſuccedit filiis. reg. 2.

Maledicta illa pietas, quæ deſtruit juſtitiam. reg. 18.

Macedoniano beneficio, an filij renunciare poſſint. reg. 60.

Magis puniuntur patres in filios, quam in ſeipſos. reg. 95.

Maritus, qui cum conſanguinea legitime conjugis fornicatus eſt, an poſſit petere, & reddere debitum uxori reg. 214.

Metus reſcindit contractum. reg. 283.

Me-

Metus qualis excuſat. reg. 109.
Milites non gaudent hodie privilegiis militaribus. reg. 258.
Minus malum, an conſuli poſſit. reg. 79.
Moyſes quare permiſit repudium. reg. 76.
Modica injuſtitia tolleratur. reg. 92.
Minor in quibus caſibus eſt privilegiatus. reg. 192.
Moderamen inculpatæ tutelæ quomodo intelligitur. reg 326.
Mora modici temporis non conſideratur. reg. 196.
Mutato tempore mutatur ſæpe voluntas. reg 199.
Mulier adultera, quando non amittit dotem reg 197.

N.

Neceſſitate urgente multa licent, quæ alias non licerent. reg 202.
Negativa quando debet probari. reg 20.
Nihil tam naturale quã unum quod-

qu

que diſſolvi eo genere, quo ligatum eſt. reg. 6.

Nihil eſt, quod magis Dei *Eccleſiæ noceat, quã quod indigni aſſumantur ad* Eccleſiarum *regimen.* reg. 114.

Nihil eſt quod magis fulgeat in homine quam recta fides. reg. 142.

Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat. reg. 187.

Non omne, quod licet honeſtum eſt. reg. 41.

Notorium quid ſit. reg. 188.

Nulla lege poſitiva ſummus Pont. ligatur. reg. 1.

Neceſſitas inevitabil. excuſat. re. 203.

O.

Obligatio naturalis tantũ de jure civili non producit actionem. reg. 56.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ. reg. 119.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. reg. 7.

Omne ſimile non eſt idem. reg 44.

Officium ſuum, quando alicui nocet. reg. 226.

Digitized by Google

P.

Papa contra jus poſitivum quando diſpenſare non poteſt. reg. 232.

Papa poteſt omnia, quomodo intelligitur. reg. 232.

Papa, an ab aliquo judicari poſſit. reg. 233.

Papa an poſſit tollere jus de ſolvendis decimis. reg. 76.

Papa, & Imperator legibus non ſubjiciuntur. reg. 70.

Pater invitus tenetur dare dotem filia dum vivit, ſed legitimam non. reg. 46.

Paria ſunt alia non fieri, vel illegitimè fieri. reg. 128.

Paria ſunt eſſe, vel de proximo ſperari. reg. 246.

Pater quando poteſt exhæredare filium reg. 311.

Pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij. reg. 313.

Peccata cordis, oris, & operis, ejusdem ſpeciei ſunt, & qualitatis. reg. 19.

Per-

Percutiens clericum, quando tenetur adire Papam pro abſolutione, & quando non. reg. 60.

Potior eſt mens dicentis, quam vox. reg. 5.

Poſthumus quando rumpit teſtamentum. reg. 23.

Prælatus quando præjudicat eccleſiæ. reg. 236.

Præſumptio tollitur præſumptione. reg. 239.

Propter peccatum homo recedit à Deo reg. 40.

Princeps, an poſſit eſſe judex in cauſa propria. reg. 26.

Privilegium quomodo amittatur. regula. 251.

Publicum quid ſit. reg. 188.

Pupillus quando teſtari poteſt. re. 214.

Q

Qualem ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtandum erit. reg 3.

Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio. reg. 38.

Quan-

Quando juratur, quaſi Deo teſte promittitur. reg. 167.
Qui facit quod non debet, eidem obvenit quod non credit. reg. 201.
Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt facile eſt concedendum. reg. 32.
Quod patet expreſſe probare, non eſt concedendum. reg. 114.
Qui potuit prohibere, & non prohibuit, quando punitur, ut agens. 266

R.

Reus quando tenetur edere propria inſtrumenta actori. reg 11.
Reus in exceptionibus eſt actor. reg 11.
Res furtiva inventa, quando facit inditium furti. reg. 180.
Raptus quando proprie dicitur. reg. 327.

S.

Sacerdotali dignitate nulla eſt major. reg. 178.
Semper in actu intelligitur dolus, & fraus excepti. reg. 6.
Servis invitis libertas acquiri poteſt. reg. 61.
Spon-

Sponſalia de conſenſu contrahentium diſſolui poſſunt. reg. 6.
Sponſa ſi fornicata fuerit, non tenetur ſponſor eam ducere. reg. 176.
Stultus in culpa, ſapiens in pœna fiet. reg. 201.
Sufficit allegare naturalem rationem etiam ſine lege. reg. 115.
Spoliatus de facto, quando non reſtituitur. reg. 306.

T.

Teſtimonium de auditu non eſt proprie teſtimonium. reg. 222.
Tranſactio quid ſit. reg. 164.
Tutor, an poſſit deſponſare pupillam ſuam. reg 198.
Tranſigere de re ſpirituali ſimonia eſt interventu pecunia. reg. 327.
Teſtis in codicillis mulier eſſe poteſt. reg. 4 7.

V.

Voluntas teſtatoris in primis attenditur, & conſideratur. reg. 13.
Vltimæ voluntates favorabiles ſunt. reg 42.

Vota

Digitized by Google

Vota filiorum familias, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur à ſuperioribus irritata non obligant. reg. 45.

Velleiano beneficio, an mulier renunciare poſſit. reg. 60.

Vbi conſilia multa, ibi ſalus multa. reg. 83.

Violentia, quando non æquiparantur importunis precibus. reg. 127.

Verba ſunt intelligenda cum effectu. regula. 117.

Varietas perſonarum varium jus quoque facit. reg. 166.

Verbum præſumat, arguit dolum, & temeritatem. reg. 177.

Vſurarius quare non excuſatur quã-vis qui accepit ad uſuram in illam conſenſit. reg. 206.

Virginem, qui ſeduxit ad quid tenetur. reg. 527.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google